

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı

257

**XIX. YÜZ YILA AİT
BİR YENİ UYGUR TÜRKÇESİ METNİ**
Molla Esmetu'lla bin Molla Ne'metu'lla Mu'ciz
Tevarih-i Musikiyun (Müzikçilerin Tarihleri)

METİN-İNCELEME-SÖZLÜK

Gülsevil GÖZÜKARA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd.Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN

MALATYA
1991

İÇİNDEKİLER

Önsöz	2-3
Kısaltmalar	4
Giriş	5-8
Metnin Transkripsiyonu	9-49
Türkiye Türkçesine Çeviri	50-90
Grammer	91
İmla ile İlgili Önemli Özellikler	92-95
Fonetik ile İlgili Önemli Özellikler	96-102
İsim	103-109
Sıfat	110-111
Zamir	112-114
Fiil	115-124
İsimden İsim Yapan Ekler	125-126
İsimden Fiil Yapan Ekler-Fiilden İsim Yapan Ekler	127
Fiilden Fiil Yapan Ekler	128-129
Açıklamalar	130-142
Sözlük-İndeks	143-227
Özel İsimler İndeksi	228-233
Kaynaklar	234
Faksimile	235

ÖNSÖZ

XIX. Yüz yıla ait bir Yeni Uygur Türkçesi metni olan Tevārīḥ-i Mūsīḳīyūn (Müzikçilerin Tarihleri), Molla Esmetu'lla binni Molla Ne'metu'lla Mu'ciz tarafından tertip edilmiş otuz dokuz sayfalık bir risaledir. Türk Dili ve Türk kültür tarihi bakımından son derece önemli metinlerin kaynağı olan Eski Uygurca ile XX. yüz yılın başlarından günümüze kadar yoğun bir şekilde edebi eserler veren Yeni Uygurca arasındaki metin sayısı sınırlıdır. Bunda belki o dönemlerde Orta Asya'da Çağatay Edebiyatının biri birinden güzel, olgun edebi eserler verebilecek durumda olmasının ve Ali Şir Nevai gibi bütün Orta Asya'da tanınıp sevilen bir şairin de etkisi vardır diyebiliriz. H. 1271 (M.1854-1855) yılında Hotan'da yazılan Tevarih-i Musikiyun, bize Yeni Uygurcanın yüz elli yıl kadar önceki özelliklerini aktarır. Aynı zamanda Eski Uygurca ile bugünkü Yeni Uygurca arasındaki dönemde yer alması onun kıymetini arttırmaktadır. Üzerinde yaşadığımız Anadolu sahasında bulunan kaynaklara rahatça ulaşip çalışabildiğimiz halde, bu sahanın dışında kalan eserlere ulaşabilmemiz oldukça zordur. Anadolu sahası dışında yaşayan Türklere ait olan eserlerin üzerinde çalışılması, kültür tarihimiz açısından ve onlara daha yakın olabilmemiz açısından önemlidir. Bu metin üzerinde çalışmayı dillerini, edebiyatlarını ve kültürlerini yakından tanıyıp inceleme olanağını pek fazla bulamadığımız Yeni Uygur Türkleri hakkında bilgi sahibi olmak için istedim. Metnin, musiki tarihi ile ilgili olması ve metinde Türk musikisi ile ilgili bazı bilgilere yer verilmesi de Türk musiki tarihi ile ilgili çalışmaları yapanlar için yararlı olabilir. Tevārīḥ-i Mūsīḳīyūn'un orjinal el yazması bu gün Cüŋgö İçtimai Fenler Akademisi Milletler Tetkikatı Enstitüsünde korunmaktadır. Eseri, Enver Baytur ve Hemit Tomur adlı iki Yeni Uygur Türkoloğu bulmuş, üzerinde çalışarak Milletler Neşriyatı tarafından 1982'de yayımlamışlardır. Çalışmaları " giriş söz" dedikleri bir giriş, "tekist" adını verdikleri Yeni Elif 'e yapılmış bir transkripsiyon, bu günün Yeni Uygurcasına yapılmış bir çeviri ve açıklamalardan oluşmaktadır. Toplamı seksen sekiz sayfadır. Çalışmalarının sonuna orjinal el yazmanın bir faksimilesini de eklemişlerdir. Metnin orjinalini görme imkanı olmadığı için elime ulaşan Baytur ile Tomur'a ait çalışmanın sonunda yer alan faksimilenin üzerinde çalıştım.

Benim yaptığım çalışma ; giriş, transkripsiyon, Türkiye Türkçesine çeviri, gramer, açıklamalar, sözlük ve analitik indeks ile metinde geçen özel isimlerin indeksinden oluşmaktadır. Ayrıca, faksimilenin bir fotokopisine de en sonda yer verdim. Giriş kısmında eser hakkında genel bilgiler verdim. Bu bilgileri verirken Baytur ile Tomur'un " giriş söz" ünden yararlandım. Transkripsiyonu yaparken Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat'ın hazırlamış olduğu Türk Transkripsiyon Sistemine uydum. Ayrıca orjinal metinde, Türkçe kelimeler ve eklerde yazılmış olan vokalleri transkripsiyonumda gösterdim. Bütün metin için vokalleri gösterirken, Baytur ile Tomur'un çalışmalarındaki "tekist" bölümünden yararlandım. Metinde ب ile yazılan ب ulacının

transkripsiyonunu "p" harfi ile gösterdim. Orjinal metinde yanlış yazılmış kelimelerin doğru imlalarına göre transkripsiyonlarını vermekle beraber, dip notta bu kelimelerin metinde nasıl yazıldıklarını da gösterdim. Bu arada yaptığımız transkripsiyonu vokalleri daha net bir şekilde gösterebilmek açısından Baytur ile Tomur'un "tekist" i ile karşılaştırırken, onların hatalı okudukları kelimeleri de yine dip notlar halinde gösterdim. Ayrıca okunamayan ya da anlamın tamamlanması açısından gerekli olan kısımlara ait eklemeleri köşeli parantez ([]) içerisinde gösterdim. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareleri, orjinal imlalarıyla verdim ve transkripsiyonlarını dip notta verdim. Yine transkripsiyonumda, koyu renkli harflerle yazılan kısımlar, Baytur ile Tomur'un "tekist" inde de koyu renkli harflerle gösterilmiştir. Onlar, dip notlarında bu kısımların, orjinal metinde kırmızı mürekkeple yazılı olduğunu söylemişlerdir. Orjinal metinde, birleşik yazılıp da ayrı yazılması gerektiğini düşündüğümüz kelimelerin arasına \cup işaretini koydum. Türkiye Türkçesine çevirimi yaparken, olabildiğince metne bağlı kaldım. Ancak metne bağlı kalındığı zaman, kendi lehçemiz için anlaşılır olmayacak kısımlarda daha serbest bir çeviri yapma yoluna gittim. Hazırladığım küçük gramerde metnin, imla ve fonetik bakımından en belirgin özelliklerini gösterdim. Sekiz kelime grubundan olan isim, sıfat, zamir ve fiili temel alarak, metinde geçen bunlarla ilgili özellikleri gösterdim. Gramerimin son bölümüne, metinde tesbit ettiğim yapımlarını ekledim. Açıklamalar bölümünde, metinde geçen kişiler, yerler, musiki aletleri ve musiki makamları hakkında kısa bilgiler verdim. Sözlük kısmını hazırlarken, metinde geçen bütün kelimelerin Türkiye Türkçesiyle karşılıklarını verdikten sonra Kutadgu Bilig İndeksindeki sıralamaları esas alarak, analitik indeksi de hazırladım. Metnimizde üzerine gelen ekler dolayısıyla orjinal yapısı değişen kelimeleri, orjinal yapılarıyla madde başı olarak gösterip, metinde geçen biçimlerinden orjinaline göndermeler yaptım. Gerek gramerimde, gerek indeksimdeki "+" işareti, isim tabanına gelen ekleri, "-" işareti de fiil tabanına gelen ekleri göstermektedir. Yine fiillerden sonra -mak / -mek mastar eki yerine "-" işaretini koydum. Analitik indekste verdiğim sayılardan ilki kelimenin geçtiği sayfanın sayısı, nokta işaretinden sonra gelen ikinci sayı ise kelimenin, o sayfada bulunduğu satırın numarasıdır. Bu çalışma sırasında yararlandığım kaynakları, kişi ve yer adları indeksinden sonra bir liste halinde gösterdim.

Ülkemizde, konuk öğretim üyesi olarak bulunduğu sırada vefat eden Sayın Enver BAYTUR'a Allah'tan sonsuz rahmet diliyorum. Bu çalışmam sırasında benden yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Yrd.Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e, Sayın Hocalarım Prof. Dr. Osman Nedim TUNA ve Prof. Dr. Mustafa CANPOLAT'a en içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca geçirdiğim rahatsızlık sırasında çalışmalarım bana yardımcı olarak, söylediklerimi yazıya geçiren Arş.Grv. Hülya SAVRAN'a ve gerek yazım, gerekse yaptığım kontrollerden sonra yanlışların düzeltilmesi konusunda sabırla çalışarak yardımcı olan Melek TAŞDEMİR ve Serda KAYA'ya içten teşekkür ederim.

KISALTMALAR

- A. : Arapça
bkz. : bakınız
B.siz G.Z. : Belirsiz Geçmiş Zaman
B.-T. : Enver Baytur ile Hemit Tomur'un "tekisti"i
F. : Farsça
H. : haşiye (Yalnız indeks bölümünde kullanılmıştır.)
H. : Hicri
M. : metinde (Yalnızca transkripsiyonda ve sözlükte kullanılmıştır.)
M. : Miladi
M.Ö. : Milattan önce
O.suz G.Z. : Olumsuz Geniş Zaman
T. : Türkçe

GİRİŞ

XIX. Yüz yıla ait bir Yeni Uygur Türkçesi metni olan Tevāriḥ-i Mūsīqīyūn (Müzikçilerin Tarihleri), Hotan şehrinde H.1271 (M.1854-1855) tarihinde Molla Esmetu'lla bin Molla Ne'metu'lla Mu'ciz tarafından yazılmıştır. Eserin orjinal el yazması Ali Şir Nevai'nin "Külliyat" adındaki divanının el yazması nüshalarından biriyle birlikte bulunmuştur. Kitap, şu an Çin Halk Cumhuriyeti, Uygur Özerk Bölgesindeki Cüngö (چوڭگو) İçtimai Fenler Akademisi, Milletler Tetkikatı Enstitüsünde 149/217. 909 numaraya kayıtlı olarak saklanmaktadır.

El yazma, kamyş kalemlle samanly kağıda nestalik yazı ile yazılmıştır. Yazı yazılırken siyah mürekkep kullanılmıştır. Yazıdaki bazı önemli yerler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca Mu'ciz önemli gördüğü kelimelerin üzerini çizmiştir. Her ne kadar Baytur ile Tomur, bu konuda ayrıntılı bilgi vermemiş iseler de büyük olasılıkla çizgiler kırmızı mürekkeple çizilmiş olmalıdır. Risale toplam otuz dokuz sayfadır. Sayfalar 22x15 cm. ebatındadır. Her sayfada metnin kapladığı alanın ortalama ebatı ise 19x9 cm.'dir. Risalenin on sayfasında on beş satır, yirmi yedi sayfasında on dört satır vardır. Yalnız on sekizinci sayfada dört, yirmi sekizinci sayfada on yedi satır vardır. Otuz sekizinci sayfada yazının sol kenarında on sekiz satırlık bir haşiye bulunmaktadır. El yazmanın içinde bulunduğu kitabın mukavvası ciğer rengi ipek kumaş* ile kaplanmıştır. Üzerine de Uygur milli uslubuna uygun bir şekilde parlak nakışlar işlenmiştir. Otuz dokuzuncu sayfadaki şiirin on üçüncü beyitinin ilk mısraı "pütük tarihin tarihin dep aydim" ebcetle hesap edilirse H.1271 tarihini vermektedir. Eserin sonunda aynı tarih tekrarlanmıştır. Enver Baytur ile Hemit Tomur'a göre eserin imlası metnin asıl nüsha değil de istinsah edilmiş bir nüsha olduğunu göstermektedir. Bu nüshanın ne zaman yazıya geçirildiği hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Fakat Baytur ile Tomur'a göre Müftü Muhammed Emin İbn-i Baki'nin "Bu kitabı bana 'Düvel Azim Şah Beyim' takdim etti." diyerek kitaba yazdığı ibareden, bastığı mühürden ve düştüğü H.1338 (M.1919-1920) tarihinden yola çıkılarak eser, bu tarihten önce istinsah edilmiştir. Tevāriḥ-i Mūsīqīyūn, o sırada Hotan beyi olan Ali Şir Hakim Beyin adına yazılmıştır. Metin bir dörtlükle başlar. Mu'ciz, Ali Şir Hakim Beyi övdükten sonra onun kendisine müzikçilerle ilgili bir risale yazması için emir verdiğini söyler. Ayrıca bu işin kendisine çok zor geldiğini fakat yazamam diyemediği için bütün gücüyle uğraşarak bu risaleyi yazdığını belirtir. Yine metnin başında müstefilün / müstefilün vezni ile yazılmış bir münacaat vardır. Mu'ciz risalesini tertip ederken Tarih-i Reşidi, Tevarih-i Taberi, Tevarih-i Ravzatu's-safa, Tevarih-i Hükema, Tevarih-i Acem ve Tevarih-i Arab isimli tarih kitaplarından

yararlandığını belirtir. Bunun yanında Pythagoras, Farabi, Pehlivan Muhammed Küştünger ve Nevai'nin yazdıkları kitaplara ve risalelere baktığını söyler. Hangi kitaplara ve risalelere baktığını belirtmemiştir. Fakat Pythagoras'a ait bir eser görmesi mümkün değildir. Daha sonra Mu'ciz, tarihsel bir sıra içerisinde devrin özelliklerine göre hem bilim adamı, hem filazof, hem şair, hem de musiki-şinas olan on yedi kişi hakkında bilgiler vermiştir. Kitapta adı geçen bilginlerin büyük çoğunluğu XV. yüz yıl ile XVI.yüz yılda yaşamışlardır. Daha sonraki yüz yıllarda yaşamış ve musiki ile ilgilenmiş kişiler hakkında bilgi verilmemiştir. Verdiği bilgilerde gerçeklerle, efsaneler ve hikayeler iç içe geçmiştir.Musiknin on yedi ustasını anlatmaya Nuh Peygamberin Yafes isimli oğlunun torunu olan Hariz ile başlayan Mu'ciz, sırasıyla Pythagoras, Farabi, Mevlana Ali, Hoca Şehabe'd-din, Abdu'llah Mervarid, Cami, Nevai, Muhammed Harezmi, Numan Semerkandi, Sahib Belhi, Sefai Semerkandi, Kadir-han Yarkendi, Pehlivan Muhammed Küştünger, Lutfi, Yusuf Sekkaki ve Melike Aman Nisa Hanım hakkında bilgi vermiştir.

Bu risalede Pythagoras tarihi kişiliğinden uzaktır. Pythagoras'ı anlatırken her zaman için geçerli olacak sözleri onun ağzından kaleme almıştır. "Sen kendi kusurlarını düzeltmeden başkasına öğüt verme.", "Ayıbını sana gösteren kişiyi dost bil.", "Etrafını aydınlatarak yaşamayı öğren, etrafını aydınlatacak sözler söyleyerek yaşamayı öğren.", "Güzel sözler söylemeye gücün yoksa güzel sözü söyleyeninden öğren.", "Öğrenmekten utanma, bilmemekten utan.", "Hayvan dilsizlikten cefaya uğrar, insan dilinden belaya uğrar." cümleleri aynı zamanda güzel birer ata sözüdür. Eserinde bunları kaleme alarak Mu'ciz, Pythagoras'ın ağzından kendi dünya görüşünü, hayat felsefesini dile getirmiştir. Bunlar bize Mu'ciz'in bilime ve öğrenmeye ne kadar önem verdiğini, dürüstlüğün ve dostluğun onun için ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Hakkında pek fazla bilgi sahibi olmadığımız Mu'ciz'in bu sözler sayesinde kişiliği hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. Yine Farabi'den söz ederken onun ağzından kaleme aldığı "Musikinin dilsiz nağmeleri insanın ruhundaki manevi ateşi tutuşturur.", "Yüz yıl ibadet edip alamadığınız feyzi benim kanunumun tellerinden alacaksınız." sözleriyle musikiyi ne kadar çok sevdiğini ve iyi bir musiki-şinas olduğunu anlıyoruz.

Mevlana Sahib Belhi hakkında bilgi verirken bu musiki üstadının tanbur çalarken bir bülbülün tanburun sapına konup ötmesi ve daha sonra Sahib Belhi' nin tanbur çalışı karşısında kendini yedi sekiz defa tanbura vurup öldürmesini ardından da Sahib Belhi'nin tanburunu kırdıktan sonra kendinden geçip ölmesini yazarken bütün bunlara kendisi de pek inanmamış olsa gerek ki; "Babur Şah'ın tasnif ettiği Esrar-i Musiki adlı risalede bu kıssa ayrıntılarıyla vardır." demektedir. Anadolu sahasında hakkında bilgi sahibi olmadığımız Pehlivan Muhammed Küştünger'e çok geniş yer ayırmıştır. Metnin sekiz sayfasında Pehlivan anlatılmaktadır. Yine kendisine en geniş yer ayrılanlardan biri de Melike Aman Nisa Hanım'dır. Bu eserde bir hanım şaire ve musiki-şinasa yer

verilip ondan övgüyle bahsedilmesi kültür tarihimiz açısından son derece önemlidir. Risalesini musiki tarihi hakkında genel bilgilerle tamamlayan Mu'ciz, haşiyede her yüz yılda her şehirde yüzlerce belki binlerce müzikçinin yaşayıp geçtiğini bunların hepsini risalesine almasının mümkün olmadığını söyleyerek sözlerini bitirir. Eserini fe'ulün / fe'ulün / fe'ulün / fe'ul vezinli bir şiir ile bitirir. Şiirinde yine Ali Şir Hakim Beyi över, Beyinin verdiği emri yerine getirdiğini ve Hotan halkına bu eseri yadigar bıraktığını söyler. Ayrıca hem beyi hem de kendisi için dua ister. Bu şiirin bana en ilginç gelen yanı ise "Boyu uzun aklı kısa" deyiminin dokuzuncu beyitin ilk mısraında yer almasıdır.

Eserde, bir önceki paragrafta belirttiğim dörtlük, münacaat ve şiirden başka manzum kısımlar da vardır. Pehlivan Muhammed Küştünger, hakkındaki bilgileri kaleme alırken Mevlana Tuti'den bir, Husrev Dehlivi'den bir, Katibi'den ise iki beyit vermiştir. Bir de Pehlivan'ın kendisine ait olduğunu söyleyerek verdiği bir matla vardır. Yine Meliki Aman Nisa Hanımı anlatırken bu hanıma ait üç beyit daha vermiştir. Aman Nisa Hanıma ait olan beyitler Türkçe, diğer beyitler Farsçadır. Metinde bazı Arapça ibareler de vardır. Bunlardan dördüncü sayfanın on üçüncü ve on dördüncü satırında "Hatırıma bu ayet-i kerime geldi." diyerek verdiği "Allah'a ve O'nun Peygamberine ve emir sahiplerine uyunuz." anlamındaki Arapça ibare Kuran-ı Kerimde geçmediği gibi hadis ya da hadis-i kutsi de değildir.

Eserin yazarı olan Mu'ciz hakkında Tevāriḥ-i Mūsīqiyūn'dan başka bilgi sahibi olabileceğimiz bir kaynak yoktur. Bugün elimizde bulunan eserine göre XIX.yüz yılda Hotan şehrinde yaşamıştır. Doğum ve ölüm tarihi ile hayatı hakkında ayrıntılı bilgilere şu an sahip değiliz. Yazmış olduğu eser onun eğitim görmüş biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca Arapça ve Farsça kitaplardan yararlandığını belirttiğine göre Arapçayı ve Farsçayı gayet iyi bildiği anlaşılmaktadır. Arapçayı iyi bildiğini Farabi'nin Risale-i Muganniyun adlı kitabını Türkçeye tercüme etmek istemesinden, Farsçayı iyi bildiğini Nevai'nin Farsça kitaplarından yararlandığını söylemesinden anlıyoruz. Ayrıca haklarında bilgi verdiği alimlerin çoğunu Nevai ile kıyaslamasından Nevai'ye büyük bir saygı duyduğunu ve onu çok beğendiğini anlıyoruz. Mu'ciz'e bu kitabı yazması için emir veren Ali Şir Hakim Bey iki defa hakim beylik yaptığına göre tahminen başka yöneticilerde hizmet etmiş olmalıdır. Devrinde edebiyat ve musiki konularında tanınmış biri olmalıdır. Bunun delili, Mu'ciz'den böyle bir risale yazmasının istenmiş olmasıdır. Günümüze ulaşmış başka eserlerinin olup olmadığı henüz bilinmemektedir. Fakat Mu'ciz'in eserinde bir hanım şaireye yer vermiş olması da onun kişiliğinin bir başka göstergesidir.

Tevāriḥ-i Mūsīqiyūn'un dili XIV. yüz yıl ile XIX. yüz yıl arasında yazı diline esas alınmış olan Uygurcadır. İmla olarak Çağataycanın klasik imla kuralları uygulanmıştır. Fakat özellikle Aman Nisa Hanımdan söz edilen kısımlar genel olarak bu günün Yeni Uygurcasına çok yakındır.

Dikkati çeken en ilginç imla özelliği ise, Arapça ve Farsça bazı kelimelerin orijinal imlalarının dışında bugünkü Yeni Elif 'in imlasına yaklaşan bir imla ile yazılmalarıdır. Sonuçta imlanın, bu günün imlasına geçişi göstermekte olduğu söylenebilir.

Eserde anlatılanlar zaman zaman gerçeklerden uzaklaşsa bile şüplehi bir gözle bakılınca önemli bilgiler elde edilebilir. Hem musikinin on yedi ustası diyerek hayatlarını anlattığı kişiler hakkında verdiği bilgiler, hem de pek çok musiki aleti ve makamı hakkında verdiği bilgiler kültür tarihimiz açısından büyük değer taşımaktadır. Bu bakış açısıyla da değişik değerlendirmeler ve çalışmalar yapılabilir.

* Enver Baytur ile Hemit Tomur çalışmalarının "kiriş söz" isimli kısımlarında Tevarih-i Musikiyun hakkında bilgi verirken bir yerde: "Kolyazma koşup tüplengen kitapniñ muqavisi ciger reñ qırım bilen kaplangan bolup, yüzige Uyğur milli uslubida çiräylik nekiş işlengen." demektedirler. Bu cümleyi lehçemize çevirdiğim zaman (El yazmanın içinde bulunduğu kitabın mukavvası ciğer renginde kırım ile kaplanmış olup üzerine Uyğur milli üslubunda parlak nakışlar işlenmiştir.) "kırım" kelimesinin anlamını verememişim. Sayın Prof.Dr.Osman Nedim TUNA'nın yardımıyla bu kelimenin bir tür ipek kumaşın ya da Hotan ağzında "kırım" şeklinde telaffuz edilerek adlandırılan çiçek desenleriyle süslü bir tür kumaşın ismi olduğunu öğrendim. Fakat Baytur ile Tomur üstüne nakışlar işlendiğine söylediğine göre desensiz bir tür ipekli kumaş için "kırım" kelimesi kullanmış olmalıdır.

Gunnar Jarring : An Eastern Turki-English Dialect Dictionary, Lund 1964

qırım 1. a shelf, hollowed out in a wall
2. v. keim (s.248)

keim 1. (G.Y.) a deep ditch on both sides of which twigs of trees or breaches of grape-vine are planted ; the keim is then filled with water in order to make the twigs or branches root better or to shoot new roots ; in Khotan it is called qırım.
2. v. kim (s.169)

ki:m ~ ki-m ~ kim ~ keim 1. garment, clothes, dress
2. who (s.173)

kimçap ~ keimçap p. كمنجاب 'a kind of cloth with flowerpattern' Le Cog, Von Land und Leuten',
p.116 kimçap Silberbrocat, LCI, p. 56:3 kimçap 'Brocat' (s.173)

METNİN TRANSKRİPSİYONU

1. Sayfa

- 1 bismi'l-allāhi'r-reh̄māni'r-reh̄īm
- 2 ey hikmetidin gülğa bērip-sen b̄y (u) reng
b̄lb̄l̄ni k̄lip çemende huş-āheng
- 3 sun^ule k̄lur nāle rebāb u tēnb̄r
du-tār se-tār ^u ile k̄n̄n̄ yana çeng
- 4 ilāhī şevk̄iñ çemenida çeçeklarni küldürgüçi-sen gül ğunçelar ^u işkide b̄lb̄l̄
- 5 t̄ūilarni sayratkuçi yiglatkuçi-sen ^u leyli zülfin mecn̄n kö
- 6 ŋliğa kemend k̄lğan-dēk ^u ferhād kanidin şir̄in lebini reng
- 7 k̄lğan-dēk ^u azrā (1) ^u izār (2) oti herāretidin vāmuk̄ cism̄in eşk
- 8 girdābida ğerķ k̄lğan-dēk ^u zührā ^u işkida tāhirni şanduk̄ğa
- 9 bend k̄lip tarimğa akitkan-dēk ^u yūsuf h̄s̄nidin
- 10 zeliha ^u işkidin fesāne tüzgen-dēk ^u meni ul nigār ^u işkida
- 11 giriftār (u) ser-gerdān k̄lğay-sen ^u ul k̄yayş devride bu zerre (3)
- 12 ni ^u aşik-i b̄i-kerār k̄lğay-sen ^u tā kim aniq ^u işkide tēnb̄rum
- 13 ni alğay-men aniq söz̄in saġinganda muni çalğay-men^u
- 14 gāhī nevāyī ebyāt̄idin hemd ilğap be^u zī luḫfī eş^uāridin
- 15 ne^ut yadlap tēnb̄rum s̄imlarige zehmek urğay-men ^u ul mihr-i

1 B.-T. uzrā نُور

2 B.-T. ğidār غدار

3 M. zerre زر

2. Sayfa

- 1 nigārim şevkida bağrim qara qanin siya kilip ezgey-men ❀
- 2 anıñ ʿışkida çöl beyābānini kezgey-men ❀ ebyātlar sēniñ
- 3 hemdiñda eş ʿārlar hebibniñ ne ʿ tida yazğay-men ❀
- 4 mūnācāt
- 5 meksūd sen-sen ey ħudā meʿ būd sen-sen ey ħudā
- 6 mescūd sen-sen ey ħudā sen-sen meñe feryād-res
- 7 ʿaşı kuluñdur men feķir cāfi kuluñdur men heķir
- 8 ğem ilgide boldum esir sen-sen meñe feryād-res
- 9 ey rāziķ (1) (u) hey (u) ķedim keçürgüci-sen ey reħim
- 10 ħācet ravā ķil ey kerim sen-sen meñe feryād-res
- 11 ʿışkiñni dilğa ķil ʿeṭā çalğum se-tār birle du-tā
- 12 ʿefv (2) eyle mende bar heṭā sen-sen meñe feryād-res
- 13 mūʿciz ʿaşıķ-i bi-ķerār yalbardi senge bir ü bar
- 14 reħmiñğa etdim intizār sen-sen meñe feryād-res
- 15 (3) الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على سيد المرسلين و اله و صحبه اجمعين

1 B.-T. rāzeti رازہ تی

2 B.-T. efu ئەفو

3 el-ħamdü li-llāhi rabbi'l-ʿālemīn ve' ş-şalavātü ve' s-selāmü ʿ ala seyyidi'l -mürselīn ve ālihi ve şahbihi ecma ʿ in

3. Sayfa

- 1 emmā be^cde (1) ^cedālet keşveriniñ şehinşāhi[ۛ] ve seḥāvet
- 2 şebistāniniñ tolun māhi[ۛ] eşālet çemeniniñ
- 3 serv-i re^c nāsi[ۛ] siyādet beḥriniñ gevher-i yektāsi[ۛ]
- 4 ğerib yetimlar atasi[ۛ] fuķirā miskīnlar reh-nemāsi[ۛ]
- 5 cemşid-şevlet[ۛ] süleymān-devlet[ۛ] yolbars-ḥeşm[ۛ] sikender-
- 6 heşem (2)[ۛ] ḥaķan-şüret[ۛ] derviş-siret[ۛ] çirāğ-i veṭen[ۛ]
- 7 şāh-i ḥoten[ۛ] ^celī şir ḥekīm beġim ḥezretlari kuyaşi
- 8 din bu kemīne-kemterin ğerib-i bi-çāre firāk deştide āvāre
- 9 ğem ilgide esir barça ādemdin keşir ye^cni mollā eşmetu'llā
- 10 bin (3) mollā ne^cmetu' llā mū³ cizge bir lem^ce şufle tüşüp bu zerreni (4)
- 11 felek kuyaşidin ötküzüp[ۛ] andağ yarlık kıldilar kim
- 12 mūsikī terennümi[ۛ] ki mucib (5)-i sürür ve bā^ciş-i ^ceys (ü) ḥozür
- 13 dur kim pādişādin gadāġiça (6) evliyādin tersāġiça
- 14 hemme insān bu fendin şād-mān bolurlar emmā köp
- 15 muġennīlarġa honüz nā- me^clūmdur kim bu fenniñ şāhib-i

-
- 1 B.-T. be^cdu به ندو
 - 2 B.-T. heşm هاشم
 - 3 B.-T. binni بننى
 - 4 M. zerre زره
 - 5 B.-T. movcip مووجب
 - 6 B.-T. güdā گودا

4. Sayfa

- 1 vukūf belki şāhib-i küşūflari (1) kimlardur müctehid
- 2 şāhib-i irşādlari kimlardur ustādlari (2) kimlar
- 3 dur sen kim kesbiñ hem müsikidür hem ebyāt
- 4 memliketiniñ bülbül-vār sultāni edebiyāt mülkiniñ tūti-yi
- 5 şirīn lisānidür-sen hem huş pütküçi hem dil-keş
- 6 eytküçi sendür-sen ne bolğay ki uşbu ğerib
- 7 fenniñ şāhib-i küşūflari tārīhidin bir risāle
- 8 pütüp sāyir muğennilargā yād-gār koysañ dēp
- 9 emri kildilar bu ğerib mūrğa güyā tağ yüklandi
- 10 bu zeif ğorğa güyā āsmān yikildi ne bu emr-i ezim
- 11 iştigālīga kuvvet ne özre istiḡāğa kudret
- 12 deryā-yi heyretde müsteğrek (3) ve müstehlek bolup bu āyet-i
- 13 kerime kim اولوا و اطبعوا الرسول و اولوا قل اطبعوا الله و اطبعوا الرسول و اولوا
- 14 الامر منكم (4) mezmūni hāṭirimğa tüşti bu emr-i vācibāt
- 15 terkīn kilurğa çāre tefalimidim tevekkülni teñrimğa

1 B.- T keşūf که شوف

2 M. ūstād اوستاد

3 B.-T. müsteğrek مؤسته غرق

4 kul atba' u' llāha v' atba' u' r-resule ve ūlū' l-emre minküm

5. Sayfa

- 1 k̄ilip bu emr-i ʿālini be-cā keltürüş üçün münā
- 2 sib tāriḥ tezk̄irelarni cem ʿ i k̄ilip tāriḥ-i reṣīdī
- 3 tevāriḥ-i ṭebirī tevāriḥ-i revzetu'ş-şefā tevāriḥ-i
- 4 ḥükemā tevāriḥ-i ʿecem tevāriḥ-i ʿereblardin intihāb
- 5 k̄ildim hem ḥāş ʿālim (1)-i mūsikī ustāzlaridin (2)
- 6 fişāgores fārābī pehlivān muḥemmed küştigir emir nizām
- 7 i' d-dīn ʿelī şir nevāyī mürşidimniḥ bu fen ḥek̄kide
- 8 pütken kütüb risāyillaridin behr-mend boldum
- 9 āḥir kudretimge lāyik istiʿdādimgā müvāfik bu
- 10 risāleni püttüm ʿālem ehliḡa savḡa tuttum
- 11 bu risāleḡa tevāriḥ-i mūsikīyün aṭ koydum
- 12 ülū' l-ebsār (3) belki şigār u kibār muḡennīlarḡa ḥāş (u)
- 13 ʿāmlarḡa belki şāh u gadālar (4) zemīrlariḡa nā-meʿ lūm ka
- 14 Imiḡay ḡi tāriḥ-i revzetu'ş-şefā ve reṣīdida andaḡ
- 15 keltürüpdür kim yāfes bin (5) nūḥ ʿeleyhi's-selāmniḥ türk

1 M. ʿālim

عاليم

2 M. ūstāz

اوستاد

3 B.-T. ulvelebbisar

ئولؤلوه له بيسار

4 B.-T. güdā

گودا

5 B.-T. binni

بىنى

6. Sayfa

- 1 nāmlik bir oğli bar irdi buniŋğa ħudā-yi te‘ālā bir oğul
- 2 kerāmet qildi ismini ħeriz qoydi bu oğul çoŋ
- 3 bolğanda tülki (1) tutup postida iŋin keymekini te‘ām
- 4 ni tuz bilan ħel qılmaŋini tenbūr berbut (2) ‘ūdlarni (3)
- 5 yasap çalmaŋini ħeriz keşf qilip ‘ālem ħelkiğa
- 6 örgettilar ul zemānda ata anasi balalari
- 7 ölgende muşibet mātemide tenbūr çelip yiğlap
- 8 ölükni köydürüş resmi bar irdi ħeriz yāfeş
- 9 ‘eleyhi's-selāmniŋ nebiresi idi yārkend ħoten diyār
- 10 larini ābādiğa aniŋ evlādi yetküzgen yārkend
- 11 ħoten ehli aniŋ evlādlaridindür-miz ul ze
- 12 māndin (4) bu zemānġiça beş miŋ sekkiz yüz ellig yil
- 13 ötkendür tenbūrğa koy eçküniŋ uçay fey
- 14 larini eşip zey qilip tār salur irdi

1 B.-T. tülke	تۈلكە
2 B.-T.berbet	بەر بەت
3 B.-T.uddilarni	ئۇد دىلارنى
4 M. zāmān	زامان

7. Sayfa

- 1 mūsīkī ʿilmīniḡ ikkinḡi pīri (1) fīsāğoresdūr kim bu kiḡi ḡehr-i ḡurdin (2)
- 2 irdi seyāhetçilikge köp māyil irdi ḡelḡni
- 3 ʿilm (ü) ʿemelḡa yaḡḡi feẓiletḡa indaḡuçi yaman iḡ
- 4 lardin yandurḡuçi irdi herḡiz ḡevābdin ümīd
- 5 tutmas ve günehdin ḡorḡmas irdi emmā ḡevāb(i)
- 6 ʿikābḡa ḡāyil irdi ḡeher ḡeher yürüp ʿilim örge
- 7 nūr irdi aniḡ ḡād bolḡinini kiḡi bilmas
- 8 irdi bī-dimāḡ bolḡanini hem kiḡi bilmas irdi
- 9 ul kiḡi ḡi (3) māl menāl dost dūḡmen (4) arasidadur
- 10 muʿālecesi (5) ul irdi her veḡtī her cāyda bu bar yerde
- 11 ḡelāyikḡa mūhimī (6) pīḡ (7) kelse ḡelāyik kelip munīḡdin
- 12 meḡlehet meḡveret sorar irdi entākiye ḡehri
- 13 ki ḡāzir (8) ferengistāndur bērip özi keḡf
- 14 ḡilḡan se-tārini ḡelip ḡe ʿir oḡudi ḡe ʿir

1 M. pīr	پیر
2 B.-T. surri	سورری
3 B.-T. kiḡige	کشیکه
4 M. dūḡmen	دوشمن
5 B.-T. didi	دیدی
6 M. mūhimī	موشیمی
7 M. pīḡ	پیش
8 M. ḡāzir	حازیر

8. Sayfa

- 1 niñ mezmūni bu irdi, kim sen özüñni tüzlimay
- 2 turup kişige neşihet kılma, eybiñni señe
- 3 körsatken kişini dost bilip, eziz tut
- 4 çiraylık libās kiyip yürgüçe çiraylık söz
- 5 kılıp yürüşni örgengil yahşi sözni
- 6 eyturğa kudretin bolmasa yahşi sözni
- 7 eytkuçidin örgengil, ilim örgenişdin
- 8 nomus kılma, ilimsizlikdin nomus kıl
- 9 heyvān tilsizlikdin cefā meşekketğa uçar
- 10 insān tilidin belā muşibetge uçar digen
- 11 mezmūn irdi çün enākiye şehrde añağıça
- 12 şeir ebyāt yok irdi hem müsikidin nişān
- 13 yok irdi yigirme beş yaşlık bir yigit gerib
- 14 sözlap ecib (1) çalmikidin helāyik hozurlinip

9. Sayfa

- 1 arxasığa kirip aldi h el ayiqğa ul ne i et
- 2 hikmet s zlardin tizip  e ir o up
- 3 se-t rini  alur irdi bu v ki e p di a
- 4  a anlandı p di a erk n-i devlet bilan
- 5  zlari  ikip bu h lni k r p heyret
- 6 ilgini te ecc b dend nida ti lap ord ga
- 7 teklif k lip  lip ketti aniqsiz  ah
- 8 te am tartmas uyumas boldi ferzendim (1)
- 9 d p atadi m siki  ilmuni ne ir kili ka
- 10 c y r stlap ent kiye helkini bu  ilmni
- 11  rg n  ka buyru  kildi on yil i ida
- 12 k rik mi   agird (2) m siki  fenida m kemm l boldi
- 13 fis gore  p di adin ru set (3) tilap hind 
- 14 st n a kelip  ilm-i n c m  rgendi hind st n

1 M. ferzend فرزند

2 M.  agirt شاگرد

3 M. r h set روخصت

10 Sayfa

- 1 helki fişāğoresdin mūsīkī örgendi cemşid
- 2 keykubād pādişāhlaridin këyin ‘ālemğa ‘ilm-i
- 3 mūsīkīniñ uruğini tēriğan dānā hekīm
- 4 fişāğores hekīmdür hindüstāndin yēnip
- 5 mişriğa bērip kāhinlardin ‘ilm-i kehānet
- 6 bilan üç kısım heç örgendi āhir dünyā-yi
- 7 fānīdin serāy-i bāqīniñ iķāmet rehtin ba
- 8 ğlarda beş yüz şāgirdi bar irdi piş-
- 9 kedem tāliblardin biri soradi kim biz kandağ
- 10 iş kili-miz dēp ul aydi kim helāyikğa nef‘i
- 11 yok söz ve işni kilmıgay-sizlar dēp
- 12 köz yumdi vefāti hezret-i iskenderniñ
- 13 vefātidin bir yıl këyindür toqşan üç yıl
- 14 ‘ömür kördi iş kılalmağan işini (1) kilişni muhtāclar
- 15 ğa sehvāvet kilişni yahşi körar irdilar

11. Sayfa

- 1 üçünçisi p̄iri altaynin balasağun
- 2 digen nevāh̄iside ötken mevlānā (1) şeyh ebū
- 3 neşir fārābidür bu ʿeziz hezret-i imām muḥammed ğezzālī
- 4 hezret-i imām fehri rāzīlardin kemālāt-i ʿulūm-i
- 5 dīniyede (2) fāyık fūnūn ʿulumlaride ibn-i sīnā
- 6 din üstün irdilar kim bu ʿeziz bilmaydur
- 7 ğan ne ʿulūm-i şeriʿet ne ʿulūm-i terīket
- 8 ne tefsir ne heđiṣ ne t̄ib (3) ne felsefe
- 9 ne ʿekāyid ne eşʿār ebyāt hettā şetrenc
- 10 nerdğiča bilmaydurğini yok idi ul cümledin
- 11 biri ʿilm-i mūsikī irdi ki bu fende köp mehāreti
- 12 bar irdi q̄anūnni öz q̄ollari bilan
- 13 yasap sīm tartip tüzüp çalğan
- 14 ve muğenni şāgirdlariğa örgetken irdi rāk

1 M. mevlānā مولينا

2 M. dīnide دينى ده - B.-T. dinide دینده

3 B.-T. tibbi طبیبى

12. Sayfa

- 1 ʿuṣṣāk ve ʿuṣṣākniḡ merġulelarini icād ve keṣf
- 2 kılip ʿālemge yayġan ṣāgirdlarige teʿlīm
- 3 kılġan irdi uzḡāl muḡāmi ʿki el-ḡāl barça
- 4 muġennīlargā meʿlūmdur birinçi ikkinçi üçünçi
- 5 merġülelarigīça keṣf kılġan irdilar
- 6 risāle-i muġennīyūn digen kitābida eytip
- 7 irdi ʿki semāʿ-i neġemātniḡ (1) tilsiz muḡ
- 8 lari insānniḡ rūḡiġa meʿnevī ot
- 9 ni tutaṣturġuçi ʿāmildür eger uniġa
- 10 eṣʿār ebyāt kıoṣulsa ul muḡniḡ
- 11 siri nime ikenliki anlanur depdürlar
- 12 ve yene eytipdür ki yüz yıl ʿibādet kılip alalmiġan
- 13 feyẓni mēniḡ kānūnumniḡ sīmlaridin alġa
- 14 y -sizlar bu ʿeziz her kısim ʿilimler ḡuṣūṣida

13. Sayfa

- 1 bir yüz on dört fārçe kitāb teşnīf kīlipdur
- 2 lar bu kitābların biri risāle-i muğenniyyūndur
- 3 hālā ʿerebçedür feķir (1)-i mezkūr risāleni temām
- 4 kīlip bolup kuvvetimniñ bariçe veķitniñ bariçe
- 5 risāle-i muğenniyyūn atlıg kitābni türkçe tilga
- 6 tercime kılmaķını niyet kīlipdur-men in-şā ʾ allā
- 7 bu fen tōrtinçi derece pīri mevlanā ʿelī hezretlaridür kim
- 8 ħorāsānniñ şābūk digen nevāħisidin irdi bu fen
- 9 de ʿeşrinñ bī-bedeli irdi ʿelā-ħede bu fen toğrisidin
- 10 eşlü'l-veşl atlıg bir kitāb teşnīf kıldilar
- 11 keyin bu ʿeziz murtāz atlıg yana bir kitāb teşnīf
- 12 kıldilar çöl-i ʿirāk muķāmi kim fi'l-ħāl muğennilar içre
- 13 meşhūrdur hec seferige barganda ʿirāk çölidin
- 14 ötüp kētip bērip icād kīlip çöl-i ʿirāk at

14. Sayfa

- 1 oydilar du-tārni hem keşf ildilar hem şeir
- 2 pütüş hem müsiki telim ilişda öz zemānesi
- 3 ni bī-bedeli irdilar mundin başqa ilimlardi mü
- 4 nehāyeti yaşi dei kitāblar teşnif ildilar
- 5 āhirki ömrilaride efyonni köp istimāl ilan
- 6 sebeddin eqlidin ārī bolup vefāt boldilar
- 7 beşini pīri hoce řehābi'd-dīndür kim
- 8 bu fende ferīdü'l-eşr vehīdü'd-dehr (1) irdilar
- 9 anda i ikki yūzdin artura řāgirdlarni
- 10 bu fenda mükemmel ve māhir ildilar risālelar hem pütüdi
- 11 lar altini pīri abdu'llā mervārīd şezretlari
- 12 semerenddin irdilar bu eziz hem bu fenni ustād (2)
- 13 laridin bolup irdilar köp yaşi risāle
- 14 bu fen hekide pütüdidilar yūzdin tolaraq řāgird

1 B.-T. ve heydadvaldehr eeidād āddeher

2 M. ūstād oustād

15. Sayfa

- 1 ıkardılar z zemāneleride me‘rūf me‘hūr
- 2 mūsikīyūnlardın bolup irdilar tārīh
- 3 ni‘ sekkiz yūz seksen birda hī‘ār vilāyetida
- 4 medfūn boldilar **yettiñi piri** hēzret-i
- 5 mevlānā nūri'd-dīn ‘abdu'r-rehman cāmī irdilar
- 6 bu‘ezizni‘ hī‘let fe‘iletleri nev‘i nev‘i
- 7 kitāblarde me‘hūrdur fe‘li (1) ani‘din
- 8 tmas ki emīr nizāmi'd-dīn ‘elī ‘īr nevāyī dēk
- 9 ‘ālim‘a(2) bi-temām ‘ilm ü ‘emelde ustāddurlar (3)
- 10 nevāyī dēk zāt bu ki‘ini ustādim (4) mür‘īdim
- 11 dimeki bu‘ezizni‘ tev‘īf (u) te‘rīflari
- 12 üçün küfāyedür kim nevāyī hēzretleri
- 13 z hemselaride be‘ cāyda bu‘ezizni
- 14 nime dēp te‘rīf kīlipdur kim körgey- sizlar

-
- 1 B.-T. fāzili فازلی
 - 2 M. ‘ālim کالیم
 - 3 M. ūstād اوستاد
 - 4 M. ūstād اوستاد

16. Sayfa

- 1 pes bu^çeziz hemme^çilmide hezret-i fārābī dēk
- 2 ustād(1)-i kŭl (2) irdilar şā^çir ʿālim (3) bolğandin belki
- 3 meczŭbliqlari kuvvetlikrağ irdi pes
- 4 tenbŭr se-tār kānŭn katarliğ barça neğme
- 5 ni ōzlari kollaride terennŭm kŭlip irdilar
- 6 ʿecem digen bir muğāmnı anıñ ikkile mergŭlelerini
- 7 ihtirā^ç kŭlip irdilar kŭp şāğird bu fende
- 8 mŭkemmel kŭlip irdilar risāle-i devvār nāmliğ
- 9 bir kitāb bu fen huşŭşida teşnif kildilar
- 10 hezret-i ʿelī şir emir hezretlari bu fenni hem
- 11 hezret-i cāmīdin teʿlīm aldilar hezret-i cami
- 12 yetmiş tokkuz yaşlarida tārīhniñ sekkiz yŭz toğsan
- 13 sekkizide horāsānniñ hirāt şehride vefāt
- 14 boldilar sekkizinçi piri hezret-i emir niğām

1 M. ūstād اوستاد

2 B.-T.gŭl گول

3 M. ʿālim عالم

17. Sayfa

- 1 i'd-dīn 'elī šīr nevāyidür bu 'ezīznī 'umūm
- 2 fe'zl (ü) šerāfetlari özlari pütken šē'ir
- 3 kitāblaridin me'lūmdur külliyāt-i çehār dīvān
- 4 lari həmselari bulardın başqa ilgiri
- 5 kēyin köp az bolup pütken otuz alte fārçe
- 6 kitāblaridin fe'kīr behr-mend bolup özlariidiki hışlet ve 'ışk
- 7 (u) mu'hebbetlarini me'lūm kıldim bu yosunluĝ šerīf
- 8 'ilimlariniĝ üstige fīr ustādlari (1) həzret-i
- 9 cāmīdin mūsīkī fenini hūb örgendilar
- 10 her kiçe her kiçe se-tār tenbūrlarini çēlip öz
- 11 lari eytkan ğezellar bilan həmd eytip
- 12 bī-hūş bolur irdilar nevā digen bir muqāmni
- 13 iħtirā' kīlip 'ālemge şāyi' boldilar
- 14 bu 'ezīz tārīhniĝ sekkiz yüz kırık üçünçi

18. Sayfa

- 1 yili cemādi's-sānīda dünyāğa kēlip atmiş üç yıl
- 2  ömri körüp atmiş üç fārçe kitāb pütüp
- 3 tārīhniq toqkuz yüz altinçi yili  irāt şehride
- 4 sekte-i keseli bilan vefāt bolup kettilar

19. Sayfa

- 1 toqquzinçi p̄iri ustād (1) muḥemmed ḥʿārezmīdūr kim öz ʿeşride
- 2 müsikī fenide köp ihtimām mehāret mā-lā-keḷām kirgüzdilar
- 3 ikki yüzdin köpraḡ şāgirdlarni ustād (2)-i kāmīl (3) ḡildilar
- 4 bu fenniḡ deḡiḡ sirlari ḡeḡḡide risāle teşnīf ḡildilar
- 5 tāriḡniḡ sekkiz yüz ellig ikkide vefāt boldilar
- 6 onunçi p̄iri mevlānā ne ʿmān semerḡendīdūr kim bu ʿezīz
- 7 ḡefāz ḡari irdi beş yüz ḡişi müretteb (4) ḡurʿān yād alḡan
- 8 irdi hem ḡuş eyḡḡuḡi ve hem dil-keş ḡalḡuḡi irdi ʿālim (5)
- 9 lar şolḡetide meşāyiḡlar mecliside terennüm ḡilur irdi
- 10 bir küni semerḡend ʿālimlari (6) meclīsīde mevlānā şemsi'd-dīn
- 11 tebriziniḡ ḡezellariḡa se-tārmi nāḡunlidi (7) ʿālim (8)
- 12 lar bi-yek-bār (9) baş tōpen yīḡilip tūşūp istiḡrāḡ
- 13 eḡvāllar yüzlandi ondin artuḡ ḡişi bī-hūş
- 14 boldi mevlānā ʿelī ḡezretlari bī-hūş bolḡanḡa mecliside

1 M. ūstād	اوستاد
2 M. ūstād	اوستاد
3 M. kāmīl	كاميل
4 B.-T. mürettip	موره تتب
5 M. ʿālim	عاليم
6 M. ʿālim	عاليم
7 M. nāḡūn	ناخون
8 M. ʿālim	عاليم
9 B.-T. bikbār	بيكار

20. Sayfa

- 1 ʿālemdin ketti bu heber meşhūr boldi pādişāh aqlap
- 2 bu ʿezīzni zindānğa hōküm kildi beş yıl zindānda qalip
- 3 tārihniñ sekkiz yüz atmiş beşi vefāt boldilar
- 4 bu ʿezīzniñ terbiyetida üç yūzdin artuq muğenni
- 5 mūsikī fenida ber-kemāl bolğan iridi bir neçe yüz kişi
- 6 ʿilm-i şeriʿetde (1) ʿālim bolğan iridi bir neçe miñ
- 7 şofīlari bar iridi terīke-i çeştiye meşāyihlaridin
- 8 iridi mūsikīniñ terīket ehliğa beşiş qilidurğan
- 9 netīcelari bāresida miʿrācū's-sālikīn nāmliq
- 10 bir kitāb teşnīf qilip irdilar on
- 11 **birinçi piri** mevlānā şāhib belhī hezretlaridür
- 12 kim bu ʿeziz müderris irdilar beş alte yüz tāliblari
- 13 ʿilm-i şeriʿetde (2) şāhib-i kemāl iridi tenbūrni sehr- (3)
- 14 āferīn bir terzide sözlitür iridi bābur şāh bir nefes

1 B. - T. şeret شاه رت

2 B. - T. şeret شاه رت

3 M. sīhr سيجر

21. Sayfa

- 1 ayrilmas irdi müderrislik meskenidin me'zül
- 2 bolup zahiri'd-din bāburniñ hoşürida kaldı bir küni
- 3 kabil şehride bir bağda şahāne meclis ārāste kildilar
- 4 akābir ešrāf ümirā vüzirā (1) 'ulimā evliyā hemmesi hāzir boldilar
- 5 elvān elvān te'āmlarni tartip destūr-hvān
- 6 ni yigip bolğanda bābur šāh müsikiğa işāret
- 7 kilip irdilar bu 'eziz tenbūrini kollariğa elip
- 8 çöl-i 'irāk muķāmiğa nevāzişğa keltürdi ikkinçi evci
- 9 din ötüp üçünçi evciğa yetkende bir bülbül
- 10 kēlip tenbūrniñ kulakiğa lehze konup sayraşka
- 11 başladi meclis ehli çoķan 'elālā kofardi ve yiglap
- 12 neçend kişi bi-huş yumulinur irdi bülbül sayrap
- 13 yarakdin uçup kēlip özini tenbūrğa urar
- 14 irdi yette sekkiz merre özini tenbūrğa atқandin

22.Sayfa

- 1 k y n b lb l yerge t ş p  l p ketti feyz keşretidin
- 2 mevl n  tenb rni taşlap yiglap b -h ş boldi
- 3 s etidin k y n b -h şlarġa g l- blar sepildi
- 4 şer b-i serdlar (1) i ur ldi b -h şlar h şig 
- 5 keldi emm  mevl n  ş hib belh  h şig  kelmidi
- 6 hek mlar her  an a  are tedb r  ilişti fayd  bolmidi
- 7 t rihnin sekiz y z  irik t rti irdi mevl n   alem
- 8 din ketti b bur ş  teşnif  ilġan esr r-i m sik 
- 9 atliġ ris lede bu  işse  el - ede mufeşşel bardur
- 10 on ikkin i p ri şeyh sef y  semerkendi  ezretlari
- 11 d r kim bu  eziz bilmaydurġan mu am  henglari
- 12 bu  eziz  almaydurġan esb b-i neġem t yok dise
- 13 bolġay irdi ikki y zdin artu  ş girdlari
- 14 bu fende m hir boldi  zlari neşet (2)-i m sik 

1 B.-T. surur سۇرۇر

2 B.-T. neş eti نەشائەتى

23. Sayfa

- 1 aḥliġ bir risāle teşnīf kıldılar neçend kısim nekiş ġezel
- 2 lar ihtirā⁶ kıldi tāriḥniġ sekkiz yüz atmiş tokkuz
- 3 da ellig alte yaşlarida fāleç-i keselī bilan vefāt boldi
- 4 on üçünçi piri kıdır-hān yārkendidür kim bu
- 5 ⁶eziz dēk bu fende mehāret körsatken ustād (1)
- 6 azdur bu⁶eziz köpraġ emir niżāmi'd-din ⁶elī
- 7 şir nevāyi ħezretlariniġ ġezeliyātlaridin
- 8 oġur irdi⁶ālem ötüp muniġ dēk huş-āvāz
- 9 kişi kelmaydur irdi⁶irāġdin irāndin tebrizdin
- 10 ħ^vārezmi semerkend endicān islāmbul keşmīr
- 11 belġ şirāz ħatarliġ yaraġ şeherlardin mūsikī
- 12 örgengeli kelgen şāgirdlari bar irdi
- 13 rebābni heşt-tārni bu⁶eziz keşf
- 14 kıldi hem şā⁶ir idi dīvān-i kıdīmī bu kişi teşnīf

24. Sayfa

- 1 kildi yana nāzūk (1) nūktelar mūsīkī feni bāreside risāle
- 2 larige derc kildi cende külā kiyip yürür irdi
- 3 sultān ʿabdu'r-reşid-ḥān kim meʿ ruf meşhūr
- 4 dur kīdir-ḥānsiz teʿ am şerāb tartmas uyqu
- 5 ğa barmas irdi kīdir-ḥān vişāl atlıĝ bir
- 6 muḳāmni ihtirāʿ kīlip şāgirdlarıĝa örgetti
- 7 ʿabdu'r-reşid-ḥān pādişādin ikki yıldın kēyin
- 8 ʿālemdin kettilar on törtinçi piri ḥezret-i pehlivān
- 9 muḥammed küştīngirdür bu kişıĝa ḥudā-yi teʿālā şundaĝ
- 10 bir kābiliyet öz fezl-i kerīmidin ʿetā kīlip irdi ۞ki
- 11 hem uluĝ ʿulimā (2) hem ḳuṭubu'l-evliya hem pehlivān-i zeber-
- 12 dest kim miñ yillar ötüp muniñ ۞dek pehlivān
- 13 kelmegen hem şāʿir hem muĝenni hem eĝniyā (3) ʿelā hezā
- 14 l-ḳiyās bunıñ ۞dek ḥuş-ḥulk ḥuş güy kişi

1 M. nāzūk نازوک

2 B. - T. ulimāʾi عولمائی

3 B. - T. eĝniyāʾi نه غنیائی

25. Sayfa

- 1 yok irdi yokirida ism(i) (1) zikir bolgan ulug ustad (2)
- 2 lar muqabelesida musiki feni baresida eserlar putüdi
- 3 ishlar yasidi türlük türlü neqishlar kevllar
- 4 ahenglar icad kildi ozlari yasigan muqam emel
- 5 larniq biri chehar-zerbdür kim hemme ustadlarniq (3) emel
- 6 laridin huşraq ve dil-keşraq bolup fat
- 7 şöhet tutti meshur icadi muqamlaridin biri
- 8 chehar-zerb biri chehar-gah muqami irdi chehar-gahni mevlana tuti
- 9 eleyhi'r-rehmeniq usbu gezellariqa baglap irdi metle
- 10 ساقيا وى رخت هتست اسوال فردا ناپديد ❀ خویش را امروز
- 11 dur kim bi-gayet huş-ayende (6) mulayim ishdür delil bu kim ❀ خوش داريم فردا را كي ديد
- 12 horasan mülkide ve irak semerkend ve yarkend ehlide
- 13 buni bilmas mugenni yoktur ve yene biri du-gah muqami

1 M. isim اسيم

2 M. ustad استاد

3 M. ustad استاد

4 saqiya vey reft hest ehval-i ferdā nā-pedid ❀ h'ish rā imrūz hoş dārim ferdā rā ki did ❀

5 M. mir سر

6 M. ayend آيند

26. Sayfa

- 1 dūr kim mīr ḥusrev (1) dehlivānīn bu şe'iriga bağlapdur kim şe'ir
- 2 (2) ای زتاب عارذت شمع بهر کاشانه ؎ وی اسیر هر خم زلفت دلی ویرانه ؎
- 3 buni bābur sultānīn atīga bağlapdur ki bī-nehāyet
- 4 mü'essir ḥuş-āyende muḳām bolupdur ve yene penc-gāh muḳāmini
- 5 icād kılip ḥezret-i mevlānā kātibīnīn bu şe'iriga bağlap
- 6 irdilar kim işitken aḳlagen ādemğa ḥozūr bolurlar
- 7 kim 'ecem māverā'ü' n-nehri (3) şehirleride meşhūr bolupdur mevlānā
- 8 kātibīnīn ul şe'irlarinīn meṭle'i bu kim meṭle'
- 9 (4) گهی کی رنگ تو در قتل اهل دیر برآمد ؎ بیک مشاهده مقصود صد شهید برآمد ؎
- 10 bu şe'irni bağlimakdin ğerezleri bu meṭle'idi ki meṭle'
- 11 (5) مثال کاتبی ارشام غم کی صبح امید ؎ بهین دولت سلطان ابو سعید برآمد ؎
- 12 buni sultān ebū se'id mīrzā atīga bağlap irdi ki
- 13 nehāyetdin taşqari dil-pezīr iş bolup 'ālem ḥelki ara
- 14 sida şöhret tutti bu 'eziz bulardin başka tehi

1 B.-T. ḥisro خسرو

2 iy zi tāb-i 'arizet şem' be-her kāşāne-i ؎ vey esir-i hem ḥām-i zūlfet dil vīrāne-i ؎

3 M. māver'ü'n-nehri ماوراء النهر

4 gehi ki reng-i tū der ḳatl-i ehl-i deyr ber-āmed ؎ be yek müşāhede maḳşūd şad şehid ber āmed

5 mişāl-i kātibi erşām-i ğam ki şubḥ-i ümid ؎ bihīn devlet-i sultān ebū sa'id ber āmed ؎

27. Sayfa

- 1 bī-hed ü bī-^ε eded ġezel muḳāmlar āhenglar icād kildilar
- 2 meṣhūrlari müṣṣevrek beyādek (bulardin) başka
- 3 yokarda zikir bolġan çehār-zerb du-gā si-gāh (1) çehār-
- 4 gāh penc-gāhlardur kim meġrib meṣriḳ arasida me^εrūf
- 5 dur hemmeni bu ḳışka risāleġa siġdurmakniḳ
- 6 omi yoktur bu^εeziz evvel bābur ṣāhniḳ ḥozūrida
- 7 ḥizmet kildilar këyin mirzā ebū se^εidniḳ bar-gāhida
- 8 büyük orun tuttilar këyin sultān ṣāhib-
- 9 ḳiran ḥüseyin behādir-ḥānniḳ der-gāhida muḳerreb
- 10 boldilar bu^εezizniḳ bir uluġliḳi ṣu yerdin
- 11 me^εlūm bolur ki emīr niḳāmi' d- dīn ^εelī ṣīr nevāyi
- 12 ḥezretlari dēk bir ^εālī-cenāb zāt bilan ḳirik
- 13 yıl hem ṣoḥbet dostluk kildilar kim eger bu ḳiṣide
- 14 zerre (2) çāġliḳ esfil tebi^εetlik bolsa irdi

28. Sayfa

- 1 ular bu ʿezizni dostluḡa ḡebūl ḡilmas irdi belki u
- 2 lar men ḡiriḡ yil pehlivān muḡemmed küṡtingir bilan hem ṡoḡbet
- 3 boldum bu eṡnāda birde bir iṡida (1) köḡlüm melūl periṡān
- 4 bolḡu dēk iṡ ṡādir bolmidi belki kündin künge dostluḡ
- 5 muḡebbetimiz ziyāde bolur irdi dēp fitipdür meʿlūmdur kim
- 6 bu ʿeziz nevāyī ḡezretlariga eḡlāḡ efʿāl (2) eḡvāllar ḡuṡ kelür
- 7 iken teʿrif tevṡif mundin ötmāḡ ki ḡezret-i nevāyī
- 8 nā-yāb ʿömürlarini ṡerf ḡilip bu ʿezizniḡ tevṡiflaridin
- 9 öz ḡelemlari bilan tāriḡ-i ḡikāyat pütüdilar vektiḡ ki
- 10 bu ʿeziz ṡēʿir-i muʿemmā fenida yegāne-i devrān nādir-i zemān
- 11 irdi bu fende ʿelā-ḡede cild cild kitāblar teṡnif
- 12 ḡildi andaḡ ki zemān (3) ṡuʿerāsiniḡ yüzniḡ birida bundaḡ
- 13 ṡuʿür ḡābiliyet yoḡtur kim ekṡer nezim ehli her nevʿi (4) ṡēʿir eytsa
- 14 irdi pehlivānniḡ ḡözürleriḡa tikürür (5) ve ularniḡ
- 15 iṡlāḡ ve izāḡin ḡebūl ḡilur irdi bu fende tebiʿīlari
- 16 bi-ḡāyet mulāyim irdi andaḡ ki bu meṡleʿ pehlivānniḡdür meṡleʿ
- 17 گفتم اش در عالم عشق تو کارم با غم است (6) ve küṡigir teḡellüṡ ḡilur

1 B. - T. iṡda ئىشدا

2 B. - T. efhāl ئەفھال

3 M. zāmān زامان

4 B. - T. noʿ نو

5 B. - T. yetkürür يەتكۈرۈر

6 gofemeṡ der ʿālem-i ʿiṡḡ-i tu karem bā ḡam est

29. Sayfa

- 1 h̄irāt̄niñ bir güz̄er-gāhida kim tört yolniñ benderi
- 2 irdi anda bir ʿimāret-i ʿālī yasadilar beş miñ
- 3 kişilik üy ve bağlar müheyyā kılip bu lengerniñ
- 4 at̄ini niʿmet-ābād(1) koydilar feķ̄irlar dervişlar
- 5 musāfirlar yoluçilar k̄elip bir ay ikki ay
- 6 belki bir yil ikki yil şu cāyda istikāmet kılip
- 7 üç veķt üç kısm-i ʿālī teʿām tartar ve ulağ
- 8 larıǵa arfe fīçān teyyār irdi kätte kiçik h̄irāt
- 9 helki niʿmet-ābāddin(2) teʿām yer irdi feķ̄irlar
- 10 din başqa baylar hem şeh-zādelar vez̄irlar
- 11 belki sulṭān hüseyin behādir -h̄āngi mü her kaçan teyyār
- 12 bolǵan aşdin üç veķt yetküzülür irdi
- 13 her cāydin meřāyihlar ʿulimālar k̄elip heżret-i
- 14 pehlivāndin istifāde t̄efip beş on yil qalur

1 B. - T. niʿmeti ābād نسمه تی آباد

2 B. - T. niʿmeti ābād نسمه تی آباد

30. Sayfa

- 1 lar irdi hātem-i teyyi (1) buniñ dēk seḥī bolmas ḥezret-i mevlānā
- 2 cāmī bilan yēkinliki bar irdi teşevvufda meḥşūş
- 3 iltifātlar körgeñ irdi sübhāna'llā yüz miñ
- 4 ḥemd miñ miñ senā ul ḥālik-i bī-çünğa bolsun kim
- 5 bir ķetire ḥündin āferide (2) bolğan bir bendesige munça
- 6 kemāl ü k̄abiliyet eṭā kılatur (3) pes bu ezizni pādişā
- 7 din gadāgiça (4) evliyādin tersāgiça dost tutma
- 8 ydurğan kişi yok irdi her kim bilan mu amile kılisa
- 9 ul gümān kılur irdi ki pehlivānniñ mendin yēkin
- 10 raķ dosti yoktur pes miñ miñ kişi bu ezizda
- 11 ķur'an yād aldı ilm-i şeri et örgünüp alim (5) boldi
- 12 ilm-i ḥerbde kim sultān ḥüseyn behādir-ḥānniñ leşker
- 13 lariniñ hemmesige ustād (6) irdi hemme şā irniñ
- 14 ustādi (7) irdi müsiki fenida ḥil ḥil muķāmlar

1 B. - T. tey	تهی
2 B. - T. āfride	ئافریده
3 B. - T. kılatur	قبلا لور
4 B. - T. güdā	گودا
5 M. alim	عالیم
6 M. ustād	اوستاد
7 M. ustād	اوستاد

31. Sayfa

- 1 miñ miñ şāgirdlarni yād-gār kıldi terīketde nev^ı i (1)
- 2 nev^ı i (2) meşāyih-i ı izām (3) evliyā-yi zeber-dest kerāmlar
- 3 niñ mürşidi irdi dünyāda şu zemānda muniñ dēk
- 4 eġniyā yoq irdi hüseyn behādir-hān muniñsiz
- 5 meclis ārāste kılmas muniñ meşlehetisiz
- 6 iş kılmas irdi āhir bir küni teşādūf
- 7 bī-hūş bolup yikilgança ı alemdin ketti pādişā
- 8 özidin tartip gadāġiça (4) hūrāsān memliketi
- 9 şāhib-i muşibet bolup gūyā kıyāmet kāyim
- 10 bolgan-dēk bir ehvālda kıldi özlari
- 11 heyātlarida kızip rāstlap kıoygan
- 12 her kıçe kirip istikāmet kılgan ni^ı met-ābād (5)
- 13 diki lehdlarige (6) tārihniñ sekkiz yüz tokşan tokku
- 14 zida defn kılindilar innā li'llāhi ve innā ileyhi rāce^ı ün

1 B. - T. no ^ı	نوء
2 B. - T. no ^ı	نوء
3 B. - T. ezzām	ئەززام
4 B. - T. gūdā	گودا
5 B. - T. ni ^ı meti ābād	نیمه تی ئاباد
6 B. - T. luhed	لوهاد

32. Sayfa

- 1 on beşinçi piri hezret-i mevlānā lutfidür bu ‘eziz
- 2 şubu moğolistāndin irdilar ‘ālimlikda (1) hezret-i ebū
- 3 neşir fārābī dek hekīmlikda hezret-i ibn-i sīnā dek
- 4 şā‘irlikda hezret-i emir nizāmi' d-dīn ‘elī şir nevāyī
- 5 dek muğennilikda tehi kidir-hān dek irdilar bu ‘eziz
- 6 bilmaydurgan ‘ilim yok irdi zemānning ‘ellāmesi
- 7 irdilar beş yūzdin tolarak ‘ālim (2) ü qarilar
- 8 şāgird bolup oqudilar ve ‘ālim (3) boldilar ikki yūz
- 9 çe kişi mūsikī fenide kemālāt meharāt körsatti
- 10 lar yigirmedin artuk kitāb teşnif kildilar
- 11 hezret-i ‘elī şir nevāyī ‘ilm-i feşāhetde bu ‘ezizni
- 12 ustāzim (4) der irdilar ular hezret-i nevāyini sen
- 13 mening ustāzim (5) der irdilar ve mening ‘ömrüm içide
- 14 pütügen on miñ mişrā şe‘irimdin seniñ ikki

1 M. ‘ālim	عاليم
2 M. ‘ālim	عاليم
3 M. ‘ālim	عاليم
4 M. ūstāz	اوستاز
5 M. ūstāz	اوستاز

33. Sayfa

- 1 mişrā[°] şē[°] iriñ artuḡ dēr irdilar tāriḡ-i hicriyeniñ
- 2 sekkiz yüz yetmiş sekkizide vefāt bolup ketdilar
- 3 **on altinçi piri** ḡezret-i yūsuf sekkākīdür
- 4 kim bu [°]eziz hem bi-temām (1) [°]ilmide ḡezret-i fārābī ḡezret-i
- 5 luḡfī dēk irdilar miñ miñ tāliblari envā[°]
- 6 envā[°] [°]ilimlarni örgeñür irdilar mentik [°]ilmide
- 7 [°]ilm-i feşāḡet ve [°]ilm-i belāḡetde [°]eşriniñ yektāsi
- 8 irdi [°]ilm-i eş[°]ārda bu moḡolistāndin çıḡḡan
- 9 mütefekkürlarniñ hemmesidin fāyik idi telḡiḡ atlıḡ
- 10 bir kitāb feşāḡet belāḡet ḡekḡide ḡuḡūšen
- 11 kur[°]ānniñ feşāḡet belāḡeti ḡekḡide icād ḡildi
- 12 müsiki fenide risālelar teşnif ḡildi beyāt
- 13 nām bir muḡāmi ḡi ḡālā muḡennīlar arasida meşḡurdur
- 14 iḡtirā[°] ḡilip şāḡirdlariḡa örgettilar

34. Sayfa

- 1 on yettinçi p̄iri melīke āmān-nisā h̄enim irdi bu h̄enim
- 2 sultān ʿabdu'r-reṣīd-h̄ān pādīṣāhniḡ (1) zevcelari irdi
- 3 ṣāʿire-i yegāne-i devrān irdi dīvān-i nefisī atlıḡ ṣīrīn
- 4 bir kitābni teṣnīf ḡilip irdilar hem heṭṭātlıḡda ustād (2)-i
- 5 kül (3) irdi hem mūsīkī fenide andaḡ ṣāhib-i kemāl irdi, kim sultān
- 6 bu melīkege ʿāṣīḡ-i bī-ḡerār ṣeydā-ṣiftelikda bī-iḡtiyār
- 7 irdi sultān bu melīkeni ʿeḡdiḡa kirgüzüş vāki ʿesi
- 8 andaḡdur kim sultān vüzirā (4) ümirā (5) leṣkerlari bilan
- 9 pāy-i teḡt yārkenddin atlanip tarim deryāsini boylap
- 10 terk-i mekān deṣtipe ṣikārga yüzlandilar bir neḡe kün anda
- 11 boldilar kiḡesi sultān diḡkaḡa sāde (6) eski kiyimlarni kiyip
- 12 ḡonuḡi musāfir ṣūretide bolup ṣehra yaḡalaridiki üylarde
- 13 ḡerīb-āne ḡonar ve bu revīṣ bilan ʿemel-dārlarniḡ reʿiyelarga
- 14 zulum setem ḡilḡan iṣlarini teḡḡiklar ʿādeti irdi

1 B.-T. pādīṣā	پادشاه
2 M. ūstād	اوستاد
3 B.-T. ḡül	گول
4 B.-T. vezrā	ۆهزرا
5 B.-T. emrā	ئه مرا
6 B.-T. sādde	سادره

35. Sayfa

- 1 vekti ۛki sultān mezkūr revīşlariçe bir herābe üyge konuçi
- 2 şūretide bolup ekrem nām bir mehremi bilan kirdi ul üy
- 3 meh̄mūd aḷıķ bir otançinin üyi irdi bu melīke şol meh̄mūd
- 4 niñ‘ācizesi irdi sultān qaraydur ki bu üyniñ bür
- 5 cekide bir tenbūr bar irdi sultān meh̄mūddin sordi ۛki tenbūr
- 6 ni çelip bergey ul aydi ۛki men tenbūr çelişni bilmas-men
- 7 uşbu kızimiz meñe tenbūr elip bəriñ dēp hefā kilip
- 8 aldurdi kızim çalidur (1) dēp irdi sultān kıziniñ
- 9 çelip bersün didi meh̄mūd kızıǵa emri kildi kız tenbūr
- 10 ni keltürüp penc-gāh mukāmiǵa andaǵ çaldi ۛkim sultān
- 11 heyrān kaldı turferak bu kim kız özi eytkan bu şe‘irni mukām
- 12 ğa koşup oқup irdi ۛkim sultān bu kızniñ muhebbetide‘āşik-i
- 13 bī-kerār ve bī-hūş bolup ketti şe‘iri bu irdi ۛkim meṭle‘
- 14 señe yüz şükür yā-reb bizge‘ādil pādişāh kildiñ ۛfekīr miskīnǵa‘abdu'r-reşid-ḡānni
penāh kildiñ ۛ

36. Sayfa

- 1 uşbu ğezelniñ mekte^ci bu nev^ci (1) baĝlinip irdi, kim mekte^c
- 2 nefisi kiçe kündüz kıl du^cā teñri tekeddüsğa (1) ❀ ki şāhiñ hekkide kılmay du^cā kattıĝ
günāh kıldıñ ❀
- 3 ğezel temām bolĝanda sultān aldirap soradi, ki nefisi digen şā^cir kim
- 4 siz bu ğezelni qa yerdin örgünüp irdiñiz digeç kız kişiniñ
- 5 ğezelini mü yād ėlip oqumidiken kişi-men nevāyī fuzūlī zelīlī
- 6 niñ şē^cirlaridin özgeni oqumay-men bu ğezel özümniñ nefisi
- 7 mēniñ teħellüşüm didi neçe yaşka kirgenlikini sordi atasi
- 8 on üç yaşka kirdi didi sultānniñ yana heyreti
- 9 artdi añaĝiça āmān-nisā ħenim kofup özi pütken bir qañça
- 10 ebyātlarni körsatti ħeñiniñ ħüsni kızniñ ħüsni bilan
- 11 beħş kılar irdi pādişā bu ħeñni böyle kiçik nā-resīde pütke
- 12 niĝa işangüsi kelmay kani emise men karap turay şē^cir
- 13 pütüp bēkiñ digeç kız düvet kelem kāĝez keltürüp bu bēyt
- 14 ni pütüdi metle^c yā-reb bu bende kıldı ‘eceb sū²’-i zen meñe
- 15 güyā bu üyge ötdi (2) bu aħşām tiken meñe sultān küldi

1 B. - T. no^c نو^c

2 B. - T. tekdisĝa ته کدسخه

3 M. öndi او ندى - B. - T. ündi نو ندى

37. Sayfa

- 1 işandim mēni hecvi q̄ilmisila didi meḥremi bilan taşqari
- 2 çiqip biz ḥilī kelsek dēp leşker-gāhğa bērip vezīr emīr
- 3 larğa körgeṅ vāki^c eni beyān q̄ildi başlarığa
- 4 tāc üstlarığa devāc yafti der-ḥāl on koy şāye
- 5 etles müheyyā q̄ilip tün heşşede q̄irik kişi meḥmūdniñ
- 6 üyige bērip meqşedni beyān q̄ilip pādişā özini
- 7 āşikāre (1) q̄ilip toy q̄ilip q̄izni nikāḥığa aldilar
- 8 yigirme yil fādişānin nikāḥıda turdi bu q̄izğa ḥudā-yi
- 9 te^cālā andağ^c eḳil ferāset^c eṭā q̄ilip irdi_U ki te^crīf
- 10 dīn müsteḡnīdür dīvān-i nefīsini teşnīf q̄ildi
- 11 eḥlāq-i cemīle atlıq bir kitāb_U kim mezlūmlarğa neşīhet
- 12 dūr teşnīf q̄ildi şurūḥu'l- q̄ulūb atlıq bir risāle
- 13 teşnīf q̄ildi şā^cirlik muḡennīlik ḥettātlik toḡrisida
- 14 bunıñ_U dēk müfīd kitāb azdur^c işret-engiz nāmliḡ bir
- 15 muḳām hem bu melīkeniñ iḥtirā^catlari irdi sultān kemāl-i

38. Sayfa

- 1 ğeyret yüzidin öz aṭığa nisbet bērip muġennīlarġa örgetti
- 2 lar bu melīke otuz tōrt yaşlarida tuġutda ʿālemdin
- 3 ketti dēpdürlar bu melīke ʿālemdin ketkendin soṅra sulṭān
- 4 ġüyā özini öltürar bir şūrīde ḥāletge yētip sevdāvi
- 5 bir ʿillet ʿarīz (1) boldi āḥir sulṭān yiġlap ʿālemdin
- 6 ötti dēpdürlar bulardın kēyin yana muḳām ġezel iḥtirā
- 7 ʿāt ḳilġu dēk bir ustād (2)-i kǖl (3) ʿālemġa kelgeni meʿlūm imastur
- 8 bilmek kērek ۞ kim neyni cemşīd pādişāniṅ meşhūr ḥātūni
- 9 melīke dil-sūz keşf ḳildi şūrṁāyni evvel keykubād
- 10 şāhniṅ nezeride buġa münjüzide leşkerlari arasida
- 11 erdeşir atlıġ bir ḳişi keşf ḳildi nūşirevānniṅ
- 12 zemānesida yiġaçda sūrṁāy yasap ḳaldi daf
- 13 ni süleymānʿeleyhiʿ s-selāmġa dīvlar (4) yasap berdi
- 14 ṭebel neḳḳāre iskender zūʿl-ḳarneyin zemānida keşf boldi
- 15 dēpdürlar temmet temām biʿevnüʿl-meliküʿl-ʿellām

1 B. - T. arz تارز

2 M. ūstād اوستاد

3 B. - T. ġül گول

4 B. - T. dive ديوه

38. Sayfa Haşiyə

- 1 dīger vāzih olğay kim
- 2 mūsīkī feniniñ ustādlari (1)
- 3 her ʿeşride her şeherde yüz belki miñ
- 4 ötüpdür ularniñ
- 5 her biriniñ ehvālätini
- 6 beyān kılsaq bu kışka
- 7 risālege siğmaydur
- 8 anıñ üçün miñdin
- 9 birini ilğap her bir
- 10 piri ki (2) bir nekiş muqām
- 11 iħtirāf kılgay yā-ki
- 12 bir çalğı esbābi ya
- 13 sağay yā-ki bu fen
- 14 bāresidin bir risāyil
- 15 pütüp şöhret tutqay
- 16 pes bu risālege şu
- 17 larniñ ehvālidin (3)
- 18 şemme izhār kılindi

1 M. ūstād اوستاد

2 B. - T. biriki بیریکی

3 M. ehvāl احوال

39. Sayfa

- 1 ħudāyimġa yüz miñ senā vu sipās yana ħemd (ü) şükri aña bī- kıyās
2 ‘elī şīr ħekīm bēgġa berdi sipāh ħoten ehliġa eyladi pādişāh
3 bu şā (1) devride ul mēni ħelġ ėtip bēşimġa külāh köñlekim delġ ėtip
4 zemāne, ki bu nev‘i (2) ‘edālet irür ki qoylarga böri hem bac bēür
5 meñe emri kıldi ki tārīhni püt qolunġa düvet al qelem daġi tut
6 bu emriġa men imtişāl eylidim cevāmi‘-i şīrīn meqāl eylidim
7 temāmī muġenni risālelerin tevārīh aṭi bar kitābniñ barin
8 yiġip cemi‘ kıldim bu tārīhni men digey oqusa yaġşi ehl-i ħoten
9 eger ‘ekli kütāh (3) boyumdur fikār (4) ħotenlikge kıldim muni yād-gār
10 sebep boldi muña ‘elī şīr ħekīm tola ecri bergey ħudā-yi kerīm
11 oqup anlaġanġa budur ilticā ‘elī şīr ħekīmġa kıliñlar du‘ā
12 mēni kilmiñizlar ferāmūş teġi bēhişt (5) ul kişiniñ kim olsa seġī
13 pütük tārīhin tārīhin dēp aydim(6) bilalmsmikın dēp ‘eceb ġem yidim
14 tüget sözni mü‘ciz ġerīb bī-navā uluġ yolġa kirgil bolup mā-sivā
15 temmet temām 1271 sene

1 B. - T. şāh شاه

2 B. - T. no‘ نوٹ

3 B. - T. kote کوتہ

4 M. fākār فاکار - B. - T. fakar فاکار

5 M. behişt بهیشت

6 B. - T. idim ئیدیم

TÜRKİYE TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ

1. Sayfa

- 1 Esirgeyen ve bağışlayan Allah' ın adıyla
- 2 Ey Allahım hikmetinden güle koku ve renk vermişsin.Bülbülü çemende hoş ahenkli kılmışsın.
- 3 Senin kudretinle rebap, tanbur, dütar, setar, ud, kanun ve çenk inlerler.
- 4 Ey Allahım, coşkunun çimeninde çiçekleri güldürücüsün, güllerin goncaların aşkından bülbülleri
- 5 papağanları şakıtcı, ağlaticısın. Leyla' nın saçını, Mecnun' un gönlüne
- 6 kement kıldığı gibi, Ferhat' ın kanından Şirin' in dudağının renklendiği
- 7 gibi, Azra' nın yanağındaki ateşin sıcaklığından Vamık' ın cisminin göz yaşı
- 8 girdabında boğulduğu gibi, Zühre' nin aşkından Tahir' in sandığa bağlanıp
- 9 akar suya bırakıldığı gibi, Yusuf' un güzelliğine
- 10 aşık olan Zeliha' nın efsane yazdığı gibi, beni o sevgilinin aşkından
- 11 tutkun ve perişan kılacaksın. O güneşin çevresinde bu zerreyi
- 12 kararsız bir aşık kılacaksın. Onun aşkından tanburumu
- 13 alacağım. Onun sözünü düşündüğümde tanburumu çalacağım.
- 14 Bazen Nevai' nin beyitlerinden hamd yağmalayıp, Lutfi' nin bazı şiirlerinden
- 15 naatlar hatırlayıp tanburumun tellerine mızrap vuracağım. O sevgilinin

2. Sayfa

- 1 aşkının coşkunluğunda göğsümün kara kanını kırıp ezeceğim.
- 2 Onun aşkından çölleri gezeceğim. Sana olan şükranımı bildirmek için beyitler
- 3 peygamberini övmek için naatlar yazacağım.
- 4 Münacaat
- 5 Ey Allahım istenilen ve ibadet edilen sensin.
- 6 Ey Allahım secde edilen sensin. Benim feryadına yetişen sensin.
- 7 Ben senin zavallı, değersiz, günahkar ve cefa eden bir kulunum.
- 8 Üzüntünün, derdin elinde esir oldum. Benim feryadına yetişen sensin.
- 9 Ey rızık veren ve her zaman var olan Allahım, ey acıyıp esirgeyen Allahım, sen bağışlayıcısın.
- 10 Ulu ve cömert Allahım dileklerimizi yerine getir. Benim feryadına yetişen sensin.
- 11 Aşkımı gönle bağışla. Çalgılarım setar ile düttardır.
- 12 Bende hata var, bağışla. Benim feryadına yetişen sensin.
- 13 Allahım kararsız aşık Mu' ciz sana yalvardı.
- 14 Acımanı, esirgemeni bekledi. Benim feryadına yetişen sensin.
- 15 " Alemlerin Rabbi olan Allah' a hamdolsun, Peygamberlerin efendisine, O' nun ailesine ve bütün dostlarına selam ve salat olsun. "

3. Sayfa

- 1 Ama sonra adalet ülkesinin en büyük şahı ve cömertlik
- 2 ibadetinin dolun ayı, asalet çimeninin
- 3 güzel servisi, beylik, efendilik denizinin eşi olmayan incisi,
- 4 gariplerin, kimsesizlerin atası, fakirlerin, yoksulların, zavallıların yol göstericisi,
- 5 Cemşit gibi saldıran, Süleyman gibi devletli, Yolbars gibi hışımlı, İskender gibi
- 6 haşmetli, hakan görünüşlü, derviş karakterli, vatanın ışığı,
- 7 Hotan şehrinin şahı Ali Şir Hakim Beyim hazretleri güneşinden
- 8 bu en aşağıda olan zavallıya, çaresiz garibe, ayrılık çölünde başı boş,
- 9 üzüntünün, derdin elinde esir, bütün insanlardan daha küçük sözün kisası Molla
İsmetü' İlah
- 10 bin Molla Ni' metu' İlah Mu' ciz' e bir parlak alev düşüp bu zerreyi
- 11 göğün güneşinden geçirdiler, öylece buyurdular :
- 12 " Musikinin güzel sesleri sevincin nedenidir ve eğlenmeye, huzura neden olur.
- 13 Padişahıtan yoksula kadar, evliyadan Hristiyana kadar
- 14 bütün insanlar bu sanatla mutlu olurlar. Ama
- 15 müzisyenlerin hepsi, kimlerin bu sanatta

4. Sayfa

- 1 bilgi sahibi olduğunu, kimlerin bu sanatı bulduğunu, kimlerin gücü yettiğince çalışarak
- 2 doğru yolu gösterdiğini, üstatlarının kimler olduğunu henüz bilmezler.
- 3 Senin öğrendiğin hem musikidir, hem beyitler
- 4 memleketinin bülbüle benzeyen sultanı, edebiyat memleketinin
- 5 güzel konuşan papağanıdır. Hem güzel yazı yazıcı, hem gönül alan
- 6 söyleyicisidir. Ne olur bu şaşılacak
- 7 sanatı, keşfedenlerin tarihini bir küçük kitap olarak
- 8 yazıp diğer müzisyenlere yadigar koysan." deyip
- 9 buyurdular. Bu zavallı karıncanın sırtına sanki dağ yüklendi,
- 10 bu zayıf değersiz kişinin üstüne sanki gök yıkıldı. Ne bu büyük buyrukla
- 11 meşgul olmaya kuvvetim, ne de özür dileyip bu işten kendi isteğimle çekilmeye kudretim vardı.
- 12 Ne yapacağını şaşırma denizine batmış ve yok olmuşken :
- 13 " Söyle : ' Allah' a uyanlar, Peygambere uyanlar,
- 14 yönetirken emir verenlere uyanlar sizdendir. ' . " ayet-i kerimesi aklıma geldi. Bu yapılması gerekli olan buyruk karşısında
- 15 verdiğim sözü yerine getirmekten başka çare bulamadım. Her şeyi Allah' a

5. Sayfa

- 1 bırakıp bu yüce buyruğu yerine getirmek için uygun
- 2 tarih tezkirelerini toplayıp Tarih-i Reşidi (Reşidi Tarihi),
- 3 Tevarih-i Taberi (Taberi Tarihi), Tevarih-i Ravzatu' s-sefa (Eğlence Bahçeleri Tarihi),
Tevarih-i
- 4 Hükema (Bilginler Tarihi), Tevarih-i Acem (İran Tarihi), Tevarih-i Arap (Arap Tarihi)'
lardan seçimler
- 5 yaptım. Hem de musiki bilgini olan özel üstatlardan
- 6 Pisagor, Farabi, Pehlivan Muhammed Küştigir, Emir Nizameddin
- 7 Ali Şir Nevai adlarındaki yol göstericilerimden ve onların bu sanat hakkında
- 8 yazdıkları kitaplardan, risalelerden yararlandım.
- 9 Sonra kudretime yaraşır, yeteneğime uygun bu
- 10 küçük kitabı yazdım, dünyadaki bütün insanlara armağan ettim.
- 11 Bu küçük kitaba Tevarih-i Musikiyun (Müzisyenlerin Tarihleri) adını koydum.
- 12 Görüş yeteneğine sahip olanların, belki küçük ve büyük müzisyenlerin, üst ve
- 13 alt tabakadakilerin, belki şahların ve yoksulların gönüllerinde bilinmeyen
- 14 kalmayacaktır. Tarih-i Ravzatu' s-sefa ve Tarih-i Reşidi' de şöyle
- 15 anlatılmıştır. Nuh peygamberin oğlu Yafes (Selam O' nun üzerine olsun.)' in Türk

6. Sayfa

- 1 adlı bir oğlu vardı. Buna Allah (Yüce olsun.) bir oğul
- 2 bağışladı. Adını Hariz koydu. Bu oğul büyüdüğünde
- 3 tilki tutup postunu sırta giymeyi, yemekleri
- 4 tuz ile hazırlamayı, tanbur, barbut ve udu
- 5 yapıp çalmayı buldu. Dünyadaki bütün insanlara
- 6 öğretti. O zamanda baba, anne ve çocuklar
- 7 öldüğünde, bu felaketin yasında tanbur çalıp, ağlayıp
- 8 ölüü yakma töreni vardı. Hariz, Yafes
- 9 (Selam O' nun üzerine olsun.)' in torunuydu. Yarkent, Hotan şehirlerini
- 10 bayındırlaştırmaya O' nun çocukları yetişmiştir. Yarkent,
- 11 Hotan halkı olarak O' nun neslindeniz. O zamandan
- 12 bu zamana kadar beş bin sekiz yüz elli yıl
- 13 geçmiştir. Tanbura koyun ve keçinin ince bağırsaklarını
- 14 çıkartıp ince iplik haline getirerek tel yapardı.

7. Sayfa

- 1 Musiki sanatının ikinci ustası Pisagor' dur. Bu kişi Sur şehrindeydi.
- 2 Yolculuk yapmayı çok seviyordu. Halkı
- 3 bilime ve çalışmaya, güzel fazilete ağırıcı, kötü işlerden
- 4 döndürücüydü. Asla sevaptan umutlanmaz
- 5 ve günahıtan korkmazdı. Ama sevabı
- 6 kötülüğünü karşıladı. şehir şehir dolaşıp yeni bilgiler öğrenirdi.
- 7 O' nun mutlu olduğunu da
- 8 üzüntülü olduğunu da kimse bilmezdi, anlayamazdı.
- 9 Mal mülk, dost düşman arasında olan kişinin
- 10 yardımcısı oydu. Her zaman, her yerde
- 11 insanların önüne önemli bir iş gelse insanlar gelip Pisagor'dan
- 12 önemli işlerini danışırlardı.
- 13 şu an Firengistan olan Antakya şehrine gidip, kendisinin yaptığı
- 14 setarını çalıp, şiir okudu. şiirinin

8. Sayfa

- 1 sözleri buydu. " Sen kendi kusurlarını düzeltmeden
- 2 başkalarına öğüt verme. Kusurunu, sana
- 3 gösteren kişiyi dost bilip aziz tut.
- 4 Etrafını aydınlatma elbisesini giyerek yaşa. Etrafını aydınlatan söz
- 5 söyleyerek yaşamayı öğren. Güzel sözü
- 6 söylemeye kudretin olmazsa güzel sözü
- 7 söyleyenden öğren. Yeni şeyler öğrenmekten
- 8 utanma, bilgisizlikten utan.
- 9 Hayvanlar dilsizlikten eziyete sıkıntıya uğrar
- 10 insanlar dilinden belaya, felakete uğrar. " diyen
- 11 sözlerdi. Antakya şehrinde o zamana kadar
- 12 şiir, beyitler yoktu. Hem de musikiden bir iz
- 13 yoktu. Yirmi beş yaşında bir gencin şaşılacak
- 14 sözler söyleyip, çalgı çalmasından insanlar huzurlanıp

9. Sayfa

- 1 arkasına dizildi. İnsanlara öğüt veren
- 2 hikmetli sözlerini dizip, şiir okuyup
- 3 setarını çalardı. Bu olaydan padişahın
- 4 haberi oldu. Padişah, devlet adamları ile
- 5 kendisi sarayından çıkıp, gelip, bu durumu görünce hayretle şaşakalıp
- 6 elini dişleriyle ısırıp, saraya
- 7 davet edip, alıp gitti. Onsuz Şah
- 8 yemek yemez, uyumaz oldu. Oğlum
- 9 diye adlandırdı. Musiki sanatını yaymaya
- 10 yer verdi, Antakya halkının bu sanatı
- 11 öğrenmesi için buyruk verdi. On yıl içinde
- 12 kırk bin öğrenci musiki sanatında mükemmel oldu.
- 13 Pisagor, padişahın izin isteyerek Hindistan' a
- 14 gelip yıldızlar bilimini öğrendi. Hindistan

10. Sayfa

- 1 halkı Pisagor' dan musiki öğrendi. Cemşit,
- 2 Keykubat padişahlardan sonra dünyaya
- 3 musiki sanatının tohumunu eken bilgin
- 4 Pisagor' dur. Hindistan' dan inip
- 5 Mısır' a gidip kahinlerden falcılık bilimi
- 6 ile üç çeşit yazı öğrendi. Sonra geçici dünyadan ayrılıp
- 7 kalıcı sarayda oturmaya gideceği zaman yol eşyaları bağlanırken
- 8 beş yüz öğrencisi vardı. Önde
- 9 gelen öğrencilerinden biri : " Biz hangi
- 10 işi yapalım ? " diye sordu. O : " İnsanlara yararı
- 11 olmayan sözü söylemeyeceksiniz ve işi yapmayacaksınız." diye cevap verdi ve
- 12 gözünü yumdu. Vefatı Hazreti İskender' in
- 13 vefatından bir yıl sonradır. Doksan üç yıl
- 14 yaşadı. İş yapamayanın işini yapmayı, muhtaçlara
- 15 karşı cömert olmayı güzel bulurlardı.

11. Sayfa

- 1 Üçüncü ustası Altay' ın Balasagun
- 2 denen bölgesinde yaşamış olan Mevlana Şeyh Ebu
- 3 Nasır Farabi' dir. Bu değerli kişi, Hazreti İmam Muhammed Gazzali ve
- 4 Hazreti İmam Fahri Razi' den dini bilimlerdeki olgunluğu ile
- 5 üstündüler. Fen bilimlerinde de İbn-i Sina' dan
- 6 üstündüler. Bu değerli kişinin bilmediği
- 7 ne şeriat bilimleri, ne tarikat bilimleri,
- 8 ne tefsir, ne hadis, ne tıp, ne felsefe
- 9 ne dini inançlarla ilgili bilimler, ne edebiyat, hatta satrançtan
- 10 tavlaya kadar hiç bir şey yoktu. Bunlardan
- 11 biri de musiki sanatıydı. Bu sanatta çok ustaydı, hünerliydi.
- 12 Kanunu kendi elleri ile
- 13 yapıp, tel çekip, düzeltip çaldı
- 14 ve musiki sanatını öğrenen öğrencilerine öğretti. Rak,

12. Sayfa

- 1 uşşak ve uşşak makamının değişik ahenklerini bulup
- 2 dünyaya yaydı, öğrencilerine öğretti.
- 3 Hala bütün müzisyenler tarafından bilinen uzhal makamının
- 4 birinci, ikinci, üçüncü
- 5 ahenklerini buldular.
- 6 Risale-i Muganniyun (Müzisyenler Risalesi) denen kitabında :
- 7 " Nağmeler göğünün dilsiz sesleri
- 8 insanın ruhundaki manevi ateşi
- 9 tutuşturan bir etkidir. Eğer
- 10 şiirlerle beyitlerle bestelense o seslerin
- 11 sırrının ne olduğunu anlaşılır. " demişlerdir
- 12 ve yine : " Yüz yıl ibadet edip alınamayan
- 13 feyzi, irfanı benim kanunumun tellerinden alacaksınız. " demişlerdir.
- 14 Bu değerli kişi, her çeşit bilimlerde konusunda

13. Sayfa

- 1 yüz on dört Farsça kitap yazmışlardır.
- 2 Bu kitaplardan biri Risale-i Muganniyun' dur.
- 3 Hala Arapçadır. Adı anılmış olan değersiz kişi, ben, bu küçük kitabı tamamladıktan
- 4 sonra eğer Allah isterse var olan kuvvetimle ve var olan zamanımla
- 5 Risale-i Muganniyun adlı kitabı Türkçeye
- 6 çevirmeye niyet etmekteyim.
- 7 Bu sanatın dördüncü derece ustası Mevlana Ali hazretleridir.
- 8 Horasan' ın Şabuk denen bölgesindendi. Bu sanatta
- 9 yaşadığı devirde eşsizdi. Ayrıca bu sanat doğrusunda
- 10 Aslü' l-Vasıl (Kavuşmanın Aslı) adlı bir kitap yazdılar.
- 11 Sonra bu değerli kişi yine Murtaz (Alışmış) adlı bir kitap daha yazdılar.
- 12 Şimdi bile müzisyenler arasında bilinen çöl-i irak makamını
- 13 hac yolculuğu sırasında Irak çölünden
- 14 geçerken bulup çöl-i irak adını

14. Sayfa

- 1 koydular. Dütarı yaptılar. Şiir
- 2 yazmada, musiki sanatını öğretmede kendi yaşadığı zamanın
- 3 eşsiz kişisiydiler. Bundan başka bilimlerde de
- 4 son derece güzel, ayrıntılı kitaplar yazdılar.
- 5 Yaşamlarının sonunda afyonu çok kullanmaktan
- 6 dolayı akıllarını yitirip vefat ettiler.
- 7 Beşinci ustası Hoca Şahabettin' dir.
- 8 Bu sanatta yaşadığı yüz yılda ve dünyada eşsizdiler, tektiler.
- 9 Öyle ki iki yüzden daha fazla öğrencisini
- 10 bu sanatta mükemmel ve üstün hale getirdiler. Hem de küçük kitaplar yazdılar.
- 11 Altıncı ustası Abdullah Mervarid hazretleri,
- 12 Semerkant' tandılar. Bu değerli kişi, bu sanatın üstatlarındandırlar.
- 13 Bu sanat hakkında çok güzel küçük bir kitap
- 14 yazdılar. Yüzden fazla öğrenci

15. Sayfa

- 1 yetiştirdiler. Kendi zamanlarında herkesçe bilinen ve tanınan
- 2 müzisyenlerdendiler.
- 3 Sekiz yüz seksen bir (M. 1476) tarihinde Hisar vilayetinde
- 4 defnedildiler. Yedinci ustası Hazreti
- 5 Mevlana Nureddin Cami' dir.
- 6 Bu değerli kişinin yaratılıştan gelen faziletleri çeşit çeşit
- 7 kitaplarda anlatılır. O' nun üstünlüğünü,
- 8 Emir Nizameddin Ali şir Nevai gibi
- 9 bir bilge kişiye bütün bilimlerde ve işlerde üstat olması da gösterir.
- 10 Nevai gibi bir kişinin bu kişi için : " Üstadım, yol göstericim. "
- 11 demesi, bu değerli kişiyi anlatmak ve tarif etmek için
- 12 yeterlidir. Nevai hazretleri
- 13 kendi hamselerinde beş yerde bu değerli kişiden
- 14 söz etmiştir. Bakarsanız, göreceksiniz.

16. Sayfa

- 1 Öyleki bu kişi bütün bilimlerde Hazreti Farabi gibi
- 2 tümüyle bilgiliydiler. Şair ve bilgin olduğundan belki
- 3 divanelikleri kuvvetliceydi. Sonra
- 4 tanbur, setar, kanun gibi musiki aletlerinde bütün nağmeleri
- 5 kendi elleriyle çıkartmışlardı.
- 6 Acem denen bir makamı ve onun her iki ahengini
- 7 bulmuşlardı. Pek çok öğrenciyi bu sanatta
- 8 mükemmel olarak yetiştirmişlerdi. Risale-i Devvar (Devirlerin Risalesi) adlı
- 9 bir kitapta bu sanatla ilgili konuları yazdılar.
- 10 Hazreti Ali Şir Emir hazretleri bu sanatı
- 11 Hazreti Cami' den öğrendiler. Hazreti Cami
- 12 yetmiş dokuz yaşlarında sekiz yüz doksan
- 13 sekiz (M.1492- 1493) tarihinde Horasan' ın Herat şehrinde vefat
- 14 ettiler. Sekizinci ustası Hazreti Emir Nizameddin

17. Sayfa

- 1 Ali Şir Nevai' dir. Bu değerli kişinin bütün
- 2 faziletleri ve Őerefleri kendilerinin yazdığı Şiir
- 3 kitaplarından bilinir. Dört divandan oluşan kllyatlarını,
- 4 hamselerini, bunlardan başka önce
- 5 sonra çok az olup yazdığı otuz altı tane Farsça
- 6 kitabını bu değersiz kişi görmüş olup kendilerindeki güzel huyları, aŐkı
- 7 ve sevgiyi öğrendim. Böylesine Şerefli
- 8 bilimlerin üstüne statları Hazreti
- 9 Cami' den musiki sanatını iyice öğrendiler.
- 10 Her gece setarını, tanburunu çalıp kendilerinin
- 11 söylediği gazellerle hamdedip
- 12 kendilerinden geerdiler. Neva denen bir makamı
- 13 bulup dünyaya duyurdular.
- 14 Bu değerli kişi sekiz yüz kırk  (M. 1439) tarihinde

18. Sayfa

- 1 Arabi ayların altıncısında dünyaya gelip altmış üç yıl
- 2 yaşayıp, altmış üç Farsça kitap yazıp
- 3 dokuz yüz altı (M. 1500) tarihinde Herat şehrinde
- 4 sekte ile vefat edip gittiler.

19. Sayfa

- 1 Dokuzuncu ustası Üstat Muhammed Harezmi' dir. Kendi devrinde
- 2 musiki sanatı konusundaki dikkatli çalışmalarına ve maharetlerine diyecek söz yoktur.
- 3 Sayısı iki yüzden daha fazla olan öğrencilerini mükemmel müzisyenler haline getirdiler .
- 4 Bu sanatın ayrıntılı sırları hakkında küçük bir kitap yazdılar.
- 5 Sekiz yüz elli iki (M. 1448) tarihinde vefat ettiler.
- 6 Onuncu ustası Mevlana Nu' man Semerkandi' dir. Bu değerli kişi
- 7 hak tanır bir yaşlıydı. Beş yüz kişiden oluşan öğrencileri Kur' an dersi alırdı.
- 8 Hem hoş söyleyici hem de gönül alan çalıcıydı. Bilginler
- 9 sohbetinde, şeyhler meclisinde çalıp söylerdi.
- 10 Bir gün Semerkant bilginlerinin meclisinde Mevlana Şemseddin
- 11 Tebrizi' nin gazellerini söylerken setarını tırnaklarıyla çaldı. Bilginler
- 12 bir defada baş üstü yıkılıp düşüp kendilerinden geçecek
- 13 duruma geldiler. On kişiden daha fazla kişi kendinden geçti.
- 14 Mevlana Ali hazretleri kendilerinden geçince mecliste

20. Sayfa

- 1 dünyadan ayrıldı. Bu haber herkes tarafından duyuldu. Padişahın da haberi olunca
- 2 bu değerli kişinin zindana atılması hükmünü verdi. Beş yıl zindanda kalıp
- 3 sekiz yüz altmış beş (M. 1461) tarihinde vefat ettiler.
- 4 Bu değerli kişinin verdiği eğitimle üç yüzden daha fazla kişi
- 5 musiki sanatında olgunlaştı. Bir kaç yüz kişi
- 6 şeriat biliminde bilgin oldu. Bir kaç bin
- 7 sufisi vardı. Çeştiye tarikatının şeyhlerindendi.
- 8 Musikinin tarikat ehline bağışladıkları
- 9 konusunda Mi' racü' s-salikin (Tarikat Ehillerinin Göğe Çıkışı) adında
- 10 bir kitap yazmışlardı. On
- 11 birinci ustası Mevlana Sahip Belhi hazretleridir.
- 12 Bu değerli kişi müderristiler. Beş altı yüz öğrencisi
- 13 şeriat biliminde olgunluk sahibiydi. Tanburu sihir
- 14 yaratan bir biçimde çalardı. Babur Şah bir an

21. Sayfa

- 1 bu kişiden ayrılmazdı. Müderrislikten çıkarılıp
- 2 Zahirreddin Babur' un huzurunda kaldı. Bir gün
- 3 Kabil şehrinde bir bahçede çok güzel bir meclis bezeyip hazırladılar.
- 4 Büyükler, ileri gelenler, beyler, vezirler, bilginler, evliyalar hepsi bu mecliste hazır oldular.
- 5 Çeşit çeşit yiyeceklerle ziyafet çekilip bu yiyecekler sofraya
- 6 yğılnca Babur Şah musiki için işaret
- 7 etmişlerdi. Bu değerli kişi tanburunu ellerine alıp
- 8 çöl-i irak makamıyla gönülleri okşadı. Makamın ikinci evcinden
- 9 geçip üçüncü evcine geldiğinde bir bülbül
- 10 gelip tanburunun kulağına bir anda konup şakımaya
- 11 başladı. Meclis ehli topluca haykırdı ve ağlayarak
- 12 bir kaç kişi kendinden geçip yuvarlandı. Bülbül şakıyıp
- 13 uzaktan uçup gelip kendini tanbura vururdu.
- 14 Yedi, sekiz defa kendini tanbura attuktan

22. Sayfa

- 1 sonra bülbül yere dp ölüp gitti. İrfanının okluğundan
- 2 Mevlana tanburunu talayıp, ağlayıp kendinden geçti.
- 3 Bir saat sonra kendinden geçenlere gl suları serpildi,
- 4 soğuk araplar içirildi. Kendinden geçenler kendine
- 5 geldi ama Mevlana Sahip Belhi kendine gelmedi.
- 6 Doktorlar hangi tedavi yolunu denediyseler faydası olmadı.
- 7 Sekiz yüz kırk dört (M. 1440) tarihinde Mevlana dünyadan
- 8 gitti. Babur ah' ın yazdığı Esrar-ı Musiki (Musikinin Sırları)
- 9 adlı küçük kitapta bu öykü tek başına ve ayrıntılı bir şekilde vardır.
- 10 On ikinci ustası eyh Safayi Semerkandi hazretleridir.
- 11 bu değerli kişinin bilmediği makam, ahenk
- 12 Bu değerli kişinin almadığı musiki aleti yok dense
- 13 doğrudur. İki yüzden fazla ğrencisi
- 14 bu sanatta mahir oldu. Kendileri Ne'et-i Musiki (Müziğin ıkıı)

23. Sayfa

- 1 adlı bir küçük kitap yazdılar. Çeşit çeşit gazeller
- 2 yazdı. Sekiz yüz altmış dokuz (M. 1464-1465) tarihinde
- 3 elli altı yaşlarında felç olup vefat etti.
- 4 On üçüncü ustası Kadirhan Yarkendi' dir. Bu
- 5 değerli kişi gibi bu sanatta maharet gösteren üstat
- 6 azdır. Bu değerli kişi daha çok Emir Nizameddin Ali
- 7 Şir Nevai hazretlerinin gazellerinden
- 8 okurdu. Dünyaya bunun gibi güzel sesli
- 9 kişi gelmemiştir. Irak' dan, İran' dan, Tebriz' den
- 10 Harezm' den, Semerkant' tan, Endican' dan, İstanbul' dan, Keşmir' den
- 11 Belh' ten, Şiraz' dan böylesine uzak şehirlerden musiki sanatını
- 12 öğrenmeye gelen öğrencileri vardı.
- 13 Rebabı, heştarı bu değerli kişi yaptı
- 14 Hem de şairdi. Divan-ı Kadirni (Kadirni Divanı)' nı bu kişi yazdı.

24. Sayfa

- 1 Yine musiki sanatı konusunda ince güzel anlamları küçük kitaplarına
- 2 topladı. Yamalı hırka, külâh giyip yürürdü.
- 3 Herkesçe tanınan, bilinen Sultan Abdurreşit Han
- 4 Kadirhan' sız yemek yemez, içki içmez, uyumazdı.
- 5 Kadirhan visal adlı bir
- 6 makamı buldu ve öğrencilerine öğretti.
- 7 Abdurreşit Han padişahdan iki yıl sonra
- 8 dünyadan gitti. On dördüncü ustası Hazreti Pehlivan
- 9 Muhammed Küştünger' dir. Bu kişiye Allah (Yüce olsun.),
- 10 kendi ulu faziletlerinden öyle bir kabiliyet bağışlamıştı ki ;
- 11 hem ulu bilginleri, hem evliyaların ulularını, hem üstün bir pehlivanları
- 12 (Binlerce yıl geçse bunun gibi pehlivan
- 13 gelmez.), hem şairleri, hem müzisyenleri, hem zenginleri bununla karşılaştırsak
- 14 bunun gibi güzel yaratılışı, güzel konuşan kişi

25. Sayfa

- 1 yoktu. Yukarıda ismi anılan ulu üstatlarla
- 2 karşılaştırırsak musiki sanatı konusunda eserler yazdı,
- 3 işler yaptı, türlü türlü nakışlar, sözler,
- 4 ahenkler buldu. Kendilerinin bulduğu makamların
- 5 biri çehar-zarptır. Bütün üstatların yaptığı işlerden
- 6 daha güzel ve daha gönül alıcı olup çok geniş
- 7 şöhret tuttu. Bulduğu meşhur olan makamlardan biri
- 8 çehar-zarptır. Biri çargah makamıdır. Çargahı Mevlana Tuti
(Allah rahmet eylesin.)' nin
- 9 bu gezelleriyle besteledi. Matla :
- 10 " Ey saki, o gitti. Yarın durumun ne olacağı belli değil. Bu gün kendimdeyim,
- 11 mutlu oluyorum. Yarını kim gördü ?" Büzruk Termizi adına bestelemiştir.
- 12 Gayet güzel gelen, yumuşak bestedir. Delili,
- 13 Horasan ülkesinde ve Irak, Semerkant, Yarkent şehirlerinde
- 14 bunu bilmeyen müzisyen yoktur. Yine bulduğu makamlardan biri düğah makamıdır.

26. Sayfa

- 1 Mir Hüsrev Dehlevi' nin bu şiiriyle bestelemiştir. Şiir :
- 2 " Ey yanağının ışığından her evde mum yanan, saçlarının kıvrımına esir olan her gönlün viran olduğu... "
- 3 Bunu Babur Sultanın adına bestelemiştir. Dügah son derece
- 4 içe işleyen, insana hoş gelen bir makamdır. Yine pençgah makamını
- 5 bulup Hazreti Mevlana Katibi' nin bu şiiriyle bestelenmiştir.
- 6 İşiten anlayan insana huzur verir.
- 7 İran' da Mevera'ü' n-nehr şehirlerinde meşhurdur. Mevlana
- 8 Katibi' nin bu şiirlerinin matlaı budur. Matla :
- 9 " Ne zaman senin hilen meyhanenin ehlini öldürmeye niyetlense, bir bakışla yüz kişi şehit olur. "
- 10 Bu şiiri bestelemekten amaçları bu maktaydı. Makta :
- 11 " Katibi gibi gam akşamındaki ümit sabahı Sultan Ebu Sait ' e daha iyi bir şekilde gelse. "
- 12 Bunu Sultan Ebu Sait Mirza adına bestelemiştir.
- 13 Başından sonuna kadar gönle hoş gelen iş olup dünya halkı arasında
- 14 şöhret tuttu. Bu değerli kişi bunlardan başka

27. Sayfa

- 1 sayısız gazeller yazdı, makamlar, ahenkler buldu.
- 2 En çok bilinenleri müşşevrek, beyadek bunlardan başka
- 3 yukarıda adı geçen çehar-zarp, düğah, segah, çargah
- 4 pençgahlardır. Hem batıda hem de doğuda bilinirler. Fakat
- 5 hepsini bu kısa kitaba sığdıracak
- 6 yer yoktur. Bu değerli kişi önce Babur Şahın huzurunda
- 7 hizmet ettiler, sonra Mirza Ebu Sait' in huzurunda
- 8 büyük yer tuttular. Sonra Sultan Sahip
- 9 Kıran Hüseyin Bahadır Hanın sarayına yakın
- 10 oldular. Bu değerli kişinin bir ululuğu da şuradan
- 11 bilinir. Emir Nizameddin Ali Şir Nevai
- 12 hazretleri gibi bir şerefli kişiyle kırk
- 13 yıl sohbet arkadaşı oldular, dostluk ettiler. Eğer bu kişide
- 14 zerre kadar çiğlik olsaydı, aşağılık bir tabiatı olsaydı

28. Sayfa

1 Nevai bu değerli kişiyi dostluğa kabul etmezdi. Nevai :

2 " Ben kırk yıl Pehlivan Muhammed Küştünger ile sohbet arkadaşı oldum.

3 Bu sırada gönlümü kıracak bir tek iş bile

4 başıma gelmedi. Belki günden güne dostluğumuz,

5 sevgimiz arttı. " diyerek yazmıştır.

6 Bu değerli kişinin ahlakının, yaptığı işlerin ve sözlerinin Nevai hazretleri tarafından beğenildiği herkesçe bilinir.

7 Tarif etmek ve anlatmak için Hazreti Nevai' nin

8 yaşamlarını harcayıp bu kişiyi anlatan

9 bir tarihi hikayeyi kendi kalemleriyle yazmaları yeterlidir.

10 Bu değerli kişi muamma sanatında devrinde tekti.

11 Ayrıca bu sanat hakkında cilt cilt kitaplar yazdı.

12 Öyle ki zamanın şairlerinin yüzde biri bunun gibi

13 anlayışlı ve yetenekli değildi. Pek çok şair, ne çeşit şiir söylese

14 Pehlivan' ın huzuruna gelir ve O' nun

15 düzeltmelerini, açıklamalarını kabul ederdi. Bu sanatta tabiatleri

16 son derece yumuşaktı. Öyle ki bu matla Pehlivan' ındır. Matla :

17 " Ona : 'Senin aşkımdan benim bu dünyada kazancım gam oldu.' dedim. " Kuşigir mahlasını kullanır.

29. Sayfa

- 1 Herat' ta dört yolun keştiği bir geçit yerinde
- 2 bir büyük imaret yaptılar. Beş bin
- 3 kişilik ev ve bahçeler hazırlayıp bu imaretin
- 4 adını Ni' met-Abat (İyilik ve Bağış Dolu Olan Yer) koydular. Fakirler, dervişler,
- 5 misafirler, yolcular gelip bir iki ay
- 6 belki bir iki yıl bu yerde kalırdı.
- 7 Günde üç öğün üç büyük kısım yemek yenir ve yolcuların hayvanlarına
- 8 arpa, saman hazırlanırdı. Büyüklü küçüklü Herat
- 9 halkı Ni' met-Abat' tan yemek yerdı. Fakirlerden
- 10 başka zenginlere, şehzadelere, vezirlere,
- 11 belki Sultan Hüseyin Bahadır Han' a da her zaman hazır
- 12 olan yemekten üç vakit gönderilirdi.
- 13 Her yerden şeyhler, bilginler gelip Hazreti
- 14 Pehlivan' dan istifade edip, beş on yıl kalırlardı.

30. Sayfa

- 1 Hatem-i Tayyi bunun gibi iyi ve cömert olmaz. Hazreti Mevlana
- 2 Cami ile yakınlığı vardı. Tasavvufa mahsus
- 3 iltifatlar görürdü. Her türlü eksiklikten uzak tuttuğumu kabul ettiğim, O nedensiz yaratana yüz bin
- 4 hamd ve binlerce övgü olsun.
- 5 Bir damla kandan yarattığı bir kuluna bunca
- 6 olgunluk, kabiliyet bağışlamıştır. Öyle ki bu değerli kişiyi padişahın
- 7 yoksullara kadar, evlialardan Hristiyanlara kadar dost kabul etmeyen
- 8 kişi yoktu. Her kimle birlikte olsa,
- 9 o : " Pehlivan' ın benden daha yakın
- 10 dostu yoktur. " diye düşünürdü. Binlerce kişi Pehlivan' dan
- 11 Kur' an öğrendi. Şariat bilmini öğrenip bilgin oldu.
- 12 Savaş taktikleri konusunda Sultan Hüseyin Bahadır Hanın askerlerinin
- 13 hepsine ders verdi. Bütün şairlerin,
- 14 hocasıydı, üstadıydı. Musiki sanatında çeşit çeşit makamları,

31. Sayfa

- 1 binlerce öğrencisine yadigar bıraktı. Tarikat konusunda türlü
- 2 türlü büyük şeyhlerin, üstün evliyaların, soyluların
- 3 yol göstericisiydi. Dünyada bu zamana kadar bunun gibi
- 4 zengin yoktu. Hüseyin Bahadır Han bu olmadan
- 5 meclis bezemez buna danışmadan
- 6 iş yapmazdı. Sonra bir gün
- 7 aniden kendinden geçip, yıkılıp dünyadan gitti. Padişahın
- 8 kendisinden başlayıp yoksullara kadar Horasan memleketi
- 9 çok üzüldü. Sanki kıyamet kopmuş
- 10 gibi bir durumda kaldı. Kendilerininin
- 11 hayattayken yaptırıp
- 12 her gece gidip kaldığı Ni' met-Abat' taki
- 13 kabirlerine sekiz yüz doksan dokuz (M. 1443-1444) tarihinde
- 14 defnedildiler. " Muhakkak ki her şey O' na dönecektir."

32. Sayfa

- 1 On beşinci ustası Hazreti Mevlana Lutfi' dir. Bu değerli kişi,
- 2 Moğolistan' dandılar. Bilginlikte Hazreti Ebu
- 3 Nasır Farabi gibi, hekimlikte Hazreti İbn-Sina gibi,
- 4 şairlikte Hazreti Emir Nizameddin Ali Şir Nevai
- 5 gibi, müzisyenlikte de Kadirhan gibiydiler. Bu kişinin
- 6 bilmediği bilim yoktu. Zamanının en bilgili kişisiydiler.
- 7 Beş yüzden daha fazla bilginler ve yaşlılar
- 8 öğrencisi olup okudular ve bilgin oldular. İki yüz kadar
- 9 kişi musiki sanatında olgunlaştılar ve maharet gösterdiler.
- 10 Yirmiden fazla kitap yazdılar.
- 11 Hazreti Ali Şir Nevai güzel ve açık konuşma konusunda bu kişiye :
- 12 " Üstadım. " derlerdi Lutfi, Hazreti Nevai' ye : " Sen
- 13 benim üstadımsın. " derlerdi ve : " Benim ömrüm boyunca
- 14 yazdığım on bin mısra şiirimden senin iki

33. Sayfa

- 1 mısra şiirin daha değerlidir. " derlerdi. Hicri tarihle
- 2 sekiz yüz yetmiş sekiz (M. 1473)' de vefat edip gittiler.
- 3 On altıncı ustası Hazreti Yusuf Sekkaki' dir.
- 4 Bu değerli kişi bütün bilimlerde Hazreti Farabi, Hazreti
- 5 Lutfi gibiydiler. Binlerce öğrencisi çeşitli
- 6 bilimleri öğrenirlerdi. Mantık biliminde,
- 7 güzel ve açık konuşmada, edebiyatta güzel sözler söyleme sanatında çağında tekti.
- 8 Şiir sanatında Moğolistan' dan çıkan
- 9 düşünürlerin bütününden üstündü. Telhis (Özetleme) adlı
- 10 bir kitabı güzel söz söyleme sanatı hakkında özellikle de
- 11 Kur' an' ın fesahatı ve belagati hakkında yazdı.
- 12 Musiki sanatına ait küçük kitaplar yazdı.
- 13 Hala müzisyenler arasında bilinen beyat makamını,
- 14 bulup öğrencilerine öğretti.

34. Sayfa

- 1 On yedinci ustası Melike Aman-Nisa Hanımdı. Bu hanım
- 2 Sultan Abdurreşit Han Padişahın eşleriydi.
- 3 Devrinin tek şairesiydi. Divan-ı Nefisi (Nefisi Divanı) adlı güzel
- 4 bir kitap yazmışlardı. Hem hattatlıkda tümüyle ustaydı,
- 5 hem de musiki sanatında olgunluk sahibi olduğu için Sultan
- 6 bu Melikenin kararsız aşığı oldu. Divanece bir düşkünlük ve tutkunlukla ne yapacağını
- 7 bilemez hale geldi.
- 8 Sultanın bu Melikeyi nikahına alması olayı
- 9 şöyledir. Sultan, vezirleri beyleri ve askerleriyle
- 10 başkent Yarkent' ten atına binip Tarım ırmağını geçip
- 11 Taklamakan çölüne avlanmaya gittiler. Bir kaç gün orada
- 12 kaldılar. Bazı geceler Sultan köylü gibi sade ve eski elbiseler giyip
- 13 konuk görünümünde çölün çevresindeki evlere
- 14 garipmiş gibi gider, konuk olurdu. Bu tutumla kendi için çalışan yöneticilerin halka
- 14 eziyet, haksızlık yapıp yapmadığını araştırmak adetiydi.

35. Sayfa

- 1 Bir vakit, Sultan adı geçen tutumu üzerine bir harap eve
- 2 Ekrem adında samimi bir adamı ile konuk gibi girdi. O ev
- 3 Mahmut adında bir oduncunun eviydi. Bu Melike, Mahmut' un
- 4 kızıydı. Sultan evin duvarında
- 5 bir tanburun durduğunu gördü. Sultan Mahmut' a: " Tanbur
- 6 çalacak mısın ?" diye sordu. Mahmut : " Ben tanbur çalmayı bilmem.
- 7 Kızım : ' Bana tanbur alıp verin.' diyerek
- 8 aldırttı. Kızım çalar." dedi. Sultan : "Kızınız
- 9 çalıversin." dedi. Mahmut kızına emir verdi, kız tanburu
- 10 getirip pençgah makamında çaldı. Sultan
- 11 hayran kaldı. Daha da şaşılacak olanı kızın kendisinin söylediği bir şiiri makamla
- 12 besteleyip okumasıydı. Böylece Sultan bu kızın sevgisiyle kararsız bir aşık olarak
- 13 kendinden geçip gitti. Şiiri buydu. Matla :
- 14 " Sana yüz binlerce şükrolsun Allahım. Bize adil Padişah verdin, Fakirlere, miskinlere
Abdurreşit Hanı sığınılacak biri olarak verdin."

36. Sayfa

- 1 Bu gazelin maktarı ise böyle bağlanmıştı. Makta :
- 2 " Nefisi gece gündüz kutlu Allah' a dua et. Çünkü şahın için yeterince dua etmedin.
Büyük günah işledin. Bu günahın bağışlanması için Allah' a dua et. "
- 3 Gazel tamamlandığında Sultan merak edip : " Nefisi denen şair kim ?
- 4 Siz bu gazeli nereden öğrendiniz ?" diye sordu. Kız : " Başkasının
- 5 gazelini de ezberleyip okumayan kişiyim. Nevai, Fuzuli, Zelili' nin
- 6 şiirlerinden başkasını okumam. Bu gazel benim. Nefisi
- 7 benim mahlasım. " dedi. Kaç yaşına girdiğini sorunca babası :
- 8 " On üç yaşına girdi. " dedi. Sultan daha çok hayret
- 9 etti. O zamana kadar Aman-Nisa Hanım kalkıp kendisinin yazdığı bir kaç
- 10 beyiti gösterdi. Yazısının güzelliği ile kızın güzelliği
- 11 biri birleriyle yarıştıyordu. Padişahın bu yazıyı böyle küçük ve olgunlaşmamış birinin
yazdığına
- 12 inanacağı gelmedi. " Hani mümkünse ben bakayım bir şiir
- 13 yazın bakalım ." deyince kız divit, kalem, kağıt getirip bu beyiti
- 14 yazdı. Matla : " Allahım bu kulun benim hakkımda kötü düşündü.
- 15 Sanki bu akşam bu evde bana bir diken battı." Sultan güldü :

37. Sayfa

- 1 " İnanđım. Beni hicvetmişsiniz." dedi. Adamı ile dışarı
- 2 ıkıp " Biz hemen geliyoruz." deyip karargaha gitti. Vezirlerine, beylerine
- 3 grdėđ olayı anlattı. Başlarına
- 4 ta koydu. stlerine giysiler giydirdi. Derhal on tane koyun, layık olan
- 5 atlas kumaşlar hazırlatıp gece yarısı kırk kişi Mahmut' un
- 6 evine gitti. İsteklerini açıklayıp, Padişah kendisini
- 7 tanıtıp, dėđn yapıp kızı nikahına aldı.
- 8 Yirmi yıl Padişahın nikahında kaldı. Bu kıza Allah (Yüce olsun.)
- 9 tarif edilemez bir akıl ve anlayışlılık bağışlamıştı.
- 10 Divan-ı Nefisi' yi yazdı.
- 11 Ahlak-ı Cemile (Güzel Ahlak) adında sakin sessiz insanlara ėđit veren bir kitap
- 12 yazdı. şuruhu' l-kulub (Kalplerin Açılması) adlı bir kk kitap daha
- 13 yazdı. şairlik, müzisyenlik, hattatlık doğrusunda
- 14 bunun gibi yararlı kitap azdır. İşret-engiz adında bir
- 15 makam bu Melikenin icadıydı. Sultan

38. Sayfa

- 1 kıskançlıktan bu makamı kendisinin bulduğunu söyleyip müzisyenlere öğretti.
- 2 Bu Melike otuz dört yaşlarında Tugut' ta dünyadan
- 3 gitti, demişlerdir. Bu Melike, dünyadan gittikten sonra Sultan
- 4 güya kendini öldürecek perişan bir hale girdi. Sevdadan dolayı
- 5 bir hastalık ortaya çıktı. Sonra Sultan ağlayarak dünyadan
- 6 gitti demişlerdir. Bu ustalardan sonra yeniden bunlar gibi makam, gazel bulan
- 7 bir ustanın dünyaya geldiği malum değildir.
- 8 Neyi Cemşit Padişahın meşhur kadını
- 9 Melike Dil-Suz' un yaptığını bilmemiz gerekir. Zurnayı önce Keykubat
- 10 Şahın huzurunda boğa boynuzundan askerlerinden olan
- 11 Erdeşir adlı bir kişi yaptı. Nuşirevan' ın
- 12 zamanında ağaçtan zurna yapılıp çalındı. Defi
- 13 Süleyman (Selam O' nun üzerine olsun.)' a cinler yapıp verdi.
- 14 Davul, nekkare İskender Zü' l-karneyn zamanında bulundu,
- 15 demişlerdir. Tamam oldu. " Her şeyi bilen Allah' ın yardımıyla."

38. Sayfa Haşiyeye

- 1 Ayaçık olacak diğere bir şey,
- 2 musiki sanatının ustaları
- 3 her çağda, her şehirde yüzlerce belki binlerce
- 4 yaşayıp geçmişlerdir. Onların
- 5 her birinin hikayesini
- 6 anlatsak bu kısa
- 7 risaleye sığmazdı.
- 8 Onun için binde
- 9 birini aldık. Her bir
- 10 ustası bir nakış, bir makam
- 11 bulmuş ya da
- 12 bir musiki aleti yapmış
- 13 ya da bu sanat
- 14 konusunda risaleler
- 15 yazıp şöhret tutmuştur.
- 16 Öyle ki bu risalede bunların
- 17 hakkındaki bilgilerinden
- 18 çok az bir miktarı gösterildi.

39. Sayfa

- 1 Allahımı yüz binlerce kez över ve O' na dua ederim. Yine ona ölçüsüz hamdederim, şükrederim.
- 2 Ali Şir Hakim Beye asker verdi. Hotan halkına padişah eyledi.
- 3 Bu şahın devrinde O beni yarattı. Başıma külah verdi, gömleğimi ve derviş hırkamı giydirdi.
- 4 Bu zamanda kurtların koyunlara vergi verdiği bir adalet vardır.
- 5 Bana: " Eline divit, kalem al ve tarihi yaz." diyerek buyruk verdi.
- 6 Bu buyruğa ben boyun eğdim ve güzellikleri toplayıp güzel sözler söyledim.
- 7 Müzikle ilgili risalelerin tümünde tarihler adı var, kitaplara bakın.
- 8 Bütün Hotan halkı okusa diyerek tarihle ilgili bütün kitapları yığıp topladım ve bu risaleyi yazdım.
- 9 Boyu uzun akli kısaysam da bunu Hotan halkına yadigar bıraktım.
- 10 Bunu yazmama Ali Şir Hakim Beyim neden oldu. Kerim olan Allahım sevabını dolu dolu verecektir.
- 11 Okuyup anlayana anlatılmak istenen, Ali Şir Hakim Beye dua etmeleridir.
- 12 Beni de unutmayınız. Cennet doğru olan kişinindir.
- 13 Yazının tarihini tarihiyle söyledim. " Acaba ne kadar sıkıntı çektiğimi bilebiliyor musunuz?" dedim.
- 14 Garip sessiz Mu' ciz sözünü bitir. Bir ölümlü olarak ulu yola gir.
- 15 Tamam oldu. 1271 (M.1854-1855) yılı

GRAMER

İMLA İLE İLGİLİ ÖNEMLİ ÖZELLİKLER

Elimizdeki metinde, Türkçe kelimeler genel olarak bu günkü Yeni Elif ' te olduğu gibi bütün ünlüleriyle yazılmaktadır. Metin , Klasik Çağatay imlası ile bu gün kullanılan imla arasında bir geçişi göstermektedir.

-p پ ulacı, her zaman ب ile yazılıyor.

kil-ip	1.9	قیلیب
ilğa-p	1.14	ایلغاب
tüş-üp	3.10	توشوب

چ , genel olarak bütün eski metinlerde ج harfi ile yazılır. Bu ج 'in , چ okunacağı kelimenin anlamından çıkartılır. Elimizdeki metinde "ç" sesi oldukça muntazam bir şekilde چ ile gösteriliyor.

çemende	1.2	چمنده
küldürgüçi	1.4	کولدورگوچی
çeçeklarni	1.4	چچکلارنی

Bir iki istisnai durum da görülüyor.

ikkinçi	7.1	ایکنجی
uçrar	8.9	اوجرار
birinçi	12.4	برنجی

ک, "g" sesini karşıladığı zamanlar muntazam bir şekilde گ ile gösterilmektedir. Böylece "k" ile "g" sesinin okunuşu, biri birinden kesinlikle ayrılmaktadır.

gölga	1.2	گلغه
tüzgen	1.10	توزگان
ser-gerdan	1.11	سرگردان

Transkripsiyonda "ŋ" işaretiyle gösterdiğimiz ses, metinde نک ile yazılmıştır.

şun ^ç uŋle	1.3	صنعونک له
könliŋa	1.6	کونکلیغه
aniŋ	1.12	انیک

Yalnız + nin tamlayan durumunun inlası, tüm metinde نیک ya da نک şeklindedir.

ی, "i" sesini karşıladığı zaman çoğu defa bir diş şeklinde gösterilerek, noktalarının konulmasına dikkat edilmiyor. Bunu, metnin tamamında görebiliriz.

bërip-sen	1.2	بیریب سن
kilip	1.2	قیلیب
çemenida	1.4	چمندا
kanidin	1.6	قانیدین

Metnin, özellikle ilk sayfalarında cümlelerin arasında "•" benzeri bir işaret kullanılıyor. Metnin sonlarına doğru nadiren, bu işaretle yine karşılaşıyoruz. Transkripsiyon yaparken bu işaretin yerine, elma simgesini kullandım.

Kelimeler, satır sonunda bölünebiliyorlar. Ama bu bölünme bugün bizim anladığımız anlamda bir bölünme değildir. Kelime, satırın sonuna geldiği yerinden bölünmektedir. Transkripsiyon yaparken kelime satırın sonunda nasıl bölünmüş ise, hiç bir değişiklik yapmadım olduğu gibi verdim.

Yan yana gelen iki ünsüz, tek ünsüz şeklinde yazılmaktadır. Bu, Eski Uygurcadan beri görülen bir imla geleneğidir. Karahanlıcada, Harezmcede, Çağataycada aynı gelenek devam eder. Yeni Uygurların bugün kullandıkları Yeni Elif 'te bu gelenek yoktur.

tuttum	5.10	توتوم
kettılar	18.4	کتیلار
ḳattıġ	36.2	قاتیغ

Fakat yalnız Türkçe kelimelerde değil, ileride örneklerini vereceğim Arapça ve Farsça kelimelerde de görüleceği gibi, metinde geleneksel imlanın yanında, Yeni Elif 'in modern imlasının temelleri görülmektedir.

Arapça ve Farsça kelimeler, orjinal imlaları ile yazılmıştır. Yine de orjinal imlaya uymayan, bir kaç istisna imla söz konusudur. Özellikle alim عالم , bu imla ile yazılarak alem عالم kelimesinden ayrılmaktadır. Arapça ve Farsça kelimelerde görülen farklı imlaları, transkripsiyonda dip notlar şeklinde gösterdim.

Orjinal imlasında hemze bulunan kelimeler, Çağatay imlasında da gördüğümüz bir yazım geleneğinin devamı olarak, hemze yerine ی ile yazılmaktadır. Transkripsiyon yaparken bu kelimelerin orjinal imlalarını vermek yerine, metindeki imla geleneğine uygun bir transkripsiyon yaptım.

fāyda	22.6	فایده , fā'ide	فائده
fāyık	11.5	فایق , fā'ik	فائق
ḳāyil	7.6	قایل , ḳā'il	قائل
ḳāyim	31.9	قایم , ḳā'im	قائم
nevāyī	5.7	نوائی , nevā'ī	نوائی
sāyir	4.8	سایر , sā'ir	سائر

Metinimiz, hareketli bir metin değildir. Ama zaman zaman okunuşu kolaylaştırmak amacıyla hareketlere baş vurulmuştur.

alğaymen	1.13	آلغایمن
fey	6.13	فی
aṭ	13.14	آط
devvār	16.8	دوّار
evci	21.8	أوجی
‘ālem	22.7	عالم
kışsa	22.9	قصه
azdur	23.6	آزدور
ay	29.5	آی
artuḵ	32.10	آرتوق
huşūšen	33.10	خصوصاً
kül	34.5	کل
neyni	38.8	نی نی
evvel	38.9	اول
külāh	39.3	کلاه

Metinde ayrıca, önemli kelimelerin üstü çizilmiştir. Çalışmamın sonunda verdiği faksimilede, bunları görmek mümkündür. Bir kaç tane örnek vermek gerekirse Mu'ciz kenç isminin (2.13), Ali Şir Hakim Beyin isminin (3.7), ayet-i kerime diye verdiği satırın (4.13), yazdığı kitabın isminin (5.11) üstünü çizmiştir. İlerleyen sayfalarda daha başka kelimelerin de üstünü çizildiği görülür.

FONETİK İLE İLGİLİ ÖNEMLİ ÖZELLİKLER

Açık orta hecede bulunan ya da kelimenin üzerine gelen bir ekle açık orta hece durumuna geçen hecede bulunan "a" ve "e" ler "i" olmaktadır. Ama bu, düzenli değildir. Büyük olasılıkla bu dönemde açık orta hecedeki "a" ve "e" lerin "i" olması kurallaşmış olmalıdır. Ama bu özellik zaman zaman yazıya aktarılırken, zaman zaman da geleneksel imla korunmaktadır.

aldarap > aldirap 36.3

آلديراب

bağlamakdin > bağlimakdin 26.10

باغليماقدين

bilmayu turgani > bilmayduırgini 11.10

بلمایدورغینی

bolganini > bolğinini 7.7

بولغینی

Son örneğimiz, aynı zamanda bolğanini (7.8) şekliyle de metinde karşımıza çıkmaktadır.

çalmakidin > çalmıkidin 8.14

چالمیقیدین

eyladim > eylidim 39.6

ایلیدیم

Bu son örnek, eyladi (39.2) şeklinde de görülür.

örgenip > örginip > örgiütip 36.4

اورگونوب

özlarideki > özlaridiki 17.6

اوزلاریدیکي

yasadi > yasidi 25.3

یاسیدی

Kelimenin başındaki b-'ler korunmaktadır.

bar 2.12

بار

barmas 24.5

بارماس

berür 39.4

برور

bolur 17.12

بولور

Kelimenin ortasındaki -b'-ler de korunmaktadır.

yalbardi 2.13 يالباردى

Belli bir kaç kelimedede kelime başındaki b->m- olmaktadır.

men 28.2 من

miñ 6.12 منك

muniñ 23.8 مونىك

Arapça ve Farsça kelimelerde yazılmayan ve Türkiye Türkçesinde "a" sesiyle okunan üstünler, burada "e" şeklindedir. Bunu aynı zamanda, Enver Baytur ile Hamit Tomur'un vermiş oldukları "tekist" de desteklemektedir.

reḥmān 1.1 رحمن

reḥīm 1.1 رحيم

ḥerāretidin 1.7 حرارتيدىن

ḡerk 1.8 غرق

bi-ḡerār 1.12 بيقرار

ḥemd 1.14 حمد

Metnimizde, kapalı e "ë" sesi ile de karşılaşırız. Bu konuda; Enver Baytur ile Hemit Tomur'un Yeni Elif 'le yaptığı transkripsiyon, bana çok yardımcı oldu. Çünkü "e" için ئے 'yi kullanırlarken, "ë" için de ئې işaretini kullanmışlardı. Böylece yaptığım transkripsiyonu, onların yaptığı transkripsiyonla karşılaştırdınca net bir şekilde "ë" leri tesbit edebildim. Fakat genel olarak söylemek gerekirse, kelime kökünün aldığı ekte eğer bir "i" sesi var ise, kelime kökündeki "a" ya da "e" sesini "ë" ye dönüştürmektedir. Çünkü "dék" kelimesi dışında "ë" ile karşılaştığımız bütün kelimelerde, kelime köküne, içinde "i" sesi bulunan bir ek gelmiştir.

biripsen	1.2	بیریب سن	B.-T.	béripsen	بیر پسان
dik	1.6	دیک	B.-T.	dék	دېک
mini	1.10	مینی	B.-T.	mèni	مېنى
seniņ	2.2	سینک	B.-T.	sèniņ	سېنىڭ
bigim	3.7	بيگم	B.-T.	bègim	بېگىم
çalip	4.8	چئيب	B.-T.	çèlip	چېلىپ
alip	6.7	اليب	B.-T.	èlip	ئېلىپ
miniņ	7.11	مىنىڭ	B.-T.	mèniņ	مېنىڭ
bikiņ	9.7	بيقىڭ	B.-T.	bèkiņ	بېقىڭ
başimğa	10.3	باشمغا	B.-T.	bèşimğa	بېشىمغا
iüp	12.13	ايتيب	B.-T.	ètip	ئېتىپ
kelip	13.14	كليپ	B.-T.	kèlip	كېلىپ
dip	36.13	ديپ	B.-T.	dèp	دېپ
ketip	39.3	كتيب	B.-T.	kètip	كېتىپ
terigan	39.3	تريخان	B.-T.	tèriğan	تېرىخان

Özellikle "şah" kelimesinde, ister "şah" şekliyle geçsin ister "padişah" şekliyle geçsin zaman zaman kelime sonundaki h' ler düşmektedir. Bunun dışında bir iki örnek daha vardır.

pādişādin	3.13	پادشادین
šā	22.8	شا
fādişāniñ	37.8	فادشانیک
kūlā	24.2	کلا
dū-gā	27.3	دوگا

Yeni Uygurcada, "ı" sesi yerine yalnızca "i" sesiyle karşılaşıyoruz.

ķilip	1.2	قیلیب
ķilur	1.3	قیلور
sayratķuçi	1.5	سایراتقوچی
yiglatķuçi	1.5	یغلاقتوچی
ķilğan	1.6	قیلغان
ķanidin	1.6	قانیدین
oti	1.7	اوتی
tarimğa	1.9	تاریمغه
‘aşik	1.12	عاشق
ķilgayßen	1.12	قیلغایسن
sağinganda	1.13	سائینغاندا

Kelime başında k -' ler korunuyor.

ķüldürgüçi-sen	1.4	کولدورگوچیسن
ķönliga	1.6	کونکلیغه
kezgey-men	2.2	کرگایمن
ķoy	6.13	قوی

ڧ نك گۈرۈلۈيۈر.

meŋe	2.6	منكا
miŋ	6.12	منك
köŋlüm	28.3	كو نكلوم
köŋlekim	39.3	كو نكللا كيم

Metinde, içinde "p" sesi bulunan bir kelimenin zaman zaman "f" li şekliyle de karşılaşıyoruz. Bu günkü Yeni Uygurcada "p" sesi hakimdir ve orjinalinde "f" sesi bulunan kelimelerde bile f > p olmuştur (felsefe>pelsepe). Ama metinde tam tersine, orjinali "p" li olan bir kelimenin "f" li şekliyle de karşılaşıyoruz. Transkripsiyonumda aynı kelimedede görülen farklı ses olaylarında bir standart oluşturma yoluna gitmedim. Kelimeleri, orjinal imlalarıyla olduğu gibi verdim.

tap- > tef-	tefalmidim	4.15	تفالميديم
	tefip	29.14	تفیب
pīr > fīr		17.8	فیر
ƙop- > ƙof-	ƙofardi	21.11	قا فاردی
	ƙofup	36.9	قو فوب
pütü- > fiti-	fitipdür	28.5	فیتبدور
arpa > arfe		29.8	ارفه
yap- > yaf-	yafti	37.4	یا فتی
pādišāh > fādišā	fādišāniŋ	37.8	فادشانیك

-r-'nin düştüğü örneklerle karşılaşıyoruz. ir- fiili, karşımıza i- şeklinde de çıkıyor. Fakat metnimizde genelde ir- şekli hakimdir. Sekiz örnekte i- ile karşılaşıırken, yüz on yedi örnekte ir- ile karşılaşıyoruz.

dū-tār > dū-tā	2.11	دوتا
irdi > idi	6.9	ایدی
serpilkı > sepilک	22.3	سپیلدی
fārt > fāt	25.6	فات

-s-'nin düştüğünü gördüğümüz, bir örnek vardır.

fārsça > fārçe 13.1, 17.5, 18.2

فارچه

Kelime başındaki t- korunmaktadır. Fakat te- > de- (demek, söylemek) olmuştur.

tüzgen 1.11

توزگان

tilga 13.5

تیلغه

tiken 36.15

تیکن

Bazı Arapça, Farsça kelimelerdeki kalın sıradan okunuşları, Enver Baytur ile Hemit Tomur'un Yeni Elif 'de yapmış olduğu transkripsiyondan yararlanarak verdik.

ravā 2.10

روا

gadālar 5.13

گدالار

řavāb 7.5

ثواب

bī-navā 39.14

بی نوا

"katıg" kelimesi bir konsonant ikizleşmesi sonucunda karşımıza "kattig" şekliyle çıkmaktadır.

katıg > kattig 36.2

قاتیغ

Vurgusuz orta hece düşmesi:

bağir+im > bağrim	2.1	باغريم
◁ ekil+i+din ▷ ekıldin	14.6	عقلی دین
◁ ekil+i ▷ ekli	39.9	عقلی
ilig+i+de > ilgide	2.8	ایلیگیده
ilig+i+ni > ilgini	9.6	ایلیگینی
◁ ilim+i+niη ▷ ilminiη	7.1	علمی نیک
◁ ilim+i+de ▷ ilmide	16.1	علمیده
köñül+i+ğa > köñliğa	1.6	کونکلیغه
oğul+i > oğli	6.1	اوغلی
orun+i > orni	27.6	اورنی

İSİM

AD DURUM EKLERİ

Yalın Durum:

Metnimizde, hiç ek almadan kullanılan bir çok isim vardır.

būy	1.2	بوی
būlbūl	1.4	بلبل
kuyaş	1.11	قویاش
qoy	6.13	قوی

Belirtme Durumu: +ni

Üçüncü kişi iyelik ekinden sonra + ni'yi belirtme durumu eki olarak görebildiğimiz gibi genelde + n'nin de belirtme durumu vazifesini üstlendiğini görmekteyiz.

būlbūl+ni	1.2	بلبل نی
zere +ni	1.11	ذره نی
mu+ni	1.13	مونی
zūlf+i+n	1.5	زلفین
söz+i+n	1.13	سوزین
leb+i+ni	1.6	لبینی

Yönelme Durumu : +ğa /+ge, +ka

tarim+ğa	1.9	تاریم غه
müşibet+ge	8.10	مصیبت گه
örgünüş+ka	9.11	اورگونوشقه

Birinci ve ikinci tekil kişi zamiri üzerine yönelme durumu geldiği zaman zamir, değişikliğe uğramaktadır. Yalnız metnin başındaki münacaat kısmında veznin zorlaması ile özel bir durumla karşılaşırız. Burada sen, ikinci tekil kişi zamiri yönelme durumuyla sene şeklinde karşımıza çıkması gerekirken vezin gereği sen+ge (2.13) şeklinde karşımıza çıkar.

men+ge > meqe	2.6	منکا
sen+ge > seqe	8.12	سنکا

Bulunma Durumu : + da / + de

çemen+de	1.4	چمنده
çemen+i+da	1.11	چمنیدا
devr+i+de	1.12	دوریده
sagingan+da	1.13	ساغینغانده

Ayrılma Durumu : + din

Bu metinde ayrılma durumu eki yalnızca +din şekliyle görülmektedir.

kan+i+din	1.6	کانیدین
âdem+din	3.9	ادم دین
evliyâ+din	3.13	اولیادین

Tamlayan Durumu : + in , +ni

+in tamlayan durumu eki, yalnızca birinci ve ikinci tekil kişi zamirlerin üstüne gelmektedir.

mēn+in	12.13	مینک
sēn+in	2.2	سینک
fen+ni	3.15	فن نیک
memliket+i+ni	4.4	مملکت نیک
mürşid+im+ni	5.7	مرشیدیم نیک

Elimizdeki metinde, tamlayan durumu eki kullanılmadan da isim tamlaması yapılmaktadır.

şevkin çemenida	1.4	: senin coşkunun çimeninde	شوقنک چمنیدا
leyli zülfin	1.5	: Leyla'nın saçını	لیلی زلفین
niğār 'işkida	1.10	: sevgilinin aşkında	نگار عشقیدا

Eşitlik Durumu : +çe

bar+i+çe	13.4	باریچه
reviş+lari+çe	35.1	رویش لاریچه

Yön Gösterme Durumu :

içre	13.12	ایچره
ilgiri	17.4	ایلگری
yokiri	25.1	یوقیری
yokarda	27.3	یوقاردا

Araç Durumu : +n,+in

töpe+n	19.12	توبن
tārīh+in	39.13	تاریخین

İYELİK EKLERİ**Birinci Tekil Kişi İyelik Eki: +m,+im,+um /+üm**

çalġu+m	2.11	چالغوم
nigār+im	2.1	نگاریم
tenbūr+um+ni	1.13	طنبورومنی
öz+üm+niġ	36.6	اوزوم نیک

Metnimizde, bir yerde *huda+m* yerine *hudā+yim+ġa* (39.1) şekliyle karşılaşıyoruz. Bu kelime, metnin sonundaki şiirde yer aldığı için "hudayimġa" yapısıyla karşılaşmamızın sebebi, büyük olasılıkla vezin olmalıdır.

İkinci Tekil Kişi İyelik Eki: + in , + un /+ün

kesb+in	4.3	كسبک
şun'+un+le	1.3	صعونک له
öz+ün+ni	8.1	اوزونکنی

Metnimin en başındaki giriş dördlüğünde bulunan hikmet+i+din (1.2) kelimesinde, her ne kadar üçüncü tekil kişi iyelik eki +i bulunuyorsa da bu vezin gereğidir. Anlam olarak, ikinci tekil kişi iyelik ekinin görevini üstlenmiştir.

Üçüncü Tekil Kişi İyelik Eki: + i ,+si

çemen+i+da	1.4	چمنیدا
ot+i	1.7	اوتی
ata+si	3.4	اتاسی
arka+si+ğa	9.1	ارقاسی غه

Birinci Çoğul Kişi İyelik Eki: + imiz

muhebbet+imiz	28.5	محبت یمز
kiz+imiz	35.7	قیز یمز

İkinci Çoğul Kişi İyelik Eki: + iniz

kiz+iniz	35.8	قزینکز
----------	------	--------

Üçüncü Çoğul Kişi İyelik Eki: +lari

s̄im+lari+ge	1.15	سیم لاریگه
hezret+lari	3.8	حضرت لاری
ustāz+lari+din	5.5	استاذ لاریدین

ÇOĞUL EKİ

+ lar

Orjinal metinde her zaman, لار şekli kullanılıyor. Ayrıca, Enver Baytur ile Hemit Tomur'un Yeni Elif 'e yaptıkları transkripsiyonda yine لار kullanılmıştır. Ben de bu eki, yaptığım transkripsiyonda vokal uyumuna sokmadan +lar şekliyle verdim.

çeçek+lar+ni	1.4	چچک لارنی
ğunçe+lar	1.4	غنچه لار
yetim+lar	3.4	یتیم لار

İSİM ÇEKİMİ

Cevheri Fiilin İhbarı :

1. Tekil kişi : kişi+men	36.5	کشی من
2. Tekil kişi : küldürgüçi+sen	1.4	کو لدور گوچی سن
sen+dür-sen	4.6	سن دور سن
3. Tekil kişi : kuluḡ+dur	1.7	قلو نکدور
1. Çoğul kişi : evlālaridin+dür-miz	6.11	اولاد لاریدین دورمیز
3. Çoğul kişi : kim+lar+dur	4.1	کملا ردور

Cevheri Fiilin Hikayesi :

3.Tekil kişi : bar ir-di	6.1	بار ایردی
yok ir-di	8.12	یوق ایردی
mūsīkī ir-di	11.11	مو سیتی ایردی
3.Çoğul kiři : vehīdū'd-dehr ir-di-lar	14.8	و حیدالدهر ایردییلار

SIFAT

İŞARET SIFATLARI

bu

bu zərreni	1.11	بو ذره نى
bu bar yerde	7.10	بو بار يرده

uşbu

uşbu ğerip fenniq	4.6	اوشبو غريب فن نيك
uşbu kizimiz	35.7	اوشبو قيزيمز

şubu

şubu moğolistanđın	32.2	شبو موغولستاندين
--------------------	------	------------------

şu

şu yerdin	27.10	شو يردين
şu zəmənda	31.3	شو زماندا

şol

şol mehmūdniq ‘ācizesi	35.3	شول محمودنيق عاجزهسى
------------------------	------	----------------------

ul

ul kuyaş devride	1.11	اول قوياش دوريده
ul mihr-i nigārim	1.15	اول مهر نغاريم

SORU SIFATLARI

ka

ka yerdin	36.4	قا يردين
-----------	------	----------

kandağ

kandağ iş kilimiz	10.9	قانداغ ايش كيليمز
-------------------	------	-------------------

neçe

neçe yaşka kirgenlikini sordi	36.7	نچه ياشقا کرگن ليکيني سوردی
-------------------------------	------	-----------------------------

BELİRSİZLİK SIFATLARI**artuk**

ondin artuk kişi 19.13 اون دین ارتوق کشی

barça

barça ādemdin 3.9 بارچه ادم دین

barin

tevāriḥ atī bar kitābniḥ barin 39.7 تواریخ اطمی بار کتاب نیک بارین

hemme

hemme insān 3.14 همه انسان

her

her ki çe 17.10 هر کچه

bir neçe

bir neçe kün anda boldılar 34.10 بر نیچه کون اندا بولدیلار

köp

köp muğennīlarga 3.14 کوب مخینی لارغا

SAYI SIFATLARI

bir oḡli bar irdi 6.1

beş yüz şāgirdi bar irdi 10.8

ķiriķ miḥ şāgird mūsīķī fenida mükemmel boldi 9.12

SIRA SAYI SIFATLARI

birinçi ikkinçi üçünçi mergūlelarigiça keşf ķilğan irdi 12.4

beşinçi piri ḥoce şehābi'd-dāndür 14.7

ZAMİR

KİŞİ ZAMİRLERİ

Birinci Tekil Kişi Zamiri :

men	28.2	من
mëniŋ	12.13	مېنىڭ
mëni	1.10	مېنى
meŋe	2.6	مىڭا
men+de	2.12	مىندە
men+din	30.9	مىندىن

İkinci Tekil Kişi Zamiri :

sen	4.3	سەن
sëniŋ	2.2	سەنىڭ
sen+ge	2.13	سەنگە
seŋe	8.2	سەنگا

Üçüncü Tekil Kişi Zamiri :

ul	10.10	ئۇل
----	-------	-----

Üçüncü tekil kişi zamirinin üzerine ad durum ekleri geldiği zaman zamirin yapısı değişmektedir.

aniŋ	1.12	ئانىڭ
aŋa	39.1	ئانگا

Birinci Çoğul Kişi Zamiri :

biz	10.9	بىز
biz+ge	35.14	بىزگە

İkinci Çoğul Kişi Zamiri :

siz	36.4	سىز
-----	------	-----

Üçüncü Çoğul Kişi Zamiri :

ular	28.1	ئۇلار
ular+nin	28.14	ئۇلارنىڭ

İŞARET ZAMİRLERİ

Birinci Tekil

bu	25.12	بو
buniŋ	24.14	بونيڭ
buni	25.14	بوني
muniŋ	23.8	مونىڭ
muni	1.13	موني
muŋa	39.10	مونگا
mun+din	14.3	موندىن
mun+ça	30.5	مونچە

Üçüncü Tekil

aniŋ	16.6	انىڭ
an+da	29.2	اندا

Birinci Çoğul

bular+din	17.4	بولاردىن
-----------	------	----------

İkinci Çoğul

şular+niŋ	38 H.16	شولارنىڭ
-----------	---------	----------

Zamirler söz konusu olduğu zaman, zamir + tamlayan durumu eki + diğer ad durum ekleri şeklinde bir yapı ile karşılaşırız. Bu yapı, suf zamirlere özgü olarak Eski Uygurcadan beri görülmektedir.

buniŋga	6.1	بو نینگە
muniŋdin	14.3	مونینگىدىن
uniŋga	12.9	اونینگە
aniŋdin	15.7	انىگىدىن

DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ

öz+üm+niŋ	36.6	اوزوم نینگ
öz+lari	9.5	اوزلارى

SORU ZAMİRİ

kim+lar+dur	4.1	كىملار دور
-------------	-----	------------

İLGİ ZAMİRİ

+ki

āḥir+ki	14.5	اخىرقى
öz+lari+di+ki	17.6	اوزلارىدىكى
yaka+lari+di+ki	34.12	ياقلارىدىكى

FİİL

FİİL ÇEKİMİ

BELİRSİZ GEÇMİŞ ZAMAN :

-p, bir ulaştır. Fakat üzerine gelen ekler ya da ir- fiili sayesinde, belirsiz geçmiş zaman görevini de üstlenmektedir. Bazen bir ek ya da ir- fiili olmasa bile, cümlenin gelişinden ve anlamından yine bu görevde olduğunu anlayabiliyoruz.

Birinci Tekil Kişi :

ķil-ip-dur-men 13.6 قیلیب دورمن

Burada anlam itibariyle belirsiz geçmiş zamandan ziyade, geçmişte başlayıp bugün de devam eden bir süreklilik anlatımıyla karşılaşırız.

İkinci Tekil Kişi :

bēr-ip-sen 1.2 بیریب سن

Üçüncü Tekil Kişi :

ķil-ip 1.2 قیلیب

baġla-p-dur 25.12 باغلاب دور

Üçüncü Çoġul Kişi :

ķil-ip-dur-lar 13.1 قیلیب دورلار

dē-p-dūr-lar 38.3 دیددورلار

BELİRSİZ GEÇMİŞ ZAMAN HİKAYESİ :**İkinci Çoğul Kişi:**

örgün-üp ir-di-ñiz	36.4	اور گو نوب ایردینکز
--------------------	------	---------------------

Üçüncü Çoğul Kişi :

bol-up ir-di-lar	15.2	بولوب ایردیلا
------------------	------	---------------

kil-ip ir-di-lar	21.7	قیلیب ایردیلا
------------------	------	---------------

Metnimizde, aynı zamanda -miş belirsiz zaman ekiyle de karşılaşyoruz. Fakat bu ekin kullanıldığı tek bir örneğimiz vardır.

kil-miş-siz-lar > kilmisila	37.1	قیلمیسیلا
-----------------------------	------	-----------

BELİRLİ GEÇMİŞ ZAMAN :**Birinci Tekil Kişi :**

et-dim	2.14	اتدیم
--------	------	-------

bol-dum	2.8	بولدوم
---------	-----	--------

tut-tum	5.10	توتوم
---------	------	-------

püt-tüm	5.10	پوتتوم
---------	------	--------

İkinci Tekil Kişi :

kil-diñ	35.14	قیلدینک
---------	-------	---------

Üçüncü Tekil Kişi :

yalbar-di	2.13	یالباردی
-----------	------	----------

tüş-ti	4.14	توشتی
--------	------	-------

Üçüncü Çoğul Kişi :

kil-di-lar	3.11	قلديلار
ket-ti-lar	18.4	کتىلار

GELECEK ZAMAN :**Birinci Tekil Kişi :**

al-ğay-men	1.13	آلغای من
ez-gey-men	2.1	ازگایمن

İkinci Tekil Kişi :

kil-ğay-sen	1.11	قلغای سن
-------------	------	----------

Üçüncü Tekil Kişi :

bol-ğay	4.6	بولغای
ber-gey	35.6	برگای
tut-kay	38 H.15	توتقاي

İkinci Çoğul Kişi :

al-ğay-siz-lar	12.13	آلغای سزلار
kör-gey-siz-lar	15.14	کورگای سزلار

GELECEK ZAMAN HİKAYESİ :**Üçüncü Tekil Kişi :**

bol-ğay ir-di	22.13	بولغای ایردی
---------------	-------	--------------

GENİŞ ZAMAN :**Üçüncü Tekil Kişi :**

uçra-r	8.9	او جرار
kon-ar	34.13	قونار
kil-ur	1.3	قیلور
ber-ür	39.4	برور

Üçüncü Çoğul Kişi :

bol-ur-lar	3.14	بولورلار
------------	------	----------

GENİŞ ZAMANIN HİKAYESİ :**Üçüncü Tekil Kişi :**

oku-r	ir-di	23.8	او قور ایردی
kil-ar	ir-di	36.11	قیلار ایردی
sal-ur	ir-di	6.14	سالور ایردی
örge-n-ür	ir-di	7.7	اورگانور ایردی

Üçüncü Çoğul Kişi :

de-r	ir-di-lar	32.12	دیر ایردیلار
kör-är	ir-di-lar	10.15	کورار ایردیلار
kal-ur-lar	ir-di	29.14	قالورلار ایردی
örge-n-ür	ir-di-lar	33.6	اورگانور ایردیلار

DİLEK-ŞART:**İkinci Tekil Kişi :**

ko-y-saη	4.8	قویسانک
----------	-----	---------

Üçüncü Tekil Kişi :

kil-sa	30.8	قیلسه
--------	------	-------

kel-se	7.11	کلهسه
--------	------	-------

Birinci Çoğul Kişi :

kil-saη	38 H.6	قیلساق
---------	--------	--------

kel-sek	37.2	کلساک
---------	------	-------

DİLEK-ŞARTIN HİKAYESİ :**Üçüncü Tekil Kişi :**

bol-sa ir-di	27.14	بولسا ایردی
--------------	-------	-------------

İSTEK :**Birinci Tekil Kişi :**

tur-ayıη > turay	36.12	تورای
------------------	-------	-------

baη-ayıη > bekiη	36.13	بیقنک
------------------	-------	-------

EMİR :**İkinci Tekil Kişi :**

ķil	2.10	قيل
al	39.5	آل
kir-gil	39.14	كر گيل
örgeñ-gil	8.5	اورگانگيل

Üçüncü Tekil Kişi :

bol-sun	30.4	بولسون
ber-sün	35.9	برسون

İkinci Çoğul Kişi :

ber-iñ	35.7	برينك
ķil-iñ-lar	9.11	قيلنگلار

YETERLİLİK FİİLİ**-a / -e al- > al-**

tef-almidim	4.15	تفالميديم
ķil-almagan	10.14	قيلالماغان
al-almagan	12.12	الالماغان
bil-almasmikin	39.13	بيلالماسكين

MASTARLAR

-mak / -mek

çal-mak+i+ni	6.5	چالماقنى
bil-mek	38.8	بىلماك

-ş, -iş, -üş

sayra-ş+ka	21.10	سایراشقا
çel-iş+ni	35.6	چلشنى
kel-tür-üş	5.1	كلتوروش

ORTAQLAR

-gan / -gen, -kan / -ken

sāgin-ğan+da	1.13	ساغىنغاندا
tüz-gen	1.10	توزگان
akit-kan	1.9	اقتقان
püt-ken	5.8	پوتكان

-r, -ur, -mas

bağla-r+da	10.7	باغلاردا
eyt-ur+ga	8.6	ايتورغه
tart-mas	9.8	تارتماس

-gu / -gü

bol-gü 28.4 بو لغو

işan-gü+si 6.12 ايشانگوسى

-ğuçı / -güçi, -kuçı / -küçi

çal-ğuçı 19.8 چالغوچى

küldür-güçi+sen 1.4 كولدورگوچى سن

sayrat-kuçı 1.5 سايراتقوچى

püt-küçi 4.5 پتكوچى

ULAÇLAR**-a**

si-y-a 2.1 سيا

tol-a 39.10 تولا

-p, -ip, -up / -üp

ilga-p 1.14 ايلخاب

kil-ip 1.9 قىليب

bol-up 4.12 بولوب

tüş-üp 3.10 توشوب

-arak		
tol-arak	14.14	تولا راق
-geli		
örgeŋ-geli	23.12	اورگانگالی
-may		
tüzli-mayu > tüzli-may	8.1	توز لیمای
-geç		
di-geç	36.4	دیگج

ULAÇLI BİRLEŞİK FİİLLER

Elimizdeki metinde, ulaçtan sonra tur- fiilinin gelmesiyle, hatta tur- fiilinin bazı ortaç ekleri ve bunların üzerine gelen kişi zamirleri almasıyla karşımıza bir takım gramatikal yapılar çıkmaktadır.

bil-mayu tur-ğan > bilmaydurğan	11.6	بیلمايدورغان
çal-a tur-ur > çalidur	35.8	چاليدور
çal-mayu tur-ğan > çalmaydurğan	22.12	چالمايدورغان
qara-yu tur-ur > qaraydur	35.4	قرايدور
kel-mayu tur-ur > kelmaydur	23.9	کلمايدور
qil-a tur-ur > qiladur	30.6	قىلادور
qil-a tur-ur biz >> qilimiz	10.10	قىلیمز
qil-i tur-ğan > qilidurğan	20.8	قليدورغان
siğ-mayu tur-ur > siğmaydur	38 H.7	سىغمايدور
tut-mayu tur-ğan > tutmaydurğan	30.7	توتمايدورغان

Son verdiğimiz altı örneğin ikisi dışında (kelmaydur, kiladur) diğerleri, taşıdıkları anlam yükü bakımından şimdiki zamanı ya da geniş zamanı karşılarlar.

Bu günkü Yeni Uygurcada fiil kökü + vokal ulacı + kişi zamirleri ya da ekleşmiş dur- fiili şimdiki zaman için kullanılmaktadır.

OLUMSUZLUK

Belirli Geçmiş Zaman :

bol-mi-di 22.6 بولمیدی

kel-mi-di 22.5 کلمیدی

Gelecek Zaman :

kal-mi-ğay 5.10 قالمیغای

kil-mi-ğay-siz-lar 10.11 قیلمیغای سزلار

Geniş Zaman :

bil-mas-men 35.6 بیلما سمن

ayril-mas 21.1 آیر یلما س

Dilek-Şart :

bol-ma-sa 8.6 بولما سا

Emir :

kil-ma 8.2 قیلما

kil-mi-ñiz-lar 39.12 قیلمنیزلار

İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER

+çi

seyāhet+çi+lik+ge 7.2 سیاحت چلیک گه

+uçi

yol+uçi+lar 29.5 یولو چى لار

Burada, yol+çi yapısının karşımıza çıkmaması, oldukça ilginçtir.

+gîça

gada+gîça 3.13 گدا غیچه

+lig, +lik : İsimden sıfat yapan ek.

at+lig 13.5 آ طلیغ

at+lik 33.9 ا طلق

Bu ek, isimden soyut isim yapan +lik ekiyle karışabilmektedir. Biri birlerinden ayrılımları konusunda, kelimenin cümle içindeki görevi ve anlamı bize yardımcı olmaktadır.

+lik, +luk

hekīm+lik+da 32.3 حکیم لیقدا

dost+luk 27.13 دوستلوق

+nçı, +inçi, +unçi /+ünçi

ikki+nçı 7.1 ایکنجی

bir+inçi 12.4 برنجی

on+unçi 19.6 او نونجی

üç+ünçi 12.4 او چونجی

+rak

artuk+rak 14.9 ارتوق راق

+siz

til+ siz 12.7 تیلسز

İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER

+a		
at+a- <i>di</i>	9.9	اتادی
+la		
yig+la-t-kuçi+sen	1.5	یغلا تقوچی سن
yad+la-p	1.15	یادلاب

FİILDEN İSİM YAPAN EKLER

-ğ, -k, -uğ, -ük		
ula-ğ+lari+ğa	29.7	اولاغ لاریغه
pütü-k	39.13	پوتوک
ur-uğ+i+ni	10.3	اورو غینی
öl-ük+ni	6.8	اولوکنی
-gu		
çal-gu+m	2.11	چالغوم
-im		
kiy-im+lär+ni	34.11	کییم لارنی

FİILDEN FİİL YAPAN EKLER

Ettirgenlik :

-ar

çık-ar-di-lar 15.1 چقار د یلار

-dur /-dür, -tur/-tür

al-dur-di 35.8 الاوردی

kül-dür-güçi+sen 1.14 کولور گوچی سن

tutaş-tur-güçi 12.9 توتاشتور غوچی

kel-tür-üş 5.1 کنتوروش

-güz, -küz

kir-güz-di-lar 19.2 کرگوز دیلار

öt-küz-üp 3.11 اوتکوزوب

-ür

keç-ür-güçi+sen 2.9 کچور گوچی سن

-t, -it

sayra-t-kuçi 1.5 سایراتقوچی

ak-it-kan 1.9 اکتقان

Edilgenlik :

-il, -ul / -ül

yık-il-di 4.10 ییقیلدی

koş-ul-sa 12.10 کوسولسا

iç-ür-ül-di 22.4 ایچورولدی

Dönüflülük :**-n, -in**

at+la-n-ip 34.9 ا طلا نیب

yum-ul-in-ur 21.12 یو مو لینور

İsteşlik :**-iş**

kil-iş-ti 22.6 قیلشتی

AÇIKLAMALAR

‘Abdu’llā Mervārīd: XV. yüz yılın sonu ile XVI. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Semerkantlı şair ve hattattır. Daha çok İran’da yaşayan şair, Hüseyin Baykara’nın sarayında münşi olarak görev almıştır. Beyani mahlasını kullanarak, çeşitli eserler bırakmıştır. En önemlisi " Husrev ü Şirin " dir. Tevarih-i Musikiyun’ da H. 881 (M. 1476)’ de öldüğü yazılı olmasına karşın M. 1516’ da vefat etmiştir.

‘Abdu’r-reşīd-hān : Yarkend Hanlığının padişahıdır. Sultan Seyid-han’ın oğludur. 1510’da Fergana’da dünyaya gelmiştir. Çocukluğu, eğitim yılları Fergana’da ve dayısı Babur Şahın Kabil’deki sarayında geçmiştir. Savaş taktikleri, felsefe, edebiyat ve musiki konusunda iyi bir eğitim görmüştür. Sonra Kaşgar ve Yarkend’e gitmiştir. Babası Sultan Seyid-han’ın ölümü üzerine Balkaş Gölünün doğusunda ve güneyinde 1514 yılında kurulmuş olan Yarkend Hanlığının baş valisi olarak görevlendirilmiştir. Hanlığın bütünlüğünü korumak için çalışmıştır. Bu arada bilimin ilerlemesi için uğraşmış, eserler vermiştir.

Altay : Batı Sibirya ile Moğolistan topraklarını ayıran dağlık bölgedir. Yörede çeşitli maden ocakları bulunur. Bölgede Sovyetler Birliğine bağlı muhtar Türk cumhuriyetleri vardır.

‘Āmān-nisā Henim : Sultan Abdu’r-reşīd-han’la evlenerek melike olmuş ve XVI. yüzyılda yaşamış bir hanım sultandır. Tevarih-i Musikiyun’a göre genç yaşında ölmüştür. Nefisi mahlasıyla eserler vermiştir.

Balasağun : Orta Asya’da bugün Kırgızistan sınırları içerisinde, Çu nehri vadisinde kurulmuş bir Türk şehridir. Arkeologların kazılarıyla ortaya çıkarılmıştır. Karahanlıların başkenti olan şehir önemli bir kültür merkezi olmuştur. Cengiz’in torunları arasındaki karışıklıklar sonucu eski önemini kaybetmiştir.

Belğ : Bugünkü Afganistan’da Ceyhun ırmağının kollarından birinin üzerindedir. Uzun süre siyasi ve dini merkez olmuştur. Gazneliler Devletinin merkezi haline gelmiş, Selçuklular, Harzemşahlar ve Çağatay hanları tarafından yönetilmiştir. Bir İslam şehri olduktan sonra önemli bir kültür merkezi olmuştur.

beyāt : En eski makamlardan biridir. Çok kullanılmıştır. Hala da kullanılmaktadır. İnci bir makamdır. Hüzünlüdür.

Büزرük Termizī : Ebu Abdullah Muhammed bin Ali Termizi, İslam filozofudur. Seyhun nehrinin kuzeyindeki Termiz şehrinde dünyaya gelmiştir. Aynı zamanda şairdir ve şiirleriyle, gazelleri yaşadığı sahada yayılıp okunmuştur. M. 869 yılında yine Termiz şehrinde vefat etmiştir.

Cemşid: İran mitolojisine göre İran'ın efsanevi hükümdarlarından dördüncüsüdür. Cemşid'in hayatı hakkında Eski, Orta ve Yeni Farsça ile yazılmış pek çok eserde bilgi bulunabilir. Birincisi iyi, ikincisi kötü olmak üzere hakkında iki hikaye anlatılır. Birincisinde sonuna kadar iyi ve mutlu yaşamış, ülkesine parlak bir devir yaşattırmış, bir hükümdardır. İkincisinde ise ihtişam gözlerini kamaştırmıştır. Halkı ona isyan etmiş ve öldürülmüştür. Daha sonra yerini oğlu Feridun almıştır. Cemşid'in hikayesi Eski Hint mitolojisinde de vardır.

çehār-gāh : Türk sanat müziğinin en basit makamı ve ana dizisidir. Çıkıcı bir makamdır.

çeng : Harpa benzer ve eski çağlardan beri bilinen bir çalgıdır. Sağ ve sol el ile çalınır. Telli bir sazdır. Bu gün önemini yitirmiştir.

çöl-i ʿirāk : Türk sanat müziğinin eski ve mürekkep makamlarından biridir. Eskiden çok kullanılan bir makamken bu gün daha az kullanılır.

daf (tef) : Yuvarlak kasnağa geçirilmiş deriden yapılmış bir çalgıdır. Kasnağı çam, ceviz veya kavaktadır. Derisi, büyük veya küçük baş hayvanlardan elde edilir. Kasnak tahtasına ziller de takılabilir.

Dil-Sūz : İran mitolojisinde İran'ın efsanevi padişahı Cemşid'in eşidir. Hikayelerdeki tasvirine göre çok güzel, akıllı, cesur, ülkesini seven aynı zamanda şaire ve müzikçi olan bir kadındır.

dū-gāh : Eski ve mürekkep bir makamdır. Bu makamla bestelenerek günümüze gelmiş eserler vardır. Bugün de kullanılır.

dū-tār : İki telli bir Batı Asya çalgısıdır. Sitara benzer fakat gövdesi çıkık, sapı daha kısadır. Yumuşak tahtadan yapılır. Telleri ipek veya madendendir. Sağ elin işaret tırnağı ile çalınır.

Ebū Neşr Fārābī : 870-950 yılları arasında yaşamış Türk filozofudur. Türkistan'da Farab kasabasında doğmuştur. Şam'da ölmüştür. Hayatı hakkında çeşitli eserlerden bilgi alırız. Eğitimini memleketinde tamamladıktan sonra önce İran'a sonra Bağdat'a gitmiştir. Bağdat'ta tutucu çevrenin felsefecilere gösterdiği tepki sonucu, Şam'a gitmiştir. Mısır'a ve Halep'e de gitmiştir. Hakkında pek çok asılsız hikayeler anlatılır. Fakat devrinde üzerinde çalıştığı her konuda uzmanlaşmış, verimli olmuştur. Aristo'tan etkilenmiştir. İslam dünyasında önemli felsefe çalışmaları yapmıştır. Müzik konusunda da kitaplar yazmış, müzik aletleri yapmış, makamlar bulmuştur.

Ebū Seʿīd Mīrzā : 1427-1469 yılları arasında yaşamış Maverā'ü'n-nehir, Belh, Herat ve Horasan'da hüküm sürmüş Timur torunlarından. Uluğ Bey tarafından yetiştirilmiştir. Öldürülünceye kadar hayatı mücadele içinde geçmiştir. Hükümdarı olduğu toprakları genişletmiş sonunda Akkoyunluların yöneticisi Uzun Hasan'a yenilmiş ve öldürülmüştür.

° **Ecem** : İran ülkesine verilen isimdir. Bkz. İran.

Ekrem: Sultan Abdu'r-reşid-han'ın en yakın adamlarından ve muhafızlarından biridir. Kahramanlığı ile tanınmıştır.

° **Eli Şir Hekim Beg**: Asıl adı Muhammed Eli Şir Abdu'l-mümin Beg'dir. 1828 yılında babası Abdü'l-mümin Beg'in yerine Çin sülalesi tarafından Hotan beyi olarak görevlendirilmiştir. 1864'ten sonra bir süre hakim beylik kaldırılmış yerine Habibu'llah-han ve daha sonra Yakup Bey geçmiştir. Yakup Bey den sonra yine hakim bey olmuş ve 1882'de vefat etmiştir.

Emir Nizami'd-din °Eli Şir Nevayi : 1441-1501 yılları arasında yaşamıştır. Elimizdeki metinde 1439-1500 tarihleri verilmektedir. Böylece doğum ve ölüm tarihleri arasında bir kaç yıllık bir fark vardır. Çağatay şairi ve bilginidir. Aynı zamanda hattat, minyatürcü ve musiki-şinastır. Herat'ta doğmuştur. Varlıklı bir ailenin çocuğudur. İyi bir eğitim görmüştür. Ebu'l-Kasım Babur ve Ebu Said Mirza'ya hizmet etmiştir. Sultan Hüseyin Baykara'nın zamanında devlet işlerine bakmış, divanda bulunmuştur. Hocası Cami ve Çağatay şairi Lutfi'den etkilenmiştir. Farsça Divanı yanında büyük bir Türkçe Divanı ve Hamse'si vardır. Attar'a nazire olarak Lisanü't-tayr'ı yazmıştır. Bunun dışında küçük kitapları da vardır. En önemli eseri, Türkçe ile Farsçayı karşılaştırdığı Muhakemetü'l-Lugateyn'dir. Kendisinden sonra gelen Fuzuli dahil pek çok şairi etkilemiştir.

Endican : Bu günün Özbekistan'ında bir şehirdir. Karluk Türkleri en eski sakinleridir. Karahanlılar, Selçuklular, Karahıtaylar tarafından yönetilmiştir. Şehre hakim olabilmek için pek çok savaş yapılmıştır. Timur'un hakimiyetinden sonra Özbeklerin eline geçmiş ve geniş bir tarım bölgesi olmuştur. Kırgızlar tarafından yönetilmiş, daha sonra Ruslar tarafından işgal edilmiştir.

Entakiye : Akdeniz Bölgesinde bir şehirdir. İskender'in komutanlarından Antigonos Monophtalmos tarafından kurulmuştur. Önemli bir ticaret ve bilim merkezi olmuştur. Serbest şehir olarak Roma İmparatorluğuna katılmış, ilk Hristiyanların yerleştiği yer olmuştur. Müslümanlar ile Haçlılar arasında el değiştiren şehir Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1918'de İngilizlere geçmiş, sonra Fransızlara bırakılmış, Ankara antlaşması ile idari muhtariyet kazanmış ve 1939'da Türkiye Cumhuriyetine bağlanmıştır.

Fehri Razi : Razi, 1149-1209 yılları arasında yaşamış ünlü bir İslam kelimcisidir. Rey'de dünyaya gelmiş ve ünlü bir hatip olan babasından ilk öğrenimini almıştır. Rey'li ve Meraga'lı bilginler tarafından yetiştirilmiştir. Harezm'e, Semerkand'a, Buhara'ya, Gazne'ye gitmiştir. Sonra Harezm Devletinde çalışmıştır. Düşüncelerinden dolayı pek çok düşmanı olmuştur. Dinle felsefeyi kaynaştırmayı amaçlamıştır. Düşüncelerini anlattığı eserleri vardır. Harezm Devletinde vefat etmiştir.

Ferhād ile Şirīn : Husrev u Şirin ve Perviz ü Şirin olarak da geçer. Divan şairlerinin işlediği bir mesnevi konusunun kahramanlarıdır. Husrev, Sasani hükümdarı ; Ferhad, bir su yolu mühendisi; Şirin ise, sevdikleridir.

Fisāgores : Aşağı yukarı M.Ö. 570-476 yılları arasında yaşamış bir filozoftur. Kurduğu okul IV. yüz yıla kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Jamblikhos'a ait olan biyografisinden hakkında bilgi edindiğimiz filozof, sayının önemi ve anlamı üzerinde durmuştur. Bazı bilimsel gerçekler de Pythagoras'a atfedilmiştir. Düşüncelerini yazmamıştır fakat düşünceleri, İtalya'dan Yunanistan'a kadar yayılmıştır. Matematikoi olarak adlandırılan ve filozofun okuluna mensup olan grup akustik, geometri, müzik ve astronomiye katkıda bulunmuştur. Mu'ciz'in anlattıklarının doğruluğu şüpheli görünmektedir. Pythagoras'a atfedilen bir hikaye olabilir.

Fuzūlī : Büyük bir Türk şairidir. XV. yüz yılın sonu ile XVI. yüz yılın başında yaşamıştır. Hayatı hakkında kaynaklarda biri birini tutmayan bilgiler vardır. Eserlerinden de bir şeyler öğrenmeye çalışırız. Hayatını tüm ayrıntıları ile bilemiyoruz. Bağdat çevresinde yetişmiş, iyi bir tahsil görmüş ve devrinin tüm bilimlerini öğrenmiştir. Küçük yaşlarından itibaren şiirler yazmıştır. Öldüğü ve gömülü olduğu yer de belli değildir. Pek çok eser vermiştir.

H̄ārezmī : Türkistan'da Amuderya'nın aşağısını oluşturan bölgedir. Asyalı kavimlerin yerleşme alanı olan bu bölge daha sonra Türkleşmiştir. Türk devletleri kurulmuştur.

H̄ātem-i Teyyi : VI. yüz yılın sonu ile VII. yüz yılın başında yaşamış Arap şairidir. Elinin açıklığı ve konuk severliği ile tanınmıştır. İslam edebiyatında cömertlik ve iyilik örneği olarak verilir. Divan'ı vardır. Divan'ındaki şiirlerinde insan sevgisi, yardım, cömertlik konularını işlemiştir.

Hindūstān : Güney Asya'da bir devlettir. Başkenti Yeni Delhi'dir. Kalküta, Bombay, Madras, Haydarabad ve Delhi önemli şehirleridir. Pakistan, Çin, Nepal, Bhutan ve Bengladeş ile komşudur. Güneyinde Hint okyanusu vardır. Eski ve önemli bir uygarlığa sahiptir. Bu gün de önemini yitirmemiştir.

H̄irāt : Afganistan'da bir şehirdir. İskender'in zamanında önemli bir şehir olmuş, önemini Sasaniler devrinde de sürdürmüştür. Araplara geçen şehir önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Gazneliler, Selçuklular, Gurlular, Harzemşahlar daha sonra Kert sülalesi tarafından yönetilmiştir. Timur'un işgali, Çağatay, Özbek ve Türkmen hanlarının yönetiminden sonra şehir için çeşitli savaşlar yapılmış ve sonuçta Afganlılara bırakılmıştır. Önemli bir sanat merkezi olmuştur.

Hişār : Batı Türkistan'da bir yerleşim merkezidir. Tarihte bir şehir ve aynı adlı vilayetin merkezi olmuştur. Bu gün eski önemini kaybetmiştir.

Höce Şehābi'd-dīn : İran şairidir. Tasavvufla ilgilenmiş, tarikatlar ve felsefeleri üzerinde çalışmıştır. Hadis, İslam felsefesi ve tasavvuf hakkında eserler yazmıştır. 1444 yılında İran'da doğan şair 1534 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Horāsān : Bir bölge ve eyalettir. Sovyet Türkmenistan'ı ile Afganistan'ın arasındadır. Tarım ve hayvancılık yapılı, halkı Türkçe konuşur. İskender tarafından işgal edilen bölge daha sonra Sasanilerin yönetiminde kalmıştır. Müslüman Arapların eline geçtikten sonra Selçuklular bölgeye hakim olmuşlardır. Harzemşahların yönetimine giren bölge uzun süre buraya hakim olmak isteyenler arasında mücadele konusu olmuştur.

Hoten : Doğu Türkistan'da Kaşgar bölgesinde bir şehirdir. Çin kaynaklarına göre M.Ö. II. yüzyılda kurulmuştur. Halkı eski dönemlerde Hint kültürünün etkisi altında kalmıştır. XI. yüzyılda İslam şehri olmuştur. Cergiz Han döneminde önemini yitirmiştir. XVIII. yüzyılda Hocalar devletine bağlı kalmış, sonra Kalmukların eline geçmiştir. Bugün Çin'in yönetimi altındadır.

Hüsrev Dehlivī : Hindistan'da yetişmiş, Farsça şiirler söylemiş Türk şairidir. 1253-1325 yılları arasında yaşamıştır. Siyasi ve yönetime yönelik çalışmalarından çok şairliği ve düşünürlüğü ağır basmıştır. Yedi hükümdara hizmet etmiş, zamanının tanınmış velilerinin öğrencisi olmuştur. En önemli eseri Hamse'sidir. Mürşidi ölünce servetini dağıtmış ve tek başına basit bir hayat sürmüştür. Pek çok beyiti vardır. Tasavvufla ve müzikle de uğraşmıştır.

İbn-i Sīnā : Buhara'da 980'de doğmuş, Hemedan'da 1037'de ölmüştür. Büyük bir Türk filozofu, bilgini ve hekimidir. Buhara emiri tarafından korunmuştur. Samanoğullarının saltanatı son bulunca Harezme, Horasan'a gitmiştir. Daha sonra da Hemedan'a yerleşmiştir. Kendisine yöneltilen saldırılar sonucu şehirden şehire dolaşmıştır. İlk eğitimini Buhara'da görmüş ve hesap, fıkıh, kelam öğrenmiştir. Teorik olarak tıp bilgisi almış, bunları hastalara bakarak pekiştirmiştir. Tıp konusunda eserler vermiştir. Yalnız Doğu'da değil Batı dünyasında da tanınmış ve etkili olmuştur.

İrāk : Bugün Güneyde komşumuz olan bir devlettir. Tarihte verimli topraklara sahip olması nedeniyle uygarlıkların kaynağı ve çeşitli toplulukların yerleşim merkezi olmuş bir bölgedir. Bölgedeki Bağdat şehrine tarihte halifeler yerleşmiştir. Osmanlıların yönetiminde de kalmıştır.

İrān : Günümüzde Doğu komşumuz olan bir devlettir. Tarih boyunca değişik topluluklar tarafından yönetilen önemli bir kültür ve ticaret merkezidir. Önemini bugün de yitirmemiştir.

İskender (Sikender- İskender Zü'l-karneyin) : Büyük sıfatıyla da anılan İskender (Aleksandros) M.Ö. 356-323 yılları arasında yaşamış Makedonya kralıdır. II.Philippos ile Olympias'ın oğludur. Aristo tarafından eğitilmiş ve M.Ö.336'da tahta çıkmıştır.33 yaşında ölmesine rağmen Anadolu'yu, Mısır'ı, Hindistan sınırlarına kadar Doğu'yu yönetimi altına almıştır.

İslāmbūl : Bugün Türkiye Cumhuriyetinin en büyük şehirlerinden biri olan İstanbul'dur. Tarih boyunca ticaret, kültür ve sanat merkezi olmuştur. Önemi bugün de yitirmemiştir.

Kābil : Bugün Afganistan'ın başkentidir. Önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Şehrin tarihi VIII. yüzyıla uzanır. Sultan Mahmut zamanında bir İslam şehri haline gelip Cengiz, Babur Şah ve Timur tarafından istila edilmiştir. Daha sonra Ruslar ile İngilizler arasındaki çekişmelerin kaynağı olmuştur.

kānūn : Telli ve mızraplı bir çalgıdır. Eski Mısır'a Sümerlere kadar uzanır. Yaygın olarak kullanılır. Sol ucu daha uzun bir dikdörtgen gibidir. Ses alanı geniştir ve ahenklidir.

Kātībī : İran şairidir. Doğumu bilinmemekle birlikte 1436 yılında vefat etmiş olmalıdır. Nişabur'da okumuştur. Şirvan'da kaldıktan sonra Herat'a gitmiş, yeniden Şirvan'a dönmüş, Azerbaycan'a gitmiştir. İsfahan'a gittiği zaman tasavvufla ilgilenmiştir. Sonra Esterabad'da vebadan ölmüştür. Hattattır. Günümüze kadar kalan eserleri vardır.

Keşmīr : Hindistan ve Pakistan'ın yönetiminde bulunan eski bir bölgedir. Tarım ve hayvancılık için uygundur. Önemli madenlere sahiptir. Beylikler tarafından yönetilen bölge, Hindistan imparatorluğuna katılmış XIV. yüzyıldan itibaren Müslümanların eline geçmiştir. Uzun süre Sihlerin yönettiği bölge, İngiliz vesayeti altına girdikten sonra İngilizlerin çekilmesiyle Pakistan ile Hindistan arasında sürtüşmeye neden olmuştur.

Keykubād : Eski İran'ın Keyaniler soyundan efsanevi bir kraldır. Kendisinden Firdevsi'nin Şeh-name'sinde söz edilir. Burada Rüstem'in babası Zal, Keykubad'ı İran topraklarını Efrasyab'a karşı koruması için tahta geçirmiştir.

Ķidīr-hān Yārkendī : Yarkend Hanlığı devrinde yaşamış Türk bilgini ve şairidir. Müzikle ilgilenmiştir. Sarayda baş vezirlik yapmış, hanlığın birliği ve ilerlemesi için çok çalışmış, ayrıca devrinin edebî eserlerini vermiştir. Bir divanı vardır. 1572'de vefat etmiştir.

Leylī ile Mecnūn : İslam Edebiyatında çok sık işlenen bir öykünün iki kahramanıdır. Arap edebiyatçılarına göre Mecnun, Şair Kays bin El-Muvallah El-Amiri'nin lakabıdır. Başlarından geçenler işlenerek öykü genişletilmiştir ve mesnevilere konu olmuştur.

Luṭfī : XIV. yüzyılın sonu ile XV. yüzyılın başında yaşamış ve 1465'te vefat etmiştir. Fakat Tevarih-i Musikiyun'da 1473-1474 yıllarında öldüğü yazılmıştır. Çağatayca eserler vermiştir. Türkçe şiir yazılması gerektiğini söyleyenlerdendir. "Gül ü Nevruz" adlı eseri önemlidir. Farsça bazı kitapları Çağataycaya çevirmiştir. Hayatının büyük kısmı Herat'ta geçirmiştir.

Māverā'ü'n-nehri : Ceyhun ırmağının doğusunda kalan yerlere Müslüman coğrafyacılar bu adı vermişlerdir. Türklerin yaşadığı bir bölgedir.

Mehmūd : Sultan Abdu'r-reşid-han'ın eşi olan Aman-nisa Hanım'ın babasıdır. Odunculukla hayatını kazanmıştır.

Mevlānā'Elī : Hüseyin Baykara'nın zamanında yaşamış bir İranlı şairdir. Hüseyin Baykara'nın yanında hattatlık yapmış ve müzikle uğraşmıştır. Gazeller yazmıştır. Kitapları vardır.

Mevlānā Tūtī : XV. yüz yılda yaşamış İranlı bir şairdir. 1481 yılında Herat'ta dünyadan ayrılmıştır. Hakkında fazla bilgi yoktur.

Mişi : Mısır Kuzey Doğu Afrika'da bir devlettir. Nil'in iki yanında yer alır. Başkenti Kahire'dir. İskenderiye, Port Said ve Süveyş önemlidir. Firavunlar devrinden sonra Romalıların, Bizans'ın hakimiyetinde kalmıştır. Sonra Arapların ve Türklerin eline geçmiştir. Bugünkü Mısır özgün bir uygarlığı ve önemli tarihi eserleriyle ilgi çekmektedir.

Mogolistān : Orta Asya'da bir bölgedir. Bu gün ikiye bölünmüştür. İklimine göre bitki örtüsü değişir. Pek çok hayvan yaşar. Tarih boyunca zaman zaman Asya'nın önemli bölgelerinden olmuştur.

Muhammed Ğezzālī : İslam dünyasının bu büyük düşünürü 1058-1111 yılları arasında yaşamıştır. Tus'ta dünyaya gelmiştir. Bir iplikçinin oğludur. Kardeşi de kendisi de devirlerinde iyi bir eğitim görmüşlerdir. Devrin önemli bilginlerinden ders almıştır. Tasavvuf, fıkıh, kelam, mantık, cedel ve hilafiyat derslerinde çok başarılı olmuştur. Bağdat Nizamiye Medresesinde dersler vermiştir. Rahatsızlandıktan sonra Şam'a, oradan Kudüs'e ve Mekke'ye gitmiştir. Bağdat'a döndükten sonra zaman zaman inzivaya çekilmiş, zaman zaman medresede dersler vermiştir. Tus'ta vefat etmiştir. Kendi felsefesi ile ilgili eserler bırakmıştır.

Muhammed Hārezmī : XIV. yüz yılda yaşamış olan Doğu Türk Edebiyatının başarılı ve tanınmış şairlerinden biridir. Tevarih-i Musikiyun'da ölüm tarihi H.852 (M.1448) olarak gösterilmektedir. Hayatı hakkında Muhabbet-name adlı mesnevisinden bilgi alınır. Elimizdeki kitap da onu müzikçi yönüyle tanıtır. Öğrencileri olduğu ve müzik konusunda risaleler yazdığı söylenir. Eserinden klasik nazım tekniğini bildiğini ve hayat görüşünün geniş olduğunu anlarız. Eserinden bir çok yerde söz edilir. Geç döneme ait nüshaları vardır. Nazireler yazılmıştır. Bu da şairin önemini gösterir.

nekkāre: Vurmalı sazlardan bir çeşit davuldur. Dini musikide daha çok kullanılır. Basık iki dümbelekten oluşur. Elle veya değneklerle vurularak çalınır. Kökeni oldukça eskidir.

Ne^çmān Semerkendī : XV. yüz yılda yaşamış şair, müzikçi ve İslam filozofudur. Kendinden önceki büyük İslam filozofları Tebrizi, Gazzali ve Mevlana'nın çalışmalarına dayanarak eserler vermiş, Çeştiye tarikatını yaymak için çalışmış ve 1461 yılında vefat etmiştir.

nevā : Türk sanat müziğinin eski ve basit makamlarından biridir. Bu makamla bestelenerek günümüze gelmiş eserler vardır.

ney : Nefesli bir sazdır ve tarihi son derece eskidir. Mevlevi tarikatında önem kazanmıştır. On iki çeşit ney vardır. Bunlar muhtelif kalınlığa ve uzunluğa sahiptirler. Üflenirken kamışın üzerindeki deliklere parmakların bastırılmasıyla ses çıkartılır.

Nūh : Kur'an-ı Kerim'de adı çeşitli yerlerde anılan bir peygamberdir. Hz. Nuh'un menkıbesinde yaşlı bir babadan doğduğu evlenip dört oğul sahibi olduğu anlatılır. Oğulları Ham, Sam, Yam ve Yafes'tir. Hz. Nuh Kur'an da da belirtildiği üzere çok uzun süren yaşamında, kavminin Tanrı'nın birliğine inanmasını ve ona ibadet etmesini gerçekleştirmeğe çalışmıştır. Başarılı olamayınca Tanrı ona büyük bir gemi yapmasını ve kendisine inananlarla birlikte her cins hayvandan bir çift alıp binmesini söylemiş, Hz. Nuh denileni yapınca tufan kopmuştur. Sular çekilince Ağrı dağına inmişler ve insanlık Ham, Sam ve Yafes'ten türemiştir. Yam ve Hz. Nuh'un eşi Hz. Nuh'a inanmamışlardı. Okuduğumuz metinde de Yarkend ve Hotan şehirlerinin halkının, Yafes'in Türk adlı oğlunun çocuğu Hariz'in soyundan geldiği anlatılmıştır.

Nūri'd-dīn ^çAbdu'r-rehman Cāmī :1414-1492 yılları arasında yaşamış İranlı büyük mutasavvıf, şair ve bilgindir. Harcird'de doğmuş, Herat'ta ölmüştür. Herat'ta Nizamiye Medresesinde eğitim görmüş, Semerkant'ta matematik öğrenmiş, Herat'a dönünce müderris olmuştur. Tasavvufa büyük ilgi duymuştur. Hüseyin Baykara ve Nevai'den büyük ilgi görmüştür. Haccdan sonra medresede Arap dili ve edebiyatı, hadis, tefsir, kelam ve felsefe dersleri vermiştir. Cami; edebiyat, tasavvuf, tefsir, hadis, gramer, musiki alanlarında manzum ve mensur bir çok eser vermiştir.

Nūşirevān : Pers kralıdır. Pers İmparatorluğunu genişletmek için savaşmış, adaleti ve hoş görüsüyle ün yapmıştır. Nuşirevan-ı Adil olarak da tanınır.

penc-gāh : Türk sanat müziğinin eski ve mürekkep makamlarından biridir. Eskiden çok kullanılan bir makamken sonra kullanılmaz olmuştur. Makam inici ve çıkıcı olarak gider.

rebāb : Telli ve yaylı bir sazdır. Mızrapla çalınanları da vardır. Kemençe ve kemanın atası sayılmaktadır. Üç tellidir. Fakat beş, iki ve tek telli çeşitleri de vardır. Pek çok ülkeye yayılmıştır. Bu gün ülkemizde yok denecek kadar az kullanılır.

Şāhib Belhī : XV. yüz yılda yaşamış İran şairidir. Hüseyin Baykara'nın, Nevai'nin meclislerinde bulunmuştur. Tevarih-i Musikiyun'da her ne kadar Babur Şah'ın huzurunda bulunduğu yazılı ise de bunda bir yanlışlık olmalıdır. Çünkü Belhi'nin miladi 1440 yılında vefat ettiğini biliyoruz. Babur Şah da 1483'de dünyaya geldiğine göre Babur Şah'ın huzurunda bulunmasına imkan yoktur.

Şāhib-Kīran Hüseyn Behādir-hān : Horasan'da padişah olarak hüküm sürmüştür. 1470'te tahta çıkıp 1505 yılında Herat'ta vefat etmiştir. Nevai'nin de yardımıyla devletinin siyasi, ekonomik ve kültür açısından gelişmesi için çalışmıştır. Kendisi aynı zamanda şair olduğu için şiirleri ve gazelleri vardır. Daha çok Hüseyin Baykara olarak bilinir.

Şefāyī Semerkēndī : 1408'de Semerkant'ta dünyaya gelmiş 1469'da vefat etmiştir. Tevarih-i Musikiyun'a göre vefatı 1464'tür. İslam filozofu ve ediptir. El-Bustan adında bir eser yazmıştır.

Semerkēnd: Sovyetler Birliği'nde Özbekistan'da bir şehirdir. Bir tarım şehridir ve Orta Asya'nın en eski şehirlerinden biridir. İpek yolu üzerindedir. Sasani, Arap, Türk hakimiyeti altında kalmıştır. Kısa sürelerle Moğollar da hakim olmuşlardır. 1868'den beri Sovyetler Birliği'nin yönetimi altındadır.

se-tār: Müziğimizde kullanılan üç telli bir sazdır. Bugün eski önemini yitirmiştir. Bir gövdesi ve uzunca bir sapı vardır.

si-gāh (segah) : Sanat müziğimizin en eski makamlarındandır. Hüzünlü bir makamdır. En çok kullanılan makamlardan birisidir. Çıkıcı olarak gider.

Şūr : Eski coğrafyaya göre Fenike'de bir şehirdir. Önce küçük bir ada üzerinde kurulmuş sonra kıyıya geçerek önemli bir ticaret merkezi halini almıştır. Çeşitli toplumlar tarafından yönetilen Sur, daha sonra önemini kaybetmiştir.

şurnāy : Boynuzdan yapılan bir çalgı türüdür. Uzun boynuzlardan yapılanlarını kalenderler, dervişler yanlarında taşımış, gerektiğinde çalmışlardır.

Süleymān : Hristiyanlık ve Müslümanlık tarafından da kabul edilen İsrail kralı ve peygamberdir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin belli olmamakla birlikte M.Ö. 900'lü yıllarda yaşamış olduğu sanılmaktadır. Davud Peygamberin oğludur. Kendisine bir kitap inmemiş olmasına karşın önemli bir peygamberdir. Kendisine hayvanlarla konuşma yeteneği verilmiş, rüzgar ve cinler de emrine girmiştir. Pek çok ülkeyi yönetimi altına almış, ülkesini zenginleştirmiştir. Tanrı için Kudüs'te bir tapınak yaptırmıştır. Adaleti ile tanınır. Divan şiirinde Süleyman peygambere telmih yapılan pek çok beyit vardır. Yalnız Cemşid, İskender ve Süleyman peygamber sık sık biri birlerine karıştırılmıştır.

Şemsi'd-dīn Tebrīzī : Doğum tarihi kesin olarak bilinmese de 1247'de vefat etmiş olmalıdır. Kalender bir derviştir. Şems-i Tebrizi olarak da bilinir. Mevlana'nın üzerinde etkili olmuştur. Hayatı hakkında kendi Makalat adlı eserinden bilgi alırız. Bu bilgiler de dağınık haldedir. Mektebe başlamış, Ebu Bekr-i Tebrizi'nin müridi olmuştur. Sonra Şeyhinin yanından ayrılarak şehir şehir dolaşmıştır. Konya'ya geldiğinde Mevlana ile tanışmıştır. Şam'a gidip geldikten kısa bir süre sonra da öldürülmüştür. Kendine has düşüncelerinde Peygamberimizi örnek almıştır. Eserini ise kendi yazmamış o konuşurken çevresindekilerin aldığı notlardan oluşmuştur. Onun olduğu söylenen bir de şiir kitabı vardır.

Şīrāz : İran'da bir şehirdir. Şairleri ve şarabıyla ünlüdür. Tarihi camileri, türbeleri, bahçeleri ve anıtlarıyla önemli bir şehirdir. Ticaret ve sanayi merkezidir. Çok eski bir şehirdir ve önemini her devirde sürdürmüştür.

Tāhir ile Zūhrā : Bir aşk öyküsünün kahramanlarıdır. Öykü çeşitlemeleriyle oldukça yaygındır. Bir çok defa işlenmiştir.

tār : Mızraplı bir çalgıdır. Azerbaycan, Kuzey Kafkasya ve Kars'ta yaygın olarak kullanılır. Türkistan'a kadar yayılmıştır. Beş tellidir. Altı telli, on bir ile on dört telli olanları da vardır.

Tārīh-i Reşīdī : Mirza Muhammed Haydar tarafından Farsça yazılmış, Timur devrinden başlayarak Moğol hanlıklarının ve Yarkend hanlığının hakkında bilgi veren bir eserdir.

Tarım : Doğu Türkistan'da bu gün Çin'in sınırları içinde bir ırmaktır. Irmak pek çok yan kolla birlikte geniş bir alanın sulanmasını sağlar.

t̄ebel (davul) : Bir kasnak üzerine derinin gerilmesiyle yapılır. Bir vurma aracı ya da elle çalınır. Gövdesi tahta ya da madendir. Çok eskilere gider.

Tebriz : İran'ın kuzeybatısında bir şehirdir. Doğu Azerbaycan eyaletinin merkezidir. Tarım, sanayi ve ticaret alanında canlıdır. Ne zaman kurulduğu bilinmiyen eski bir şehirdir. Tarih boyunca çeşitli toplulukların ve Türklerin yönetiminde kalmıştır. Bu gün İran'ın sınırları içindedir.

t̄enbūr (tanbur): Klasik Türk Müziğinin tanınmış çalgısıdır. Türk tanburu, Arap tanburundan daha büyüktür. Mızrapla çalınır. Büyükçe bir teknesi, uzunluğu bir metreye ulaşan sapı vardır. Telleri çelik ya da sarı bakırdandır.

Tevārīh-i Ecem : Ali Şir Nevai tarafından yazılmış İran tarihidir. İran hükümdarlarını ve bölgedeki Arap olmayan halkın tarihlerini anlatır.

Tevārīh-i Ereb : Bu adı taşıyan pek çok tarih kitabı vardır.

Tevāriḥ-i Hükemā : Değişik adlarla tanınan eser Arap tarihçisi Mevlana Şemse'd-din Muhammed Şehrudi tarafından yazılmıştır. İlk kısmında İslamiyetten önceki ikinci kısımda İslamiyet dönemindeki filozoflar anlatılmıştır.

Tevāriḥ-i Revzetu's-şefā : Eser İran tarihçisi Mahmud Mirhund (M. 1498'de vefat etmiştir.) tarafından Nevai'nin teşebbüsü ile yazılmıştır. Eserde Adem Peygamber zamanından XV. yüz yıla kadar Arap ve İran tarihleri anlatılmıştır. Doğu Türkistan'ın o zamanki tarihine geniş yer verilmiştir.

Tevāriḥ-i Tebirī : Tanınmış Arap tarihçisi Ebu Cafer Muhammed bin Cerir bin Zeyt Taberi'nin yazdığı genel dünya tarihidir. Eser değişik adlarla bilinir. Evrenin yaratılışından 914 yılına kadar dünya tarihini içine alır ve İslamiyetin ilk dönemlerine geniş yer verir.

ᶘūd : Mızraplı bir çalgıdır ve Avrupa'ya da geçmiştir. Büyük gövdesi, kalın ve kısa sapı, altı çift teli vardır. Üç oktavlık ses genişliğine sahiptir.

ᶘuşşāk : Türk sanat müziğinin basit makamlarından biridir. Eski, esas ve en çok kullanılan makamlardan biridir.

Vāmuk ile ᶘAzrā : Mesnevilere konu olan bir öykünün kahramanıdır. İşlenerek genişletilmiş ve öyküde masal unsurlarına fazlasıyla yer verilmiştir.

vişāl : Sanat müziğimizin günümüze örneği kalmamış eski ve mürekkep makamlarından biridir.

Yārkend : Bugün Çin'de Doğu Türkistan'ın güney batısında bir şehirdir. Eskiden ipek yolu üstünde yer alan önemli bir şehir, ipek ve yün üretim merkezi olmuştur.

Yūsuf ile Zeliḥā : İslam edebiyatında Ahsenü'l-Kıyas diye anılan öykünün kahramanıdır. Öykü Kur'an'da geçer, mesnevilerde de işlenmiştir.

Yūsuf Sekkāki : Çağatay şairidir. XIV. yüz yılın sonu ile XV. yüz yılın ilk yarısında yaşamıştır. Çağatay edebiyatının ilk büyük şairidir. Hayatı hakkında pek fazla bilgi yoktur. Divanı Londra'dadır. Divan'ına bakarak değerli bir şair olduğunu anlayabiliriz.

Zahiri'd-din Bābur Şāh : 1483-1530 yılları arasında yaşamış Türk İmparatoru ve şairidir. Küçük yaşta tahta geçmiş ve Türkistan'a egemen olmak istemişse de bunu hayatı boyunca başaramamıştır. Sonuçta Hindistan'da ve Kabil'de büyük bir imparatorluk kurmuştur. Bu arada sanata ve edebiyata önem vermiş, kendisi de Çağatayca eserler yazmıştır.

Zelili : Bu mahlasla eser vermiş iki şair vardır. Birincisi Yarkendli Zelili 1743'te vefat etmiştir. İkincisi Türkmen şairi Zelili 1790-1844 yılları arasında yaşamıştır. Böylece Tevârih-i Musikiyun'da anlatıldığı gibi bu şairlerin Melike Aman-nisa Hanım zamanında bulunmaları imkansızdır. Ya o dönemde yaşamış ve sonra unutulmuş bir Zelili daha vardır ya da kitap yazılırken bir yanlışlık olmuştur.

SÖZLÜK-İNDEKS

A

* a+	:	bkz.ul
		" ul" zamirinin çekime girdiği zaman aldığı şekil
ābād	آباد :	F. mamur, bayındır a. + i + ġa 6.10
‘ācize	عاجزه :	A. (M.) kız a. + si 35.3
ādem	آدم ، ادم :	A. adam, insan a. + ġa 26.6 a. + din 3.9
‘ādet	عادت :	A. alışkanlık a. + i 34.14
‘ādil	عادل :	A. adaletli, doğru a. 35.14
āferīde	افريده :	F. yaratılmış a. 30.5
āheng	آهنگ :	F. ahenk, uyum, düzen a. 1.2 a. + lar 25.4, 27.1 a. + lari 22.11
āhir	آخر ، اخر :	A. nihayet, son olarak, en son a. 5.9, 10.6, 31.6, 38.5 a. + ki 14.5
aḡṣām	اخشام :	akşam a. 36.15
akābir	اكابر :	A. ekabir, büyük olanlar, devletliler a. 21.4
akīṭ-	اقيت- :	akıtmak a. - ġan 1.9
al-	آل- ، ال :	almak a. - di 9.1, 30.11 a. - di - lar 16.11, 37.7 a. - ġay - men 1.13 a. - ġay - siz - lar 12.13 a. 39.5

- ʿel - ip 9.7, 21.7, 35.7, 36.5
 a. - ġan 19.7
 a. - mi - dim 4.15
 a. - al - ma - ġan 12.12
- aldara- (aldira-) - آلدیرا- : merak etmek
 a. - p 36.3
- aldira- آلدیرا- : bkz. aldara-
 merak etmek
- aldur- الدور- : aldirmek
 a. - di 35.8
- ʿālem عالم : A. alem, dünya
 ʿa. 5.5, 5.10, 6.5, 23.8, 26.13
 ʿa. + ġa / + ge 10.2, 12.2, 17.13, 38.7
 ʿa. + din 20.1, 22.7, 24.8, 31.7, 38.2, 38.3, 38.5
- ʿālī عالی : A. yüce, ulu
 ʿa. 27.12, 29.2, 29.7
 ʿa. + ni 5.1
- ʿālī-cenāb عالی جناب : A. şerefli, haysiyetli
 ʿa. 27.12
- ʿālim عالم، عالیم : A. bilgin
 ʿa. 5.5, 16.2, 20.6, 30.11, 32.7, 32.8
 ʿa. + ġa 15.9
 ʿa. + lari 19.10
 ʿa. + lar 19.8, 19.11
- ʿālimlik عالم لیک : bilginlik
 ʿa. + da 32.2
- alte الته : altı (6)
 a. 17.5, 20.12, 23.3
- altınçı التینچی، التینچی : altıncı
 a. 14.11, 18.3, 33.3
- ʿām عام : A. halk
 ʿa. + lar + ġa 5.13
- ʿāmil عامل : A. neden, sebep
 ʿa. + dūr 12.9
- ana انا : anne
 a. + si 6.6

aṅa	انگا : bkz. ul ona
aṅaḡiça	انگا غچه : o zamana kadar a. 8.11, 36.9
anda	اندا : bkz. ul onda
andaḡ	انداغ : öyle, öylece, o kadar a. 3.11, 5.14, 14.9, 28.12, 28.16, 34.5, 35.10, 37.9 a. + dur 34.8
aniḡ	اننگ : bkz. ul onun
aniḡdin	اننگ دین : bkz. ul ondan
aṅla-	انگلا-، انلا- : anlamak, haberi olmak a. - p 20.1 a. - gen 26.6 a. - ḡan + ḡa 39.11
aṅlan-	انگلان- : anlaşılmak, haberli olunmak a. - ur 12.11 a. - di 9.4
ara	ارا : ara a. + si + da 26.13, 27.4, 33.13, 38.10 a. + si + da + dur 7.9
ārāste	آراسته، ارسته : F. süslenmiş, bezenmiş a. 21.3, 31.5
arfe	ارفه : arpa a. 29.8
‘ārī	عارى : A. hür ‘a. 14.6
‘ārīz	عارض : A. tesadüfi olay ‘a. 38.5
arḡa	ارقا : arka a. + si + ḡa 9.1
art-	آرت- : artmak a. - di 36.9

artuk	ارتوق : fazla, artık a. 19.13, 20.4, 22.13, 32.10, 33.1 a. + rak 14.9
‘āṣī	عاصی : A. günahkar, karşı gelen ‘a. 2.7
āsmān	اسمان : F. gök a. 4.10
aş	اش : aş, yemek a. + din 29.12
‘āṣik	عاشق : A. aşık, tutkun ‘a. 1.12, 2.13, 34.6, 35.12
āṣikāre	اشكارا : F. belli, açık a. 37.7
at	آط، اط : ad, isim a. 5.11, 13.14 a. + i 39.7 a. + i + ni 29.4 a. + i + ġa 25.11, 26.3, 26.12, 38.1 a. + lik /+ lig 13.5, 13.10, 13.11, 22.9, 23.1, 24.5, 33.9, 34.3, 35.3, 37.11, 37.12, 38.11
at-	ات- : atmak a. - kan + din 21.14
ata	اتا : baba a. 6.6 a. + si 3.4, 36.7
ata-	اتا- : adlandırmak, ad vermek a. - di 9.9
atlan-	اطلان- : ata binmek, atlanmak a. - ip 34.9
atmiş	اتمیش : altmış (60) a. 18.1, 18.2, 20.3, 23.2
āvāre	آواره : F. serseri, başı boş a. 3.8
āvāz	آواز : F. ses, seda a. 23.8
ay	آی : ay, yılın on iki parçasından her biri a. 29.5

ay-	- اى :	cevap vermek a. - dim 39.13 a. - di 10.10, 35.6
āyende	آينده :	F. gelen, gelici a. 25.12, 26.4
āyet	آيت :	A. Kur' an-ı Kerim' in bir cümlesi a. 4.12
ayril-	آيريل- :	ayrılmak a. - mas 21.1
az	از :	az a. 17.5 a. + dur 23.6, 37.14

B

bac	باج :	vergi b. 39.4
bāġ	باغ :	F. bahçe, bağ b. + da 21.3 b. + lar 29.3
baġir	باغر :	bağır, göğüs bağr + im 2.1
baġla- (baġli-)	باغلا - :	bağlamak, bestelemek b. - p (B.siz G. Z.) 25.9, 26.5, 26.12 b. - p - dur (B.siz G. Z.) 25.11, 26.1, 26.3 b. - r + da 10.7 baġli - maġ + din 26.10
baġlan- (baġlin-)	باغلن- :	bağlanmak, bestelenmek b. - ip (B.siz G. Z.) 36.1
baġli-	باغلى- :	bkz. baġla- bağlamak, bestelemek
baġlin-	باغلن- :	bkz. baġlan- bağlanmak, bestelenmek
bā'is	باعث :	A. neden olan, icabettiren b. 3.12
bak-	بق- :	bakmak bək - in 36.13

bākī	باقی :	A. sonsuz, sonsuzluk b. + niñ 10.7
bala	بالا :	çocuk, yavru b. + lari 6.6
bar	بار :	var b. 2.12, 2.13, 6.1, 6.8, 7.10, 10.8, 11.12, 20.7, 23.12, 30.2, 35.5, 39.7 b. + dur 22.9 b. + i + çe 13.4
bar-	بار-، بیر- :	varmak, ulaşmak bēr - ip 7.13, 10.5, 13.14, 37.2, 37.6 b. - ğan + da 13.13 b. - mas 24.5
barça	بارچه :	bütün, hepsi, tamamı b. 3.9, 12.3, 16.4
bāre	باره :	F. konu b. + si + da / + de 20.9, 24.1, 25.2 b. + si + din 38 H.14
bār-gāh	بارگاه :	F. padişahın huzuru, saray b. + i + da 27.7
barin	بارین :	hepsini b. 39.7
baş	باش :	baş b. 19.12 bēş + im + ğa 39.3 b. + lari + ğa 37.3
başka	باشقا، باشقه :	başka b. 14.3, 17.4, 26.14, 27.2, 29.10
başla-	باشلا- :	başlamak b. - di 21.11
bay	باي :	zengin b. + lar 29.10
be-cā	بجا :	F. yerinde, uygun b. 5.1
be‘de	بعد :	A. sonra b. 3.1

beg	بیک ، بیگ :	bey, efendi b. + ġa 39.2 bég + im 3.7
behişt	بهشت :	F. cennet b. 39.12
behr	بحر :	A. bahir, deniz b. + i + niġ 3.3
behr-mend	بهر مند :	F. hisseli b. 5.8, 17.6
beġs	بعث :	A. bahis, söz, konuşulan şey b. 36.11
beġşiş	بخشش :	F. bahşiş, baġış b. 20.28
bek-	بق- :	bkz. bak- bakmak
belā	بلا :	A. bela, üzüntü, kötü iş b. 8.10
belaget	بلاغت :	A. belagat, edebiyatta güzel sözler söyleme sanatı b. 33.10 b. + de 33.7 b. + i 33.11
belki	بلكى :	F. belki b. 4.1, 5.12, 15.13, 16.2, 28.1, 28.4, 29.6, 29.11, 38 H.3
bend	بند :	F. baġ, baġlama b. 1.9
bende	بنده :	F. kul, köle b. 36.14 b. + si + ge 30.5
bender	بندر :	F. işlek yer, geçit b. + i 29.1
ber-	بر- ، بیر- :	vermek bêr - iir 39.4 bêr - ip - sen (B.siz G. Z.) 1.2 b. - di 38.13, 39.2 b. - gey 35.6, 39.10

		b. - sün 35.9
		b̄er - iq 35.7
		b̄er - ip 38.1
ber-	بیر - بر -	bkz. bar- varmak, ulaşmak
berbut	بربط :	F. barbut (musiki aleti) b. 6.4
ber-kemāl	برکمال :	F. , A. mükemmel, kusursuz b. 20.5
beş	بش :	beş (5) b. 6.12, 8.13, 10.8, 15.13, 19.7, 20.2, 20.12, 29.2, 29.14, 32.7 b. + i 20.3
bêş	بش :	bkz. baş baş
beşinçi	بشنجی :	beşinci b. 14.7, 32.1
beyābān	بیابان :	F. kır, çöl b. + i + ni 2.2
beyādek	بیادک :	F. beyadek makamı b. 27.2
beyān	بیان :	A. anlatma, açıkça söyleme, bildirme b. 37.3, 37.6, 38 H.6
beyāt	بیات :	F. beyati makamı b. 33.12
beyt	بیت :	A. beyit, şiirde iki dizelik bölüm b. + ni 36.13
be'zī	بعض :	A. bazı, birazı, bir kısmı, kimi b. 1.14
bī-bedel	بی بدل :	F., A. bedelsiz, karşılıksız b. + i 13.9, 14.3
bī-çāre	بیچاره :	F. çaresiz b. 3.8
bī-çūn	بیچون :	F. Allah, nedensiz, sorusuz b. + ğa 30.4
bī-dimāġ	بیدماغ :	F., A. (M.) kendinden geçmiş b. 7.8

- bī-⁴eded بیعد : F., A. bi-aded, sayısız
b. 27.1
- bi-ğāyet بیغایت، بغایت : A. son derece
b. 25.12, 28.16
- bī-ḥed بیحد : F., A. bi-had, sınırsız, sonsuz
b. 27.1
- bī-hūṣ بیهوش : F. (M.) kendinden geçmiş
b. 17.12, 19.13, 19.14, 21.12, 22.2, 31.7, 35.13
b. + lar 22.4
b. + lar + ġa 22.3
- bī-iḥtiyār بی اختیار : F., A. kendi isteğinin dışında davranma
b. 34.6
- bī-kerār بیقرار : F., A. bi-karar, kararsız
b. 1.12, 2.13, 34.6, 35.13
- bī-kiyās بی قیاس : F., A. karşılaştırmasız, ölçüsüz
b. 39.1
- bil- بیل - ، یل - : bilmek
b. - ip 8.3
b. - may - dur - ġan 11.6, 22.11, 32.6
b. - may - dur - ġin + i 11.10
b. - mas 25.14
b. - al - mas - mi - kin 39.13
b. - mek 38.8
b. - mas - men 35.6
b. - mas (O.suz G.Z.) 7.7, 7.8
- bilan بیلان : ile
b. 6.4, 9.4, 10.6, 11.12, 17.11, 18.4, 23.3, 27.12, 28.2, 28.9, 30.2,
30.8, 34.8, 34.13, 35.2, 36.10, 37.1
- bī-navā بی نوا : F. bi-neva, sessiz, sesi çıkmayan
b. 39.14
- bī-nihāyet بینهایت : F., A. sonsuz , sonu olmayan
b. 26.3

bir	بیر : bir (1)	b. 2.13, 3.10, 4.7, 6.1, 8.13, 10.13, 13.1, 13.10, 13.11, 16.6, 16.9, 17.12, 19.10, 20.5, 20.6, 20.10, 20.14, 21.2, 21.3, 21.9, 23.1, 24.5, 24.10, 27.10, 27.12, 28.3, 29.1, 29.2, 29.5, 29.6, 30.5, 31.6, 31.10, 33.10, 33.13, 34.4, 34.10, 35.1, 35.2, 35.3, 35.5, 36.9, 37.11, 37.12, 37.14, 38.4, 38.5, 38.7, 38.11, 38 H.9, 38 H.10, 38 H.12, 38 H.14
		b. + da / + de 15.3, 28.3
		b. + i 10.9, 11.11, 13.2, 25.5, 25.7, 25.8, 25.14
		b. + i + niq 38 H.5
		b. + i + ni 38 H.9
		b. + i + da 28.12
birinçi	بیرینچی : birinci	b. 12.4, 20.11
birle	بیرله : ile, birlikte	b. 2.11
bir ü bar	بیر و بار : Allah	b. 2.13
bi-temām	بیتمام : A. bi-tamam, tamamıyla, bütünüyle	b. 15.9, 33.4
bi-yek-bār	بیکبار : F. bir defasında	b. 19.12
biz	بیز : biz	b. 10.9, 37.2
		b. + ge 35.14
bol-	بول- : olmak	b. - ur 17.12, 27.11, 28.5
		b. - ur - lar 3.14, 26.6
		b. - up (B.siz G. Z.) 14.13, 15.2
		b. - up - dur (B.siz G. Z.) 26.4, 26.7
		b. - dum 2.8, 5.8, 28.3
		b. - di 9.8, 9.12, 19.14, 20.1, 22.2, 22.14, 23.3, 30.11, 38.5, 38.14, 39.10
		b. - di - lar 14.6, 15.4, 16.14, 17.13, 19.5, 20.3, 21.4, 27.10, 32.8, 34.11

		b. + dur 39.11
		b. + niñ 24.14, 30.1, 37.14
		b. + ni 25.14, 26.3, 26.12
		buniñğa 6.1
		b. + lar + din 17.4, 26.14, 38.6
buğa	بوغا :	boğa b. 38.10
bundağ	بونداغ :	böyle, böylece, bu kadar b. 28.12
buniñğa	بونىڭغە :	bkz. bu buna
būy	بوى :	F. koku b. 1.2
buyruğ	بويروغ :	buyruk, ferman b. 9.11
bülbül	بىلبىل :	F. bülbül b. 1.4, 21.9, 21.12, 22.1 b. + ni 1.2
bülbül-vār	بىلبىل وار :	F. bülbül gibi b. 4.4
bürcek	بورجىك :	duvar b. + i + de 35.4
büyük	بيوىك :	büyük b. 27.8

C

cāfi	جافى :	A. cefa eden, eziyet eden c. 2.7
cāy	جائى :	F. yer c. 9.10 c. + da 7.10, 15.13, 29.6 c. + din 29.13
cefa	حفا :	A. eziyet, incitme, cefa etme c. 8.9
cemadi' s -sani	جمادى الثانى :	A. Arabi ayların altıncısı c. + da 18.1

cemi ^c	جمع : A. toplama, yığma c. 39.8
cem ^c i	جمع : A. toplama, yığma c. 5.2
ceñde	جندہ : F. eski, yırtık, yamalı hırka c. 24.2
cevāmi ^c	جوامع : A. toplu şeyler c. 39.6
cild	جلد : A. cilt c. 28.11
cism	جسم : A. beden, gövde c. + i + n 1.7
cümle	جملة : A. bütün, bunlar c. + din 11.10

Ç

çağlık	چاغلیق : çığlık, çığ davranış ç. 27.14
çal-	چال-، چیل-، چل- : çalgı çalmak ç. - ur 9.3 ç. - di 35.10, 38.12 ç. - ğay - men 1.13 ç. - i - dur 35.8 çel - ip 6.7, 7.14, 17.10, 35.6, 35.9 ç. - ğan 11.13 ç. - ğuçı 19.8 ç. - may - dur - ğan 22.12 ç. - mak + i + ni 6.5 ç. - mik + i + din 8.14 çel - iş + ni 35.6
çalgu	چالغو : müzik aleti, çalgı ç. 38 H.12 ç. + m 2.11
çāre	چاره : F. çare, yardım, tedbir ç. 4.15, 22.6

D

daf	دف : A. tef (musiki aleti) d. + ni 38.12
daği	داغی : bile, dahi d. 39.5
dānā	دانا : F. bilgin, bilen d. 10.3
dē-	دی- -دے : bkz. di- demek, söylemek
defn	دفن : A. gömme, gömülme d. 31.14
dehr	دهر : A. dünya, devir d. 14.8
dék	دیک، دک : gibi, benzer, tıpkı d. 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 15.8, 15.10, 16.1, 23.5, 23.8, 24.12, 24.14, 27.12, 28.4, 30.1, 31.3, 31.10, 32.3, 32.5, 33.5, 37.14, 38.7
dek̄ik̄	دقیق : A. dakik, ince, ayrıntılı d. 14.4, 19.4
delīl	دلیل : A. tanık, belge d. 25.12
delç	دلچ : F. eski yamalı hırka, derviş cübbesi d. 39.3
dendān	دندان : F. diş d. + i + da 9.6
derc	درج : A. toplama d. 24.2
derece	درجه : A. basamak, rütbe d. 13.7
der-gāh	درگاه : F. tekke, dergah d. + i + da 27.9
der-ḥāl	درحال : F. hemen, o anda d. 37.4
dervīş	درویش : F. derviş, tarikata bağlı olan d. 3.6 d. + lar 29.4

- deryā دریا : F. (M.) ırmak
d. 4.12
d. + si + ni 34.9
- dest دست : F. el
d. 24.12, 31.2
- destūr-h^vān دستورخوان : F. sofrā
d. + ni 21.5
- dešt دشت : F. çöl, ova
d. + i + ge 34.10
d. + i + da 3.8
- devāc دوآج : F. giysi, üste örtülünecek şey
d. 37.4
- devlet دولت : A. devlet
d. 3.5, 9.4
- devr دور : A. devir, zaman
d. + i + de 1.11, 39.3
- devrān دوران : A. zaman
d. 28.10, 34.3
- di- دی- - د - : demek, söylemek
dē - r 32.12, 32.13, 33.1
dē - p (B.siz G. Z.) 35.8
dē - p - dür - lar (B.siz G. Z.) 12.11, 38.3, 38.6, 38.15
d. - di 35.9, 36.7, 36.8, 37.1
d. - gey 39.8
d. - se 22.12
dē - p 4.8, 9.9, 10.10, 10.11, 15.14, 28.5, 35.7, 37.2, 39.13
d. - geç 36.4, 36.13
d. - gen 8.10, 11.2, 12.6, 13.8, 16.6, 17.12, 36.3
d. - mek + i 15.11
- dīger دیگر : F. diğer, başka, öteki
d. 38 H.1
- dihkānça دهقانچه : F. çiftçi
d. 34.11
- dil دل : F. gönül, kalp
d. + ğa 2.11

dil-keş	دلکش	F. gönül çekici d. 4.5, 19.8 d. + rak 25.6
dil-pezīr	دلپذیر	F. gönlün beğendiği, kabul ettiği d. 26.13
dīniye	دینیہ	A. dinle ilgili olan d. + de 11.5
dīv	دیو	F. cin d. + lar 38.13
dīvān	دیوان	A. divan, bir şairin şiirlerinin toplandığı kitap d. + lari 17.3
diyār	دیار	A. ülke, memleket d. + lari + ni 6.9
dost	دوست	F. dost, sevilen kimse d. 7.9, 8.3, 30.7 d. + i 30.10
dostluk	دوستلوق، دوستلوق	dostluk d. 27.13, 28.4 d. + ka 28.1
du ^c ā	دعا	A. dua, Allah' a yalvarma d. 36.2, 39.11
dū-gā	دوگا	F. dügah makamı d. 27.3
dū-gāh	دوگاه	F. dügah makamı d. 25.14
dū-tā	دوتا	F. dütar (musiki aleti) d. 2.11
dū-tār	دوتار	F. dütar (musiki aleti) d. 1.3 d. + ni 14.1
dünya	دنیا	A. dünya, yer yüzü d. 10.6 d. + ga 18.1 d. + da 31.3
düşmen	دشمن	F. düşman d. 7.9
düvet	دووت	F. divit d. 36.13, 39.5

E

ebyāt	آببات : A. beyitler e. 4.3, 8.12, 11.9, 12.10 e. + i + din 1.14 e. + lar 2.2 e. + lar + ni 36.10
‘eceb	ععب : A. acep, acaba ‘e. 36.14, 39.13
‘ecem	عجم : A. acem makamı ‘e. 16.6
‘ecib	ععبب : A. acayip, Şaşılacak, tuhaf ‘e. 8.14
ecr	اجر : A. sevap, ücret e. + i 39.10
eçkü	اچكو : keçi e. + niñ 6.13
‘edālet	عدالت : A. adalet, doğruluk ‘e. 3.1, 39.4
edebiyāt	ادببات : A. edebiyat e. 4.4
ef‘āl	افعال : A. işler e. 28.6
‘efv	عفو : A. af, bir suçu bağışlama ‘e. 12.2
efyon	افیون : afyon e. + ni 14.5
eger	اكر : F. eğer e. 12.9, 27.13, 39.9
eĝniyā’	اعنباء : A. zengin e. 24.13, 31.4
ehl	اهل : A. ehil, sahip, usta e. 39.8 e. + i 6.11, 21.11, 28.13 e. + i + ĝa 5.10, 20.8, 39.2 e. + i + de 25.13

ehlāk	اخلاق : A. ahlak, huy e. 28.6
ehvāl	احوال : A. ahval, haller, oluşlar, durumlar e. + da 31.10 e. + i + din 38 H.17 e. + lar 19.13
ehvālāt	احوالات : A. durumlar e. + i + ni 38 H. 5
‘ekāyid	عقاید : A. dini inanışlar ‘e. 11.9
‘ekd	عقد : A. akit, nikah ‘e. + i + ğa 34.7
‘ekil	عقل : A. akıl ‘e. 37.9 ‘ekl + i 39.9 ‘ekl + i + din 14.6
ekser	اکثر : A. daha çoĝu e. 28.13
ekvāl	اقوال : A. sözler e. + lar 28.6
‘el-	-ال : bkz. al- almak
‘elā	على : A. üst, üzeri ‘e. 24.13
‘elālā	علا : A. çıĝlık ‘e. 21.11
‘elā-hede	عليه : A. ayrıca ‘e. 13.9, 22.9, 28.11
‘eleyhi	عليه : A. aleyhi, onun üzerine ‘e. 5.15, 6.9, 25.9, 38.13
‘eleyhi’ s -selām	عليه السلام : A. selam onun üzerine olsun ‘e. + niĝ 5.15, 6.9 ‘e. + ğa 38.13
el-hāl	الحال : A. şimdi, hala, henüz e. 12.3

ellāme	علامة : A. allame, en bilgili kişi
	°e. + si 32.6
ellig	الليگ : elli (50)
	i. 6.12, 19.5, 23.3
elvān	الوان : A. çeşitler
	e. 21.5
°emel	عمل : A. amel, iş, niyet
	°e. + ğa 7.3
	°e. + de 15.9
	°e. + lari + din 25.5
	°e. + lar + niņ 25.4
°emel-dār	عملدار : A., F. işleri yapan
	°e. + lar + niņ 34.13
emir	امير : A. bey
	e. 5.6, 15.8, 16.10, 16.14, 23.6, 27.11, 32.4
	e. + lar + ğa 37.2
emise	اميسه : m¼mk¼nse, çaresi varsa
	e. 36.12
emmā	اما : A. ama, fakat
	e. 3.1, 3.14, 7.5, 22.5
emr	امر : A. buyurma, buyruk
	e. 4.10, 4.14, 5.1
	e. + i + ğa 39.6
emrī	امري : A. bir emir, bir buyruk
	e. 4.9, 35.9, 39.5
envā°	انواع : A. çeşitler, t¼rl¼
	e. 33.5, 33.6
°erebe	عرب ه : Arapça
	°e. + d¼r 13.3
erkān	اركان : A. y¼netime yardımcı olanlar
	e. 9.4
eşalet	اصالت : A. asalet, soy temizliği
	e. 3.2
esbāb	اسباب : A. sebepler, nedenler
	e. 22.12
	e. + i 38 H.12

eser	اثر : A. eser e. + lar 25.2
esfil	اسفل : A. esfel, aşağılık, bayağı e. 27.14
eşir	اسیر : A. tutsak, köle, düşkün e. 2.8, 3.9
eski	اسکی : eski e. 34.11
eşnā	اشنا : A. sıra e. + da 28.3
‘eşr	عصر : A. asır, yüz yıl ‘e. 14.8 ‘e. + i + niç 13.9, 33.7 ‘e. + i + de 19.1, 38 H.3
ēş-	ایش- : eşmek ē. - ip 6.14
eş‘ār	اشعار : A. şiirler e. 11.9, 12.10 e. + da 33.8 e. + i + din 1.14 e. + lar 2.3
eşk	اشک : A. göz yaşı e. 1.7
eşrāf	اشراف : A. ileri gelenler e. 21.4
et-	ات-، ایت- : etmek, yapmak, kılmak e. - dim 2.14 ēt - ip 39.3
‘etā	عطا : A. ata, bağışlama e. 2.11, 24.10, 30.6, 37.9
eṭles	اطلس : A. atlas, ipekli kumaş e. 37.5
evc	اوج : A. evc, musikide bir bölümden diğerine geçme e. + i + ğa 21.9 e. + i + din 21.8

evlād	اولاد :	A. evlat, çocuklar e. + i 6.10 e. + lari + din + dūr - miz 6.11
evliyā	اوليا :	A. evliya, keramet sahipleri, erenler e. 21.4, 24.11, 31.2 e. + din 3.13, 30.7
evvel	اول، اول :	A. önce, ilk, eski e. 27.6, 38.9
ey	ای :	ey (nida) e. 1.2, 2.5, 2.6, 2.9, 2.10
‘eyb	عیب :	A. ayıp, utanılacak şey ‘e. + in + ni 8.2
eyla-	ایلا - :	bkz. eyle- eylemek
eyle-	ایله - ، ایلا - ، ایلی - :	eylemek e. 2.12 eyli - dim 39.6 eyla - di 39.2
eyli-	ایلی - :	bkz. eyle- eylemek
‘eyş	عیش :	A. eğlenme, yaşama ‘e. 3.12
eyt-	ایت - :	söylemek, konuşmak e. - ip (B.siz G. Z.) 12.6 e. - ip - dūr (B.siz G. Z.)12.12 e. - sa 28.13 e. - ip 17.11 e. - kan 17.11, 35.11 e. - ur + ğa 8.6 e. - kuçi 4.6, 19.8 e. - kuçi + din 8.7
ez-	از - :	ezmek e. - gey - men 2.1
‘ezīm	عظیم :	A. azim, büyük ‘e. 4.10

eziz	عزیز : A. aziz, değerli kişi e. 8.3, 11.3, 11.6, 12.14, 13.11, 14.12, 16.1, 17.14, 19.6, 20.12, 21.7, 22.11, 22.12, 23.5, 23.6, 23.13, 26.14, 27.6, 28.6, 28.10, 32.1, 32.5, 33.4 e. + niñ 15.6, 15.11, 17.1, 20.4, 27.10, 28.8 e. + ni 15.13, 20.2, 28.1, 30.6, 32.11 e. + da 30.10
------	--

F

fādiṣā	فادشا : F. padişah, hükümdar f. + niñ 37.8
fāleç	فالج : A. felç, inme f. 23.3
fānī	فانى : A. ölümlü, geçici f. + din 10.7
fārçe	فارچه : Farsça f. 13.1, 17.5, 18.2
fāt	فات : A. fart, aşırı, fevkalade f. 25.6
fāydā	فايدا : A. fayda, yarar f. 22.6
fāyik	فایق : A. üstün f. 11.5, 33.9
feḳir	فقیر : A. fakir, yoksul, zavallı, derviş f. 2.7, 13.3, 17.6, 35.14 f. + lar 29.4 f. + lar + din 29.9
felek	فلک : A. gök yüzü, felek f. 3.11
felsefe	فلسفه : A. felsefe f. 11.8
fen	فن : A. bilim, sanat , fen f. 5.7, 13.7, 13.9, 14.14, 16.9, 38 H.13 f. + niñ 3.15, 4.7, 14.12, 19.4 f. + ni 16.10

		f. + da / + de 11.11, 13.8, 14.8, 14.10, 16.7, 22.14, 23.5, 28.11, 28.15
		f. + din 3.14
		f. + i 24.1, 25.2
		f. + i + ni 38 H.2
		f. + i + ni 17.9
		f. + i + da / + de 9.12, 19.2, 20.5, 28.10, 30.14, 32.9, 33.12, 34.5
ferāmūş	فراموش	F. unutma, hatırdan çıkma f. 39.12
ferāset	فراست	A. anlayışlılık, çabuk sezgiş f. 37.9
ferengistān	فرنگستان	Firengistan f. + dur 7.13
ferīd	فرید	A. tek, eşsiz, ölçüsüz f. 14.8
feryād-res	فریاد رس	F. feryat edenin imdadına yetişen f. 2.6, 2.8, 2.10, 2.12, 2.14
ferzend	فرزند	F. oğul, çocuk f. + im 9.8
feşāhet	فصاحت	A. fasahat, güzel ve açık konuşma f. 33.7, 33.10, 33.11 f. + de 32.11
fesāne	فسانه	F. efsane, hikaye f. 1.10
fey	فی	bağırsak f. + lari + ni 6.13
feyz	فیض	A. ilerleme, bilim, irfan f. 22.1 f. + ni 12.13
fezāilet	فضیلت	A. fazilet, erdem, iyilik f. + ğa 7.3 f. + lari 15.6
fezl	فضل	A. fazl, erdem, üstünlük f. 17.2, 24.10 f. + i 15.7

fīḫān	فیچان : F. ot, saman f. 29.8
fikār	فكار : A. uzun f. 39.9
fī' l -hāl	فی الحال : A. bu anda, hemen, şimdi f. 13.12
fīr	فیر : F. usta, bir sanatın öncüsü f. 17.8
fırāk	فراق : A. ayrılık, ayrılma f. 3.8
fiti-	فیتی- : yazmak f. - p - dür (B.siz G. Z.) 28.5
fukirā	فُقرا : A. fukara, fakirler, yoksullar f. 3.4
fünūn	فنون : A. bilimler, fenler f. 11.5

G

gadā	گدا : F. geda, dilenci, yoksul g. + lar 5.13 g. + ğiça 3.13, 30.7, 31.8
gāhī	گاهى : F. bazen, ara sıra g. 1.14
ġem	غم : A. gam, keder, kaygı ġ. 2.8, 3.9, 39.13
ġerez	غرض : A. garez, amaç, istek ġ. + lari 26.10
ġerīb	غریب : A. garip, kimsesiz, zavallı, tuhaf ġ. 3.4, 3.8, 4.6, 4.9, 8.13, 39.14
ġerīb-āne	غریبانه : A., F. garip gibi ġ. 34.13
ġerk	غرق : A. gark, batma, boğulma ġ. 1.8
gevher	گوهر : F. değerli mücevher g.3.3

ġeyret	غیرت : A. gayret, kıskançlık ġ.38.1
ġezel	غزل : A. gazel, Klasik Doġu Őiirinin en önemli ve en çok kullanılan nazım Şekli ġ. 27.1, 36.3, 36.6, 38.6 ġ. + niġ 36.1 ġ. + ni 36.4 ġ. + i + ni 36.5 ġ. + lari + ġa 19.11, 25.9 ġ. + lar 17.11, 23.1
ġezeliyāt	غزلییات : A. gazeller ġ. + lari + din 23.7
girdāb	گرداب : F. girdap, suların dönüp çukurlaŐtığı yer g. + i + da 1.8
giriftār	گرفتار : F. tutulmuŐ, yakalanmıŐ g. 1.11
ġunçe	غنچه : F. gonca, açılmamıŐ ġül ġ. + lar 1.4
ġūy	گوی : F. söyleyen, diyen g. 24.14
ġūyā	گویا : F. sanki g. 4.9, 4.10, 31.9, 36.15, 38.4
ġül	گل : F. ġül, çiçek g. 1.4 g. + ġa 1.2
ġül-āb	گلاب : F. ġül suyu g. + lar 22.3
ġümān	گمان : F. sanma g. 30.9
ġünāh	گناه : F. ġünah, dini suç g. 36.2
ġüneh	گنه : F. ġünah, dini suç g. + din 7.5
ġüzer-ġāh	گذرگاه : F. geçilen yer, uğrak g. + i + da 29.1

H

hācet	حاجت : A. ihtiyaç, gereklilik h. 2.10
hākān	خاقان : hakan, kağan h. 3.6
hāl	حال : A. hal, durum h. + ni 9.5
hālā	حالا : A. şimdi, henüz h. 13.3, 33.13
hālet	حالت : A. hal, durum h. + ge 38.4
hālik	خالق : A. Allah, yaratan h. 30.4
hān	خان : hakan, kağan h. 24.3, 24.7, 27.9, 29.11, 30.12, 31.4, 34.2, 35.14
hāş	خاص : A. has, özel h. 5.5, 5.12
hātir	خاطر : A. hatır, akıl, düşünce h. + im + ğa 4.14
hātūn	خاتون : kadın h. + i 38.8
hāzır	حاضر : A. hazır, şu an h. 7.13, 21.4
heber	خبر : A. haber, son ve yeni bilgi h. 20.1
hebīb	حبیب : A. habip, Hazreti Muhammed, sevgili h. + in 2.3
hec	حج : A. hac, İslamın beş şartından biri h. 13.13
hecvî	هجو : A. hiciv, şiir yoluyla birini yerme h. 37.1
hedīs	حدیث : A. hadis, Peygamberimizin sözü h. 11.8
hefā	خفا : A. (M.) kızma, sinirlenme h. 35.7

ḥefāz	حفاظ	A. hıfız, vefalılık, hak tanırılık h. 19.7
ḥekīm	حكيم	A. bilgin, filozof, doktor h. 10.3 h. + dūr 10.4 h. + lar 22.6
ḥekīmlik	حكيم ليق	bilginlik h. + da 32.3
ḥekīr	حقير	A. hakir, değersiz, aşağı h. 2.7
ḥek̄kide	حقيده	hakkında, ilgili h. 5.7, 14.14, 19.4, 33.10, 33.11, 36.2
ḥelāyik	خلايق	A. halayık, insanlar, yaratılanlar h. 7.11, 8.14 h. + ġa 7.11, 9.1, 10.10
ḥelk	خلق	A. halk, insanlar, yaratma h. 39.3 h. + ni 7.2 h. + i 10.1, 26.13, 29.9 h. + i + ni 9.10 h. + i + ġa 6.5
hel	حل	A. (M.) hazırlama h. 6.4
hem	هم	F. hem, dahi h. 4.3, 4.5, 5.5, 7.8, 8.12, 14.1, 14.2, 14.10, 14.12, 16.10, 19.8, 23.14, 24.11, 24.13, 27.13, 28.2, 29.10, 33.4, 34.4, 34.5, 37.15, 39.4
ḥemd	حمد	A. hamd, Allah' a olan şükran duygularını bildirme h. 1.14, 17.11, 30.4, 39.1 h. + in + da 2.3
hemme	همه ، همه	F. bütün h. 3.14, 16.1, 25.5, 30.13 h. + ni 27.5 h. + si 21.4 h. + si + ge 30.13 h. + si + dīn 33.9

hemse	خمسه	: A. hamse, beş mesnevîlik takım h. + lari 17.4 h. + lari + de 15.13
henim	خنم	: hanım h. 34.1, 36.9
her	هر	: F. her, hep, bütün h. 7.10, 12.14, 17.10, 22.6, 28.13, 29.11, 29.13, 30.8, 31.12, 38 H.3, 38 H.5, 38 H.9
herābe	خرابه	: A. harabe, yıkıntı h. 35.1
herāret	حرارت	: A. hararet, sıcaklık h. + i + din 1.7
herb	حرب	: A. harp, savaş, kavga h. + de 30.12
hergiz	هرگز	: F. asla, hiç bir zaman h. 7.4
hesse	حصه	: A. hisse, pay, yarı h. + de 37.5
heşem	حشم	: A. haşem, haşmetli, maiyet sahibi h. 3.6
heşm	خشم	: F. hışım, kızgınlık, öfke h. 3.5
heşt-tār	حشتار	: F. heştar (musiki aleti) h. + ni 23.13
hetā	خطا	: A. hata, kusur, günah, yanlış h. 2.12
het	خط	: A. hat, yazı h. 10.6 h. + ni 36.11 h. + i + ni 36.10
hettā	حتی	: F. hatta, bundan başka, hem de h. 11.9
hettatlık	خطاط لیتق	: hattatlık, güzel yazı yazma sanatı h. 37.13 h. + da 34.4

ḥeyāt	حیات	: A. hayat, yaşam ḥ. + lari + da 31.11
ḥeyrān	حیران	: A. hayran, şaşırılmış, tutkun ḥ. 35.11
ḥeyret	حیرت	: A. hayret, ne yapacağını bilememe, şaşma ḥ. 9.5 ḥ. + de 4.12 ḥ. + i 36.8
ḥey	حی	: A. Hayy, Allah'ın isimlerinden, canlı ḥ. 2.9
ḥeyvān	حیوان	: A. hayvan ḥ. 8.9
hezā	هذا	: A. bu, şu h. 24.13
ḥezret	حضرت	: A. hazret, saygı ile verilen ünvan ḥ. 10.12, 11.3, 11.4, 15.4, 16.1, 16.10, 16.11, 16.14, 17.8, 24.8, 26.5, 28.7, 29.13, 30.1, 32.1, 32.2, 32.3, 32.4, 32.11, 32.12, 33.3, 33.4 ḥ. + lari 3.7, 14.11, 15.12, 16.10, 19.14, 27.12 ḥ. + lari + dūr 13.7, 20.11, 22.10 ḥ. + lari + niḡ 23.7 ḥ. + lari + ġa 28.6
hicriye	هجریه	: A. hicri tarih h. + niḡ 33.1
ḥikāyet	حکایت	: A. hikaye, anlatma ḥ. 28.9
ḥikmet	حکمت	: A. hikmet, hakimlik ḥ. 9.2 ḥ. + i + din 1.2
ḥil	خیل	: F. bir takım, çeşit ḥ. 30.14
ḥilī	حلی	: F. (M.) hemen ḥ. 37.2
ḥişlet	خصلت	: A. haslet, huy, yaratılış ḥ. 15.6, 17.6

hizmet	خِذْمَت : A. hizmet, iş görme h. 27.7
hoce	خَوْجِه : F. hoca, öğretmen h. 14.7
honuz	هِنُوْز : F. henüz, şimdiye kadar h. 3.15
hor	خُوْر : F. değersiz h. + ğa 4.10
hozür	حِضُوْر : A. huzur, hazır bulunma h. 26.6 h. + dur 3.12 h. + i + da 21.2, 27.6 h. + lari + ğa 28.14
hozürlan-(hozurlin-)	: huzurlanmak, hazır bulunmak h. - ip 8.14
hozürlin- -	حِضُوْرلِن - : bkz. hozurlan- huzurlanmak, hazır bulunmak
höküm	حِکْم : A. hüküm, karar h. 20.2
hüb	خُوْب : F. güzel, iyi, hoş h. 17.9
hudā	خُدَا : F. Allah h. 2.5, 2.6, 6.1, 24.9, 37.8, 39.10 h. + yim + ğa 39.1
hulk	خِلْق : A. huy, tabiat, yaratılış h. 24.14
hün	خُوْن : F. kan h. + din 30.5
huşuş	حِصُوْص : A. konu h. + i + da 12.14, 16.9
huşūsen	حِصُوْصَا : A. özel olarak, özellikle h. 33.10
huş	خُوْش : F. güzel, iyi, tatlı h. 1.2, 4.5, 19.8, 23.8, 24.14, 25.12, 26.4, 28.6 h. + rak 25.6

hūṣ	لهوش	: F. akıl, (M.) ayılma h. + i + ġa 22.4, 22.5
hūsn	حسن	: A. güzel, iyi, güzellik h. + i 36.10 h. + i + din 1.9
İ		
i-	اير-	: imek (ek fiil) i. - di 6.9, 11.10, 23.14, 26.10, 33.9 i. - ken 28.7 i. - ken + lik + i 12.11
‘ibādet	عبادت	: A. ibadet, tapınma ‘i. 12.12
īcād	ايچار	: A. icat, ortaya yeni bir şey çıkarma ī. 12.1, 13.14, 25.4, 26.5, 27.1, 33.11 ī. + i 25.7
iç	ايچ	: iç i. + i + da / + de 9.11, 32.13
içre	ايچره	: içinde, içte i. 13.12
içürül-	ايچورول-	: içirilmek i. - di 22.4
igin	ايگن	: omuz, sırt i. 6.3
ihtimām	اهتمام	: A. dikkatle çalışma, özenle iş görme i. 19.2
ihtirā‘	اختراع	: A. icademe, bulma i. 16.7, 17.13, 23.2, 24.6, 33.14, 38 H.11
ihtirā‘āt	اختراعات	: A. icadedilenler, bulunanlar i. 38.6 i. + lari 37.15
‘ikāb	عقاب	: A. kötülük, eziyet, sıkıntı ‘i. + ġa 7.6
ikāmet	اقامت	: A. oturma i. 10.7

ikki	ایکی : iki (2)	i. 14.9, 19.3, 22.13, 24.7, 29.5, 29.6, 32.8, 32.14
		i. + de 19.5
ikkile	ایکی له : her iki	i. 16.6
ikkinçi	ایکینجی : ikinci	i. 7.1, 12.4, 21.8, 22.10
ilāhī	الہی : A. Ey Allahım	i. 1.4
ile	ایله : ile	i. 1.3
ilğa-	ایلغا- : yağmalamak	i. - p 1.14, 38 H.9
ilgiri	ایلگری : ileri, ileri doğru	i. 17.4
ilig	ایلیگ : el	ilg + i + ni 9.6
		ilg + i + de 2.8, 3.9
◁ ilim	علم : A. bilim, bilgi	◁ i. 7.3, 7.6, 8.7, 9.14, 10.2, 10.5, 11.11, 15.9, 20.6, 20.13, 30.11, 30.12, 32.6, 32.11, 33.7, 33.8
		◁ i. + ni 9.10
		◁ ilm + i + ni 7.1
		◁ ilm + i + ni 9.9
		◁ ilm + i + de 16.1, 33.4, 33.6
		◁ i. + lari + ni 17.8
		◁ i. + lar 12.14
		◁ i. + lar + ni 33.6
		◁ i. + lar + di 14.3
◁ ilimsizlik	علم سزلیک : bilgisizlik	◁ i. + din 8.8
◁ ilm	علم : bkz. ilim	A. bilim, bilgi
◁ illet	علت : A. hastalık	◁ i. 38.5

ilticā	اِيتِيَابَا :	A. sığınma i. 39.11
iltifāt	التَّفَات :	A. iltifat, gönül alma i. + lar 30.3
imām	اِمَام :	A. imam i. 11.3, 11.4
imāret	عِمَارَت :	A. imaret, hayır evi i. 29.2
imas	اِيْمَاس :	değil i. - tur 38.7
imtişāl	اِمْتِشَال :	A. emre boyun eğme i. 39.6
inda-	اِيْنْدَا - :	çağırma i. - ğuçi 7.3
insān	اِنْسَان :	A. insan i. 3.14, 8.10 i. + niç 12.8
in-şā ³ allā	اِنْشَاء اللّٰه :	A. Allah isterse i. 13.6
intihāb	اِنْتِخَاب :	A. seçme, seçim i. 5.4
intizār	اِنْتِظَار :	A. bekleme, beklenilme i. 2.14
ir-	اِيْر - :	imek (ek fiil) i. - ür 39.4 i. - di 6.1, 6.8, 6.14, 7.2, 7.4, 7.5, 7.6, 7.7, 7.8, 7.10, 7.12, 8.1, 8.11, 8.12, 8.13, 9.3, 10.8, 11.11, 11.12, 11.14, 12.3, 12.7, 13.8, 13.9, 16.3, 19.7, 19.8, 19.9, 20.5, 20.6, 20.7, 20.8, 20.13, 20.14, 21.1, 21.12, 21.14, 22.7, 22.13, 23.8, 23.9, 23.12, 24.2, 24.5, 24.10, 25.1, 25.8, 25.9, 26.12, 27.14, 28.1, 28.11, 28.5, 28.14, 28.15, 28.16, 29.2, 29.8, 29.9, 29.12, 30.1, 30.2, 30.3, 30.8, 30.9, 30.13, 30.14, 31.3, 31.4, 31.6, 32.6, 33.8, 34.1, 34.2, 34.3, 34.5, 34.7, 34.14, 35.3, 35.4, 35.5, 35.8, 35.12, 35.13, 36.1, 36.11, 37.9, 37.15 i. - di - niç 36.4

		i. - di - lar 10.15, 11.6, 12.5, 14.3, 14.8, 14.12, 14.13, 15.2, 15.5, 16.2, 16.5, 16.7, 16.8, 17.12, 20.10, 20.12, 21.7, 26.6, 32.2, 32.5, 32.7, 32.12, 32.13, 33.1, 33.5, 33.6, 34.4
irşād	ارشاد :	A. doğru yolu gösterme i. + lari 4.2
işlāh	اصلاح :	A. düzeltme, iyileştirme i. 28.15
ism	اسم :	A. isim, ad i. 25.1 i. + i + ni 6.2
isti‘dād	استعداد :	A. kabiliyet, yetenek i. + im + ğa 5.9
isti‘fā	استعفا :	A. affını isteme, bir işten kendi isteği ile çekilme i. + ğa 4.11
istifāde	استفاده :	A. faydalanma, öğrenme i. 29.14
istiğrāk	استغراق :	A. kendinden geçme, dünyayı unutma i. 19.12
istikāmet	استقامت :	A. yönelme, kalma i. 29.6, 31.12
isti‘māl	استعمال :	A. kullanma i. 14.5
iş	ایش، اش :	iş i. 10.10, 10.14, 26.13, 28.4, 31.6 i. + dūr 25.12 i. + ni 10.11 i. + i + ni 10.14 i. + i + da 28.3 i. + lari + ni 34.14 i. + lar 25.3 i. + lar + din 7.3
işan-	ایشان - :	inanmak i. - dim 37.1 i. - gü + si 36.12
işāret	اشارت :	A. bir şeyi gösterme, iz i. 21.6

işit-	- ایشت :	işitmek i. - ken 26.6
ışık	عشق :	A. aşk, sevgi ' i. 17.6 ' i. + in + ni 2.11 ' i. + i + da / + de 1.4, 1.8, 1.10, 1.12, 2.2 ' i. + i + din 1.10
ışret-engiz	اشرت انگز :	A., F. işret-engiz makamı ' i. 37.14
iştigāl	اشتغال :	A. meşgul olma, bir şeyle uğraşma i. + i + ğa 4.11
izāh	ایضاح :	A. açıkça anlatma, açıklama i. + i + n 28.15
izām	عظام :	A. büyükler, ulular i.31.2
izār	عذار :	A. yanak i. 1.7
izhār	اظہار :	A. gösterme, meydana çıkarma i. 38 H.18

K

ka	قا :	ne, hangi k. 36.4
kābiliyet	قابلیت :	A. yetenek, anlama : k. 24.10, 28.13, 30.6
kaçan	قچان :	(M.) zaman k. 29.11
kāgez	کاغذ :	F. kağıt k. 36.13
kāhin	کاھن :	A. falcı, Eski Mısırluların ve Hintlilerin ruhani lideri k. + lar + din 10.5
kal-	- قال :	kalmak k. - ur - lar 29.14 k. - di 21.2, 31.10, 35.11 k. - ip 20.2 k. - mi - ğay 5.13

kāmil	کامل	: A. olgun, bütün, eksiksiz, bilgin k. 13.9
kan	کان	: kan k. + i + din 1.6 k. + i + n 2.1
kança	کانچه، قنچه	: nere, nereye k. 22.6, 36.9
kandağ	قانداغ	: hangi k. 10.9
kani	قنى	: hani k. 36.12
kānūn	قانون	: A. kanun (musiki aleti) k. 1.3, 16.4 k. + um + niñ 12.13 k. + ni 11.12
kara	قارا	: kara, siyah k. 2.1
kara-	قارا، قرا-	: bakmak k. - p 36.12 k. - y - dur 35.4
kari	قارى	: yaşlı, ihtiyar k. 19.7 k. + lar 32.7
katarlik	قاتارلىق	: aynı durumda ve derecede olma k. 16.4, 23.11
kattig	قاتیغ	: büyük, katı k. 36.2
kätte	کاته	: F. büyük k. 29.8
kāyil	قایل	: A. söyleyen, boyun eğmiş k. 7.6
kāyim	قایم	: A. kalmak k. 31.9
kaz-	قاز-	: kazmak k. - ip 31.11

kebül	قبول : A. kabul etme, razı olma k. 28.1, 28.15
keçür-	کچور- : (M.) bağışlamak k. - güçi + sen 2.9
kedem	قدم : A. kadem, ayak, adım, uğur k. 10.9
kedim	قديم : A. kadim, eski, öncesi bilinmeyen k. 2.9
kehānet	کھانت : A. falcılık k. 10.5
kel-	کل- : gelmek k. - ür 28.6 k. - di 22.5 k. - se 7.11 k. - sek 37.2 kël - ip 7.11, 9.14, 18.1, 21.10, 21.13, 29.5, 29.13 k. - gen 23.12 k. - gen + i 38.7 k. - mi - di 22.5 k. - may 36.12 k. - may - dur 23.9 k. - me - gen 24.13
kelem	قلم : kalem k. 36.13, 39.5 k. + lari 28.9
keltür-	کلتور- : getirmek k. - üp - dür (B.siz G. Z.) 5.15 k. - di 21.8 k. - üp 35.10, 36.13 k. - üş 5.1
kemāl	کمال : A. olgun, mükemmel k. 20.13, 30.6, 34.5, 37.15
kemālāt	کمالت : A. olgunluklar, mükemmellikler k. 11.4, 32.9
kemend	کمند : F. kement, ip k. 1.6

kem̄ine	کمینه	: F. aciz, zavallı k. 3.8
kemter̄in	کمترین	: F. en aşağıda olan, en hakir k. 3.8
kerām	کرام	: A. soylular, ulular k. + lar + niq̄ 31.2
kerāmet	کرامت	: A. bağış k. 6.2
kerek	کَرک	: gerek, gerekli k. 38.8
kerīm	کریم	: A. cömert, ulu, büyük k. 2.10, 39.10 k. + i + din 24.10
kerime	کریمه	: A. (dişil), cömert, ulu, büyük k. 4.13
kesb	کسب	: A. çalışma k. + in̄ 4.3
keselī	کسلی	: A. bir hastalık k. 18.4, 23.3
keşir	قصیر	: A. küçük k. 3.9
keşret	کثرت	: A. çokluk, bolluk k. + i + din 22.1
keşf	کشف	: A. keşif, bulma k. 6.5, 7.13, 12.1, 12.5, 14.1, 23.13, 38.9, 38.11, 38.14
keşver	کشور	: F. kişver, ülke k. + i + niq̄ 3.1
ket-	کت -	: gitmek k. - ti 9.7, 20.1, 22.1, 22.8, 31.7, 35.13, 38.3 k. - di / - ti - lar 18.4, 24.8, 33.2 k̄et - ip 13.14 k. - ken + din 38.3
keṭre	قطره	: A. katre, damla k. 30.5
kevl	قول	: A. kavi, söz k. + lar 25.3

- key- - کی، کیبی - : giymek
kiy - ip 8.4, 24.2, 34.11
k. - mek + i + ni 6.3
- keyin کین : sonra
k. 10.2, 13.11, 17.5, 22.1, 22.3, 24.7, 27.7, 27.8, 38.6
k. + dür 10.13
- kez- - کز : gezmek, dolaşmak
k. - gey - men 2.2
- ki کی : F. ki
k. 3.12, 4.6, 5.14, 7.9, 7.13, 11.11, 12.3, 12.7, 12.12, 14.9,
15.8, 24.10, 26.3, 26.10, 26.12, 27.11, 28.7, 28.9, 28.12, 28.16,
30.9, 33.13, 35.1, 35.4, 35.5, 35.6, 36.2, 36.3, 37.9, 38 H.10,
39.4, 39.5
- kibār کبار : A. büyükler, ulular
k. 5.12
- kiçe کیچه، کچه، کچه : gece
k. 17.10, 31.12, 36.2
k. + si 34.11
- kiçik کچیک، کچک : küçük, küçüklük
k. 29.8, 36.11
- kıl- - قیل، قیل - : kılmak, etmek, olmak, yapmak
k. - i - miz 10.10
k. - ar / -ur 1.3, 19.9, 28.15, 28.17, 30.9, 36.11
k. - mi - si - la 37.1
k. - ip (B.siz G. Z.) 1.2, 16.5, 16.7, 16.8, 20.10, 21.7, 24.10,
34.4, 37.9
k. - ip - dur - men 13.6
k. - ip - dur 15.14
k. - ip - dur - lar 13.1
k. - dim 5.5, 17.7, 39.8, 39.9
k. - diğ 35.14, 36.2
k. - di 6.2, 9.11, 20.2, 23.2, 23.14, 24.1, 24.2, 25.4, 28.12, 31.1,
33.11, 33.12, 35.9, 36.14, 37.3, 37.10, 37.12, 37.13, 38.9,
38.11, 39.5
k. - di - lar 3.11, 4.9, 13.10, 13.12, 14.1, 14.4, 14.10, 16.9
19.3, 19.4, 21.3, 23.1, 27.1, 27.7, 27.13, 32.10

- k. - ğay - sen 1.11, 1.12
 k. - ğay 38 H.11
 k. 2.10, 2.11, 8.8, 36.2
 k. - iñ - lar 39.11
 k. - sak 38 H.6
 k. - sa 30.8
 k. - a - dur 30.6
 k. - i - dur + ğan 20.8
 k. - ip 1.9, 2.1, 5.1, 5.2, 6.5, 6.14, 8.5, 9.7, 12.2, 12.12, 13.4,
 13.14, 17.13, 24.6, 26.5, 28.8, 29.3, 29.6, 33.14, 35.7,
 37.5, 37.6, 37.7
 k. - ğan 1.6, 1.7, 1.8, 7.14, 12.3, 12.5, 14.5, 22.8, 31.12, 34.14
 k. - ur + ğa 4.15
 k. - ğu 38.7
 k. - mas 28.1, 31.5, 31.6
 k. - mi - ğay - siz - lar 10.11
 k. - ma 8.2, 8.8
 k. - mi - ñiz - lar 39.12
 k. - may 36.2
 k. - al - ma - ğan 10.14
 k. - mağ + i + ni 6.4, 13.6
 k. - iş + ni 10.14, 10.15
 k. - iş + ka 9.9
 k. - iş + da 14.2
 kılın- قیلن - : kılınmak, yapılmak
 k. - di 38 H.18
 k. - di - lar 31.14
 kiliş- قیلش - : karşılıklı kılmak, yapmak
 k. - ti 22.6
 kim کیم : kim
 k.36.3
 k. + lar + dur 4.1, 4.2, 4.3

- kim کیم، کم : ki
 k. 1.12, 3.11, 3.13, 3.15, 4.3, 4.13, 5.15, 7.1, 8.1, 10.9, 10.10,
 11.6, 13.7, 13.12, 14.7, 15.12, 15.14, 19.1, 19.6, 20.12, 22.11,
 23.4, 24.3, 24.12, 25.5, 25.12, 26.1, 26.6, 26.7, 26.8, 27.4,
 27.13, 28.5, 28.13, 29.1, 30.4, 30.8, 30.12, 33.4, 34.5, 34.8,
 35.10, 35.11, 35.12, 35.13, 36.1, 37.11, 38.8, 38 H. 1, 39.12
- kir- کر- : girmek
 k. - di 35.2, 36.8
 k. - gil 39.14
 k. - ip 9.1, 31.12
- kirgenlik کرگان لیک : girme
 k. + i + ni 36.7
- kirgüz- کرگوز- : girdirmek
 k. - di - lar 19.2
 k. - üş 34.7
- kirik فرق : kırk (40)
 k. 9.12, 17.14, 22.7, 27.12, 28.2, 37.5
- kisim قسم : A. kısım, çeşit, bölüm
 k. 10.6, 12.14, 23.1, 29.7
- kışka قیستقا، قیستقا : kısa
 k. 27.5, 38 H.6
- kism قسم : bkz. kısım
 A. kısım, çeşit, bölüm
- kışse قصه : A. kısya, hikaye
 k. 22.9
- kişi کشی : kişi
 k. 7.1, 7.7, 7.8, 7.9, 19.7, 19.13, 20.5, 21.12, 23.9, 23.14, 24.14,
 30.8, 30.10, 32.9, 37.5, 38.11
 kişi + men 36.5
 k. + niş 36.4, 39.12
 k. + ni 8.3, 15.10
 k. + ğa / + ge 8.2, 24.9
 k. + de 27.13
- kişilik کشی لیک : (M.) kişilik (Ör. "bin kişilik ev ve bahçe" gibi)
 k. 29.3

kitāb	کتاب	: A. kitap
		k. 13.1, 13.10, 13.11, 16.9, 18.2, 20.10, 32.10, 33.10, 37.11, 37.14
		k. + niñ 39.7
		k. + ni 13.5, 34.4
		k. + i + da 12.6
		k. + lari + din 17.3, 17.6
		k. + lar 14.4, 28.11
		k. + lar + niñ 13.2
		k. + lar + de 15.7
kiy-	کیی -	: bkz. key- giymek
kiyāmet	قیامت	: A. kıyamet
		k. 31.9
kiyās	قیاس	: A. kıyas, karşılaştırma
		k. 24.14
kiyim	کییم	: giysi, elbise
		k. + lar + ni 34.11
kiz	کیز، قیز	: kız
		k. 35.9, 35.11, 36.4, 36.13
		k. + niñ 35.12, 36.10
		k. + ni 37.7
		k. + ga 37.8
		k. + im 35.8
		k. + i + ga 35.9
		k. + imiz 35.7
		k. + iniz 35.8
kof-	قوف -	: kopmak, (M.) kalkmak
		k. - up 36.9
kofar-	قوفار -	: koparmak
		k. - di 21.11
kol	قول، قل	: el
		k. + uñ + ga 39.5
		k. + lari 11.12
		k. + lari + ga 21.7
		k. + lari + de 16.5

kon-	قون -	konmak, bir yerde konaklamak k. - ar 34.13 k. - up 21.10
konuçi	قونوچی	konuk, misafir k. 34.12, 35.1
kork-	قورق -	korkmak k. - mas 7.5
koş-	قوش -	bağlamak, bestelemek k. - up 35.12
koşul-	قشول -	bestelenmek, bağlanılmak k. - sa 12.10
koy	قوی	koyun k. 6.13, 37.4 k. + lar + ğa 39.4
koy-	قوی -	koymak k. - dum 5.11 k. - di 6.2 k. - di - lar 14.1, 29.4 k. - saq 4.8 k. - ğan 31.11
könek	کونکلاک	gömlek k. + im 39.3
könül	کونکل	gönül, kalp könül + üm 28.3 könül + i + ğa 1.5
köp	کوب	çok, bütün k. 3.14, 7.2, 11.11, 14.5, 14.13, 16.7, 17.5, 19.2 k. + raq 19.3, 23.6
kör-	کور -	görmek k. - ar 10.15 k. - di 10.14 k. - gey - siz - lar 15.14 k. - üp 9.5, 18.2 k. - gen 30.3, 37.3
körsat-	کورسات -	göstermek k. - ti 36.10 k. - ti - lar 32.9 k. - ken 8.3, 23.5

köydür-	کویدور-	: yaktırmak k. - üş 6.8
köz	کوز	: göz k. 10.12
ķudret	قدرت	: A. kuvvet, güç ķ. 4.11 ķ. + im + ge 5.9 ķ. + in 8.6
ķul	قل	: kul, köle k. + uñ + dur 2.7
ķulak	قولاك	: kulak ķ. + i + ğa 21.10
kūtāh	كوتاه	: F. kısa, boysuz k. 39.9
ķutub	قطب	: A. bir tarikatin ulusu ķ. 24.11
ķuvvet	قوت	: A. güç, kuvvet ķ. 4.11 ķ. + im + niñ 13.4 ķ. + lik + rak 16.3
ķuyaş	قوياش	: güneş ķ. 1.11 ķ. + i + din 3.7, 3.11
kūfāye	كفايه	: A. yeterlik k. + dūr 15.12
kül	كل، كل	: A. hep, bütün, çok k. 16.2, 34.5, 38.7
kül-	كول-	: gülmek k. - di 36.15
külā	كلا	: F. külah, başlık k. 24.2
külāh	كلاه	: F. külah, başlık k. 39.3
küldür-	كولدور-	: güldürmek k. - güci + sen 1.4

külliyāt	کلیات	: A. bir yazarın eserlerinin toplamı k. 17.3
kün	کون	: gün k. 34.10 k. + ge 28.4 k. + din 28.4 k. + i 19.10, 21.2, 31.6
kündüz	کوندوز	: gündüz k. 36.2
küşūf	کشوف	: A. keşifler k. + lari 4.1, 4.7
kütüb	کتب	: A. kitaplar k. 5.8

L

lāyik	لايق	: A. yakışan, yaraşır l. 5.9
leb	لب	: F. dudak l. + i + ni 1.6
lehd	لحد	: A. lahid, anıt biçimindeki mezar l. + lari + ge 31.13
leḥze	لحظه	: A. lahza, an, kısa zaman l. 21.10
lem'e	لمعه	: A. parıltı, parlamış l. 3.10
lenger	لنگر	: F. imaret, hayır evi l. + niḡ 29.3
leşker	لشکر	: F. asker l. + lari 34.8, 38.10 l. + lari + niḡ 30.12
leşker-gāh	لشکرگاه	: F. ordugah l. + ḡa 37.2
libās	لباس	: A. giysi, elbise l. 8.4
lisān	لسان	: A. dil l. + i + dūr - sen 4.5

M

māh	ماه :	F. ay m. + i 3.2
māhir	ماهر :	A. maharetli, hünerli, becerikli m. 14.10, 22.14
māl	مال :	A. mal, varlık, para m. 7.9
mā-lā-kelām	مالا كلام :	A. söz götürmez, diyecek hiç bir şey yok m. 19.2
mā-sivā	ما سوا :	A. Allah' tan başka varlıkların tümü m. 39.14
mātem	ماتم :	A. yas, üzüntü m. + i + de 6.7
māyil	مايل :	A. istekli, düşkün m. 7.2
me' būd	معبود :	A. mabut, Allah, kendisine ibadet edilen m. 2.5
meclis	مجلس :	A. meclis, toplanılan yer m. 21.3, 21.11, 31.5 m. + de 19.14 m. + i + de 19.9, 19.10
meczublik	مجنون ليك :	delilik, divanelik m. + lari 16.3
medfūn	مدفون :	A. gömülmüş m. 15.4
meğrib	مغرب :	A. magrip, batı m. 27.4
mehārāt	مهارات :	A. ustalıklar, beceriklilikler m. 32.9
mehāret	مهارت :	A. maharet, ustalık, beceriklilik m. 19.2, 23.5 m. + i 11.11
mehrem	محرم :	A. mahrem, samimi m. + i 35. 2, 37.1

meḥşūs	مخصوص : A. mahsus, özel m. 30.2
mekāl	مقال : A. söz, söyleme m. 39.6
meḫşed	مقصود : A. maksat, istenilen şey m. + ni 37.6
meḫşūd	مقصود : A. maksut, istek m. 2.5
meḫte ^c	مقطع : A. makta, gazel ya da kasidenin son beyiti m. 26.10, 36.1 m. + i 36.1
melīke	ملیكه : A. melike, hükümdar eşi m. 34.1, 35.3, 38.2, 38.3, 38.9 m. + niḡ 37.15 m. + ni 34.7 m. + ge 34.6
me ^c lūm	معلوم : A. malum, bilinen, belli m. 17.7, 27.11, 38.7 m. + dur 12.4, 17.3, 28.5
melūl	ملول : A. usanmış, bıkmış, mahzun m. 28.3
memliket	مملکت : A. memleket, ülke m. + i 31.8 m. + i + niḡ 4.4
men	من : ben m. 28.2, 36.12, 39.6, 39.8 mēniḡ 12.13, 32.13, 36.7 mēni 1.10, 37.1, 39.3, 39.12 meḡe 2.6, 2.8, 2.10, 2.12, 2.14, 35.7, 36.14, 36.15, 39.5 m. + de 2.12 m. + dīn 30.9
menāl	منال : A. sahip olunan şey, mülk m. 7.9
mene	منكا : bkz. men bana

me'nevî	معنوی : A. manevi m. 12.8
mentik	منطق : A. mantık bilimi m. 33.6
mergüle	مرغوله : A. ahenk m. + lari + ni 12.1, 16.6 m. + lari + ğiça 12.5
merre	مره : A. defa, kere m. 21.14
me'rûf	معروف : A. maruf, herkesçe bilinen m. 15.1, 24.3 m. + dur 27.4
mescûd	مسجود : A. Allah, secde edilen m. 2.6
mesken	مسكن : A. oturulacak yer m. + i + din 21.1
meşlehet	مصلحت : A. maslahat, önemli iş m. 7.12 m. + i + siz 31.5
meşâyih	مشايخ : A. şeyhler, tarikat uluları m. 31.2 m. + lari + din 20.7 m. + lar 19.9, 29.13
meşekket	مشقت : A. meşakkat, zahmet, sıkıntı m. + ğa 8.9
meşhûr	مشهور : A. tanınmış, bilinen m. 15.1, 20.1, 25.7, 26.7, 38.8 m. + dur 13.13, 15.7, 24.3, 33.13 m. + lari 27.2
meşrik	مشرق : A. maşrik, doğu m. 27.4
meşveret	مشورت : A. danışma m. 7.12
metle'	مطلع : A. matla, gazel ya da kasidenin ilk beyiti m. 25.9, 26.8, 28.16, 35.13, 36.14 m. + i 26.8

mevlānā	مولانا : A. efendimiz, bazı bilim adamlarının ve şeyhlerin lakabı m. 11.2, 15.5, 19.6, 19.10, 20.11, 22.2, 22.5, 22.7, 26.5, 26.7 30.1, 32.1
mezkūr	مذکور : A. adı geçmiş, anılmış m. 13.3, 35.1
mezlūm	مظلوم : A. mazlum, zulüm görmüş, sessiz m. + lar + ğa 37.11
mezmūn	مضمون : A. mazmun, sanathı söz m. 8.11 m. + i 4.14, 8.1
me ^c zūl	معزول : A. mazul, işinden çıkarılmış m. 21.1
mihr	مهر : F. sevgili, güneş m. 1.15
miñ	مینک : bin (1000) m. 6.12, 9.12, 20.6, 24.12, 29.2, 30.3, 30.4, 30.10, 31.1, 32.14, 33.5, 38 H.3, 39.1 m. + din 38 H.8
mīr	میر : F. bey m. 25.11, 26.1
mīrzā	میرزا : F. bey, efendi m. 26.12, 27.7
miskīn	مسکین : A. miskin, zavallı m. + ğa 35.14 m. + lar 3.4
mişrā ^c	مصراع : A. mısra, dize m. 32.14, 33.1
mu	مو : bu m. + niñ 23.8, 24.12, 31.3, 31.5 m. + niñ + siz 31.4 m. + ni 1.13, 39.9 muña 39.10 mundin 14.3, 28.7 muniñdin 7.11 munça 30.5

- mu'ācele معالجه : A. ilaç yapma, tedavi
m. + si 7.10
- mu'āmile معامله : A. muamele, davranma, davranış
m. 30.8
- mūcib موجب : A. gerektiren, neden
m. 3.12
- mu'emmā معما : A. muamma, bilmece
m. 28.10
- mufeşşel مفصل : A. ayrıntılı
m. 22.9
- mūğennī مغنی : A. muganni, musiki ile ilgilenen
m. 11.14, 20.4, 24.13, 25.14, 39.7
m. + lar 13.12, 33.13
m. + lar + ğa 3.15, 4.8, 5.12, 12.4, 38.1
- mūğennīlik مغنی لیک : müzisyenlik
m. 37.13
m. + da 32.5
- muḥebbet محبت : A. muhabbet, sevgi
m. + imiz 28.5
m. + i + de 35.12
m. + lari + ni 17.7
- muḥtāc محتاج : A. ihtiyacı olan, yoksul
m. + lar + ğa 10.14
- mukābele مقابله : A. karşılık verme, karşılaştırma
m. + si + da 25.2
- mukām مقام : A. makam, klasik musikimizdeki makamlar
m. 22.11, 25.4, 26.4, 37.15, 38.6, 38 H.10
m. + ni 16.6, 17.12, 24.6
m. + ğa 35.11
m. + i 12.3, 13.12, 25.8, 33.13
m. + i + dur 25.14
m. + i + ni 26.4
m. + i + ğa 21.8, 35.10
m. + lari + din 25.7
m. + lar 27.1, 30.14
- mukerreb مقرب : A. yaklaşmış, yakın
m. 27.9

- mulāyim ملايم : A. uygun, yumuşak
m. 25.12, 28.16
- muḡ مونك : (M.) nota, ahenk, nağme
m. + niḡ 12.10
m. + lari 12.7
- muniḡdin مونيدين : bkz. mu
bundan
- mūr مور : F. karınca
m. + ġa 4.9
- musāfir مسافر : A. yoldan gelen, konuk
m. 34.12
m. + lar 29.5
- muşibet مصيبت : A. felaket, üzüntü
m. 6.7, 31.9
m. + ge 8.10
- mūsikī موسيقى : musiki, müzik
m. 3.12, 5.5, 7.1, 9.9, 9.12, 10.1, 11.11, 14.2, 17.9, 19.2, 20.5,
23.11, 24.1, 25.2, 30.14, 32.9, 33.12, 34.5, 38 H.2
m. + dür 4.3
m. + niḡ 10.3, 20.8
m. + ġa 21.6
m. + din 8.12
- mūsikīyūn موسيقيون : A. müzisyenler
m. + lar + din 15.2
- muvāfik موافق : A. muvafık, uygun
m. 5.9
- mü مو : da, de kuvvetlendirme edatı
m. 14.3, 29.11, 36.5
- müctehid مجتهد : A. gücü yettiğince çalışan
m. 4.1
- müderris مدرس : A. ders veren
m. 20.12
- müderrislik مدرس ليك : hocalık, öğretmenlik
m. 21.1
- mü'eşşir مؤثر : A. içe işleyen, iz bırakan
m. 26.4

müfīd	مفيد	A. yararlı, faydalı m. 37.14
müheyyā	مهيأ	A. hazır, hazırlanmış m. 29.3, 37.5
mühīmī	مهمي	A. önemli bir şey m. 7.11
mükemmel	مكمل	A. olgun, kusursuz, eksiksiz m. 9.12, 14.10, 16.8
mülk	ملك	A. ülke m. + i + niç 4.4 m. + i + de 25.13
münācāt	مناجات	A. konusu Allah' a dua etmek olan manzume m. 2.4
münāsib	مناسب	A. uygun, yerinde m. 5.1
müñüz	مونكوز	boynuz m. + i + de 38.10
müretteb	مرتب	A. oluşmuş, dizilmiş m. 19.7
mürşīd	مرسيد	A. doğru yolu gösteren m. + im 15.10 m. + im + niç 5.7 m. + i 31.3
müstegnī	مستغنى	A. müstagni, gerekli bulunmayan m. + dūr 37.10
müstegrek	مستغرق	A. müstagrak, batmış, dalmış m. 4.12
müstehlek	مستهلك	A. tüketilmiş, bitirilen m. 4.12
müşşevrek	مشورك	A. müşşevrek makamı m. 27.2
müteffekkir	متفكر	A. düşünür m. + lar + niç 33.9

N

- nādir نادر : A. seyrek, az bulunur
n. 28.10
- nāḥunla-(nahunli-) : tırnaklamak, tırnaklar yardımıyla bir musiki aletini çalmak
n. - di 19.11
- nāḥunli- ناخن لی- : bkz. nahunla-
tırnaklamak
- nāle ناله : F. inleme, inilti
n. 1.3
- nām نام : F. ad, san
n. 33.13, 35.2
n. + lig' /+ liḳ 6.1, 16.8, 20.9, 37.14
- nā-me^llūm نام معلوم : A. na-malum, bilinmeyen
n. 5.13
n. + dur 3.15
- nā-resīde نارسیده : F. olgunlaşmamış
n. 36.11
- nā-yāb نایاب : F. bulunmaz, benzeri olmaz
n. 28.8
- nazūk نازک : F. nazik, ince
n. 24.1
- ne نه : ne, nasıl
n. 4.6, 4.10, 4.11, 11.7, 11.8, 11.9
- nebīre نبیره : A. torun
n. + si 6.9
- neçe نچه : kaç
n. 20.5, 20.6, 34.10, 36.7
- neçend نچند : F. kaç, ne kadar
n. 21.12, 23.1
- nef^e نفع : A. fayda, yarar
n. + i 10.10
- nefes نفس : A. an, soluk
n. 20.14
- neğemāt نغمات : A. nagamat, nağmeler, ezgiler
n. 22.12
n. + niḳ 12.7

neğme	نغمه : A. nağme, ezgi n. + ni 16.4
nehāyet	نهایت : A. nihayet, son derece n. + din 26.13
nehāyeti	نهایتی : A. son derecede n. 14.4
nekkāre	نقاره : A. nekkare (musiki aleti) n. 38.14
nekiş	نقش : A. nakış, iz, işleme n. 23.1, 38 H.10 n. + lar 25.3
nerd	نرد : F. tavla oyunu n. + ğiça 11.10
neşihet	نصیحت : A. nasihat, öğüt n. 8.2, 9.1 n. + dür 37.11
neşir	نشر : A. yayma, dağıtma n. 9.9
ne ^c t	نعت : A. naat, Hazreti Muhammed' i öven şiirler n. 1.15 n. + i + da 2.3
netice	نتیجه : A. sonuç n. + lari 20.9
nevā	نوا : F. neva makamı n. 17.12
nevāhī	نواحي : A. yanlar, taraflar n. + si + de 11.2 n. + si + din 13.8
nevāziş	نوازیش : F. okşama, gönül alma n. + ğa 21.8
nev ^c i	نوع : A. çeşitli, türlü n. 15.6, 28.13, 31.1, 31.2, 36.1, 39.4
ney	نی : F. ney (musiki aleti) n. + ni 38.8
nezer	نظر : A. nazar, bakma, göz atma n. + i + de 38.10

neẓim	نظم : A. nazım, vezinli kafiyeli söz n. 28.13
nigār	نگار : F. sevgili n. 1.10 n. + im 2.1
nikāh	نکاح : A. nikah, evlenme töreni n. + i + ğa 37.7 n. + i + da 37.8
nime	نمه : ne, ne kadar n. 12.11, 15.14
nisbet	نسبت : A. nisbet, kıyaslama n. 38.1
nişān	نشان : F. iz, belirti n. 8.12
niyet	نیت : A. niyet n. 13.6
nomus	نوموس : utanma, edep n. 8.8
nücüm	نجوم : A. yıldızlar n. 9.14
nükte	نکته : A. anlamlı söz n. + lar 24.1

O

oğul	اوغول : oğul o. 6.1, 6.2 oğl + i 6.1
oku-	اووقو- : okumak o. - r 23.8 o. - p (B.siz G. Z.) 35.12 o. - di 7.14 o. - di - lar 32.8 o. - sa 39.8 o. - p 9.2, 39.11 o. - mi - di - ken 36.5 o. - may - men 36.6

ol-	- اول :	olmak o. - ğay 38 H.1 o. - sa , 39.12
on	اون :	on (10) o. 9.11, 13.1, 20.10, 22.10, 23.4, 24.8, 29.14, 32.1, 32.14, 33.3, 34.1, 36.8, 37.4 o. + din 19.13
onunçi	اونونچی :	onuncu o. 19.6
orda	اوردا :	saray, hakanın oturduğu yer o. + ğa 9.6
orun	اورون :	yer, mekan o. 27.8 orn + i 27.6
ot	اوت :	ateş o. + ni 12.8 o. + i 1.7
otañçi	اوتانچی :	oduncu o. + niñ 35.3
otuz	اوتوز :	otuz (30) o. 17.5, 38.2

Ö

öl-	- اول :	ölmek ö. - üp 22.1 ö. - gen + de 6.7
öltür-	اولتور- :	öldürmek ö. - ar 38.4
ölük	اولوک :	ölü ö. + ni 6.8
< ömri	عمری :	A. ömür, yaşama < ö. 18.2 < ö. + lari + de 14.5
< ömür	عمر :	A. ömür, yaşama < ö. 10.14 < ö. + üm 32.13 < ö. + lari + ni 28.8

- örgeñ- - اورگان : öğrenmek
 ö. - ür 7.7, 33.6
 örgün - üp (B.siz G. Z.) 36.4
 ö. - di 9.14, 10.1, 10.6
 ö. - di - lar 17.9
 ö. - gil 8.5, 8.7
 örgün - üp 30.1
 ö. - geli 23.12
 örgün - üş + ka 9.11
 ö. - iş + din 8.7
- örget- - اورگات : öğretmek
 ö. - ti 24.6
 ö. - ti - lar 6.6, 33.14, 38.1
 ö. - ken 11.14
- örgün- - اورگون : bkz. örgen-
 öğrenmek
- öt- - اوت : geçmek, batmak
 ö. - üp - dür (B.siz G. Z.) 38 H.4
 ö. - di / - ti 36.15, 38.6
 ö. - üp 13.14, 21.9, 23.8, 24.12
 ö. - ken 11.2
 ö. - ken - dür 6.13
 ö. - mas 15.8, 28.7
- ötküz- - اوتکوز : geçirmek, geçirtmek
 ö. - üp 3.11
- öz اوز : kendi, öz
 ö. 11.12, 14.2, 15.1, 15.13, 19.1, 24.10, 28.9, 38.1
 ö. + üm + niñ 36.6
 ö. + ün + ni 8.1
 ö. + i 7.13, 35.11, 36.9
 ö. + i + ni 21.13, 21.14, 37.6, 38.4
 ö. + i + din 31.8
 ö. + lari 9.5, 16.5, 17.2, 17.10, 22.14, 25.4, 31.10
 ö. + lari + di + ki 17.6
- özge اوزگه : başka
 ö. + ni 36.6
- ‘özre عذره : A. özür, suçun bağışlanması, kusur
 ‘ö. 4.11

P

- pādiṣā پا دشا : F. padişah, hükümdar
p. 9.4, 31.7, 36.11, 37.6
p. + niq 38.8
p. + ġa 9.3
p. + din 3.13, 9.13, 24.7, 30.6
- pādiṣāh پا د شاه : F. padişah, hükümdar
p. 20.1, 35.14, 39.2
p. + niq 34.2
p. + lari + din 10.2
- pāy-i teht پای تخت : F. payitaht, başşehir, başkent
p. 34.9
- pehlivān پهلوان : F. pehlivan, güreşçi, yiğit
p. 5.6, 24.8, 24.11, 24.12, 28.2
p. + niq 28.14, 30.9
p. + niq + dūr 28.16
p. + din 29.14
- penāh پناه : F. sığınma, sığınacak yer
p. 35.14
- penc-gāh پنجگاه : F. pençgah makamı
p. 26.4, 35.10
p. + lar + dur 27.4
- perīṣān پریشان : F. kederli, kaygılı
p. 28.3
- pes پس ، پس : F. sonra, öyle ise, şimdi
p. 16.1, 16.3, 30.6, 30.10, 38 H.16
- pir پیر : F. bir meslek ve sanatın kurucusu, öncüsü
p. + i 7.1, 11.1, 13.7, 14.7, 14.11, 15.4, 16.14, 19.1, 19.6,
20.11, 22.10, 23.4, 24.8, 32.1, 33.3, 34.1, 38 H.10
- pīṣ پیش : F. ön, ön taraf, ileri
p. 7.11, 10.8
- piṣ- kadem پیش قدم : F. önde gelen
p. 10.8
- post پوست : F. post
p. + i + da 6.3

püt-	- پوت : yazmak
	p. - tüm 5.10
	p. 39.5
	p. - ken 5.8, 17.2, 17.5, 36.9
	p. - ken + i + ġa 36.11
	p. - küçi 4.5
	p. - üş 14.2
pütü-	- پوتو : yazmak
	p. - di 25.2, 36.14
	p. - di - lar 14.10, 14.14, 28.9
	p. - p 4.8, 18.2, 36.13, 38 H.15
	p. - gen 32.14
pütük	پوتوک : yazi
	p. 39.13

R

rāk	راک : rak makamı
	r. 11.14
rastla-	- راستلا : rastlamak, uygun bulmak
	r. - p 9.10, 31.11
ravā	روا : F. reva, yakışır, uygun, yerinde
	r. 2.10
rāzīk	رازق : A. Allah, rızık veren
	r. 2.9
reb	رب : A. Rab, Allah
	r. 35.14, 36.14
rebāb	رباب : A. rebap (musiki aleti)
	r. 1.3
	r. + ni 23.13
reḥīm	رحيم : A. rahim, merhametli, esirgeyen, acıyan
	r. 2.9
reḥm	رحم : A. rahm, acıma, esirgeme, koruma
	r. + inġ + ġa 2.14
reḥme	رحمه : A. rahme, acıma, esirgeme
	r. + niġ 25.9

reh-nemā	رهنما : F. reh-nūma, yol gösteren, kılavuz r. + si 3.4
reht	رهت : A. raht, yol eşyası r. + i + n 10.7
re' iye	رعیه : A. halk, hizmet edenler r. + lar + ğa 34.13
re' nā	رعنا : A. rana, güzel, hoş görünen r. + si 3.3
reng	رنگ : F. renk r. 1.2, 1.6
resm	رسم : A. tören r. + i 6.8
reviṣ	رویش : F. tutum, yol, gidiş r. 34.13 r. + lari + çe 35.1
risāle	رساله : A. kısa yazılmış küçük kitap r. 4.7, 14.13, 19.4, 23.1, 37.12 r. + ni 5.10, 13.3 r. + ğa / + ge 5.11, 27.5, 38 H.7, 38 H.16 r. + de 22.9 r. + lari + n 39.7 r. + lari + ge 24.11 r. + lar 14.10, 33.12
risāyil	رساییل : A. risaleler, küçük kitaplar r. 38 H.14 r. + lari + din 5.8
rūḥ	روح : A. ruh, öz r. + i + ğa 12.8
ruḥset	رخصت : A. ruhsat, izin r. 9.13

S

sāde	ساده : F. gösterişsiz, basit s. 34.11
şādir	صادر : A. sadır, başa gelen ş. 28.4
sā'etī	صاعتي : A. bir saat s. + din 22.3
şāgin-	ساغین- : düşünmek s. - ğan + da 1.13
şāhib	صاحب : A. sahip, koruyucu ş. 3.15, 4.1, 4.2, 4.7, 20.13, 31.9, 34.5
sal-	سال- : salmak, yapmak s. - ur 6.14
şāndūk	صندوق : A. sandık ş. + ğa 1.8
şavāb	ثواب : A. sevap, hayır işleme ş. 7.5 ş. + din 7.4
savġa	سوغا : armağan s. 5.10
sāyir	سایر : A. diğer, başka s. 4.8
sayra-	سایرا- : şakımak, ötmek s. - p 21.12 s. - ş + ka 21.10
sayrat-	سایرات- : öttürmek, şakıtmak s. - kuçi 1.5
sebeb	سبب : A. sebep, neden s. 39.10 s. + din 14.6
sefer	سفر : A. yolculuk s. + i + ge 13.13
sehāvet	سخاوت : A. cömertlik, el açıklığı s. 3.1, 10.15

sehi	سخى : F. düz, doğru s. 30.1, 39.12
sehrā	صحرا : A. sahra, kır, ova, çöl s. 34.12
sehr- āferīn	سحر آفرین : F. sihir yaratan s. 20.13
sekkiz	سكز : sekiz (8) s. 6.12, 15.3, 16.12, 17.14, 19.5, 20.3, 22.7, 23.2, 31.13, 33.2 s. + i + de 16.13, 33.2
sekkizinçi	سكزنجى : sekizinci s. 16.14
seksen	سكسان : seksen (80) s. 15.3
sekte	سكته : A. birden bire durma s. 18.4
selām	سلام : A. selam s. + niñ 5.15, 6.9 s. + ğa 38.13
semā ^c	سماع : A. gök yüzü s. 12.7
sen	سن : sen s. 4.3, 8.1, 32.12 s. + sen 2.5, 2.6, 2.8, 2.10, 2.12, 2.14 s. + dür - sen 4.6 sēniñ 2.2, 32.14 s. + ge 2.13 señe 8.2, 35.14
senā	سنا : A. övme, övüş s. 30.4, 39.1
sene	سنة : A. yıl, sene s. 39.15
señe	سنا : bkz. sen sana
sepil-	سپيل - : serpilmek s. - di 22.3

- serāy سرای : F. saray
s. 10.7
- serd سرد : F. soğuk
s. + lar 22.4
- şerf صرف : A. sarf, harcama
ş. 28.8
- ser-gerdān سرگردان : F. başı dönen, şaşkın, perişan
s. 1.11
- serv سرو : F. servi
s. 3.3
- se-tār سه تار : F. setar (musiki aleti)
s. 1.3, 2.11, 16.4, 17.10
s. + ni 19.11
s. + i + ni 7.14, 9.3
- setem ستم : F. sitem, zulüm, haksızlık, eziyet
s. 34.14
- sevdāvi سوداوی : A. sevgiden kaynaklanan, sevgiye ait
s. 38.4
- şevlet صولت : A. savlet, şiddetli hücum, saldırma
ş. 3.5
- seyāhetçilik سیاحت چلیک : yolculuk yapma, gezme
s. + ge 7.2
- si- سی- : kırmak
s. - ya 2.1
- sig- سیخ - سیخ : sığmak
s. - may - dur 38 H.7
- si-gāh سی گاه : F. segah makamı
s. 27.3
- şigār شیخار : A. küçükler
s. 5.12
- sigdur- سیغدور- : sığdırmak
s. - mağ + niş 27.5
- sim سیم : F. gümüşten yada madenden tel
s. 11.13
s. + lari + ge 1.15
s. + lari + din 12.13

sipāh	سپاه : F. asker, ordu s. 39.2
sipās	سپاس : F. şükretme, dua etme s. 39.1
sir	سر : A. sır, Allah' ın hikmeti s. + i 12.11 s. + lari 19.4
şīret	سیرت : A. bir kimsenin içi, ahlakı s. 3.6
siyādet	سیادت : A. efendilik, beylik, sahiplik s. 3.3
siz	سز : siz s. 36.4
şofī	صوفی : A. tasavvuf ehli, sofu ş. + lari 20.7
şohbet	صحبت : A. sohbet, görüşüp konuşma ş. 27.13, 28.2 ş. + i + de 19.9
sonra	سونگره : sonra s. 38.3
sor-	سور- : sormak s. - ar 7.12 s. - di 35.5, 36.7
sora-	سورا- : sormak s. - di 10.9, 36.3
söz	سوز : söz s. 8.4, 10.11 s. + ni 8.5, 8.6, 39.14 s. + i + n 1.13 s. + lar + din 9.2
sözla-	سوزلا- : söylemek s. - p 8.14
sözlet- (sözlit-)	سوزلیت- : söyletmek s. - ür 20.14
sözlit-	سوزلیت- : bkz. sözlet- söyletmek

- sū^ḍ سوء : A. fena, kötü
s. 36.14
- sultān سلطان : A. sultan, padişah
s. 24.3, 26.12, 27.8, 29.11, 30.12, 34.2, 34.5, 34.7, 34.8, 34.11,
35.1, 35.4, 35.5, 35.8, 35.10, 35.12, 36.3, 36.15, 37.15, 38.3,
38.5
s. + niḡ 26.3, 36.8
s. + i 4.4
- ṣun^ḥ صنع : A. kudret, etki
ṣ. + uḡ + le 1.3
- ṣūret صورت : A. görünüş
ṣ. 3.6
ṣ. + i + de 34.12, 35.2
- ṣūrnāy صورناى : F. zurna (musiki aleti)
ṣ. 38.12
ṣ. + ni 38.9
- sūbhāna' llā سبحان الله : A. Allah' ı her tür eksiklikten uzak tutuğumu kabul ederim.
s. 30.3
- sūrūr سرور : A. sevinç
s. 3.12

Ş

- ṣā شا : F. şah, padişah
ṣ. 22.8, 39.3
- ṣād شاد : F. sevinçli
ṣ. 7.7
- ṣād-mān شادمان : F. sevinçli
ṣ. 3.14
- ṣāgird شاگرد : F. öğrenci
ṣ. 9.12, 14.14, 16.7, 32.8
ṣ. + i 10.8
ṣ. + lari 22.13, 23.12
ṣ. + lari + ġa / + ge 11.14, 12.2, 24.6, 33.14
ṣ. + lar + ni 14.9, 19.3, 31.1
- ṣāh شاه : F. padişah
ṣ. 3.7, 5.13, 9.7, 20.14, 21.6
ṣ. + niḡ 27.6, 38.10

şāhāne	شاهانه	F. çok mükemmel ş. 21.3
şā'ir	شاعر	A. şair, ozan ş. 16.2, 23.14, 24.13, 36.3 ş. + niñ 30.13
şā'ire	شاعره	A. kadın şair ş. 34.3
şā'irlik	شاعرلىق	şairlik, ozanlık ş. 37.13 ş. + da 32.4
şāye	شايه	F. yakışır, uygun ş. 37.4
şāyi'	شايي'	A. duyulmuş, herkesçe bilinmiş ş. 17.13
şebistān	سېشتان	F. yatak odası, gece ibadetine mahsus oda ş. + i + niñ 3.2
şehir	شهر	A. şehir, il ş. 7.1, 7.6 ş. + de 38 H.3 şehir + i 7.12 şehir + i + de 8.11, 16.13, 18.3, 21.3 ş. + lari + de 26.7 ş. + lar + din 23.11
şehinşāh	شهنشاه	F. şahların şahı ş. + i 3.1
şehir	شهر	bkz. şehir A. şehir, il
şeh-zāde	شهزاده	F. hükümdar oğlu ş. + lar 29.10
şē'ir	شعر	A. şiir ş. 7.14, 8.12, 9.2, 14.1, 17.2, 26.1, 28.10, 28.13, 36.12 ş. + niñ 7.14 ş. + ni 26.10, 35.11 ş. + im + din 32.14 ş. + in 33.1 ş. + i 35.13

		ş. + i + ğa 26.1, 26.5
		ş. + lari + niġ 26.8
		ş. + lari + din 36.6
şemme	شمة : A. pek az bir şey	ş. 38 H. 18
şerāb	شراب : A. şarap	ş. 22.4, 24.4
şerāfet	شرافت : A. şereflik, soyluluk	ş. + lari 17.2
şerī'et	شريعة : A. şeriat, din kuralları	ş. 11.7, 30.11
		ş. + de 20.6, 20.13
şerīf	شريف : A. şerefli, kutsal, soylu	ş. 17.7
şetrenc	شطرنج : satranç	ş. 11.9
şevk	شوق : A. neşe, sevinç, arzu	ş. + inġ 1.4
		ş. + i + da 2.1
şeydā	شيدا : F. şaşkın, deli, düşkün	ş. 34.6
şeyḫ	شيخ : A. ihtiyar, tarikat reisi	ş. 11.2, 22.10
şiftelik	شفتة ليق : düşkünlük, tutkunluk	ş. + da 34.6
şikār	شكار : F. av	ş. + ğa 34.10
şirīn	شیرین : F. tatlı, güzel, hoş	ş. 4.5, 34.3, 39.6
şol	شول : şu	ş. 35.3
şöhret	شهرت : A. şöhret, ün	ş. 25.7, 26.14, 38 H. 15
şu	شو : şu	ş. 27.10, 29.6, 31.3
		ş. + lar + niġ 38 H.16

şubu	شبو : bu ş. 32.2
şu ^c erā	شعرا : A. şairler, ozanlar ş. + si + niş 28.12
şu ^c le	شعله : A. alev ş. 3.10
şundag	شونداغ : şöyle, şöylece, şu kadar ş. 24.9
şuride	شوریده : F. perişan, kötü ş. 38.4
şu ^c ūr	سحور : A. anlama, anlayış ş. 28.13
şükri	شکری : A. şükür, memnunluk ş. 39.1
şükür	شکر : A. şükür, memnunluk ş. 35.14

T

tā	تا : F. kadar, değin t.1.12
tāc	تاچ : A. taç t. 37.4
tağ	طاغ : dağ t. 4.9
tālib	طالب : A. öğrenci t. + lari 20.12, 33.5 t. + lar + din 10.9
tār	تار : F. tel t. 6.14
tari- (təri-)	تری- : ekmek təri - ğan 10.3
tārīh	تاریخ : A. tarih t. 5.2, 28.9, 33.1 t. + niş 15.2, 16.12, 17.14, 18.3, 19.5, 20.3, 22.7, 23.2, 31.13 t. + ni 39.5, 39.8

		t. + in 39.13
		t. + i + n 39.13
		t. + i + din 4.7
tarim	تاريم :	ırmak, akar su
		t. + ğa 1.9
tart-	تارت - :	yemek, getirmek, çekmek
		t. - ar 29.7
		t. - ip 11.13, 21.5, 31.8
		t. - mas 9.8, 24.4
taşğari	تاشقارى :	dışarı, taşra
		t. 26.13, 37.1
taşla-	تاشلا - :	taşlamak
		t. - p 22.2
te [‘] ām	طعام :	A. taam, yemek, aş
		t. 9.8, 24.4, 29.7, 29.9
		t. + ni 6.3
		t. + lar + ni 21.5
te [‘] ālā	تعالى :	A. (Allah için) yüksek olsun
		t. 6.1, 24.9, 37.9
tebel	طبل :	A. davul (musiki aleti)
		t. 38.14
tebī [‘] et	طبيعت :	A. tabiat, yaratılış, huy
		t. + lik 27.14
tebī [‘] i	طبعي :	A. tabii, doğal, olağan
		t. + lari 28.15
tedbīr	تدبير :	A. tedbir, önlem
		t. 22.6
te [‘] eccüb	تعجب :	A. taaccüp, şaşakalma
		t. 9.6
tef-	تف - :	bulmak, hizmet etmek
		têf - ip 29.14
		t. - al - mi -dim 4.15
tefsīr	تفسير :	A. Kur' an' ın açıklanması
		t. 11.8

tehellüş	تخلص : A. tahallüs, mahlas kullanma t. 28.17 t. + üm 36.7
tehi	تخی : bile, daha t. 26.14, 32.5, 39.12
tehkik	تحقيق : A. tahkik, araştırma t. + lar 34.14
tekeddüs	تقدس : A. mübarek, kutlu kılma t. + ğa 36.2
teklif	تكليف : A. teklif t. 9.7
te ^l im	تعليم : A. talim, öğretme, ders verme t. 12.2, 14.2, 16.11
temām	تمام : A. tamam t. 13.3, 36.3, 38.15, 39.15 t. + i 39.7
temmet	تمت : A. bitti, tamam oldu t. 38.15, 39.15
tenbūr	طنبور : A. tanbur (musiki aleti) t. 1.3, 6.4, 6.7, 16.4, 35.5, 35.6, 35.7 t. + niğ 21.10 t. + ni 20.13, 22.2, 35.5, 35.9 t. + ğa 6.13, 21.13, 21.14 t. + um 1.15 t. + um + ni 1.12 t. + i + ni 21.7 t. + lari + ni 17.10
tenri	تنكرى : Tanrı, Allah t. 36.2 t. + m + ğa 4.15
terbiyet	تربيت : A. eğitim t. + i + da 20.4
tercime	ترجمة : A. tercüme, çeviri t. 13.6

terennüm	ترنم : A. şarkı söyleme t. 16.5, 19.9 t. + i 3.12
teri-	تری- : bkz. tari- ekmek
te'rif	تعریف : A. tarif, anlatma, bildirme t. 15.14, 28.7 t. + din 37.9 t. + lari 15.11
terîke	طریقه : A. tarikat, Allah' a ulaşmak için tutulan yol t. 20.7
terîket	طریقت : A. tarikat , Allah' a ulaşmak için tutulan yol t. 11.7, 20.8 t. + de 31.1
terkîn	ترکین : A. sözleşme t. 4.15
tersā	ترسا : F. Hristiyan t. + ğiça 3.13, 30.7
terz	طرز : A. tarz, şekil, usul t. + i + de 20.14
teşādūf	تصادف : A. aramadan bulma t. 31.6
teşevvuf	تصوف : A. tasavvuf, Allah sevgisine bağlanma t. + da 30.2
teşnîf	تصنیف : A. tasnif, düzenleme, (M.) yazma t. 13.1, 13.10, 13.11, 14.4, 16.9, 19.4, 20.10, 22.8, 23.1, 23.14, 28.1,32.10, 33.12, 34.4, 37.10, 37.12, 37.13
tevāriḥ	تواریخ : A. tarihler t. 39.7
tevekkül	توکل : A. işi Allah' a bırakıp kadere razı olma t. + ni 4.15
tevşif	توصیف : A. tavsif, niteleme t. 15.11, 28.7 t. + lari + din 28.8
teyyār	طیار : A. tayyar, hazır t. 29.8, 29.11
tezkîre	تذکیره : A. tezkire, biyografi t. + lar + ni 5.2

tib	طب	: A. tıp, hekimlik t. 11.8
tiken	تيكن	: diken t. 36.15
tikür-	تيكور-	: getirmek, ulaştırmak t. - ür 28.14
til	تيل	: dil t. + ğa 13.5 t. + i + din 8.10
tila-	تيللا-	: dilemek t. - p 9.13
tilsiz	تيلسىز	: dilsiz t. 12.7
tilsizlik	تيلسىزلىق	: dilsizlik t. + din 8.9
tişla-	تیشلا-	: dişlemek, ısırarak t. - p 9.6
tiz-	تيز-	: dizmek t. - ip 9.2
togri	توغرى	: doğru t. + si + da 37.13 t. + si + din 13.9
tokkuz	توقوز	: dokuz (9) t. 16.12, 18.3 t. + da 23.2 t. + i + da 31.13
tokkuzinçi	توقوزنجى	: dokuzuncu t. 19.1
toksan	توقسان	: doksan (90) t. 10.13, 16.12, 31.13
tol-	تول-	: dolmak t. - a 39.10 t. - arak 14.14, 32.7
tolun	تولون	: dolun, ayın on dördü t. 3.2

toy	توی : düğün	t. 37.7
töpe	توبه : tepe	t. + n 19.12
tört	تورت : dört (4)	t. 13.1, 29.1, 38.2 t. + i 22.7
törtinçi	تورتینجی : dördüncü	t. 13.7, 24.8
tur-	تور- : durmak	t. - di 37.8 t. - ay 36.12 t. - up 8.2
turfe	طرفه : acayip	t. + rağ 35.11
tut-	توت- : tutmak	t. - tum 5.10 t. - ti 25.7, 26.14 t. - ti - lar 27.8 t. - kay 38 H.15 t. 8.3, 39.5 t. - up 6.3 t. - mas 7.5 t. - may - dur - ğan 30.7
tutaştır-	توتاشتور- : tutuşturmak	t. - ğuçi 12.9
tütī	طوطی : F. papağan	t. 1.5, 4.4
tuz	توز : tuz	t. 6.4
tüget-	توگات- : tüketmek	t. 39.14
tülki	تولکی : tilki	t. 6.3
tün	تون : gece	t. 37.5

türkçe	ترکچه	: Türkçe t. 13.5
türlük	تورلوك	: türlü, çeşitli t. 25.3
tüş-	توش-	: düşmek, inmek t. - ti 4.14 t. - üp 3.10, 19.12, 22.1
tüz-	توز-	: düzmek t. - üp 11.13 t.- gen 1.10
tüzle- (tüzli-)	توزلى-	: düzeltmek t. - may 8.1
tüzli-	توزلى-	: bkz. түzle- düzeltmek

U

u	و	: ve u. 1.3, 5.12, 5.13
uç-	اوج-	: uçmak u. - up 21.13
uçay	اوپچاي	: ince u. 6.13
uçra-	اوپچرا-	: rastlamak, karşılaşmak u. - r 8.9, 8.10
‘ūd	عود	: A. ud (musiki aleti) ‘u. 1.3 ‘u. + lar + ni 6.4
ul	اول	: o u. 1.10, 1.11, 1.15, 6.6, 6.11, 7.9, 7.10, 9.1, 10.10, 11.10, 12.10, 26.8, 30.4, 30.9, 35.2, 35.6, 39.3, 39.12, aniñ 1.12, 1.13, 2.2, 6.10, 6.11, 7.7, 16.6, 38 H.8 anişsiz 9.7 aqa 39.1 uninga 12.9 anda 29.2, 34.10

		aniñdin 15.7
		u. + lar 28.1, 32.12
		u. + lar + niñ 28.14, 38 H.4
ulağ	اولاغ :	at, binek hayvanı
		u. + lari + ğa 29.7
‘ulimā	علما :	A. ulema, bilginler
		‘u. 21.4, 24.11
		‘u. + lar 29.13
uluğ	اولوغ :	ulu
		u. 24.11, 25.1, 39.14
uluğlik	اولوغ ليق :	ululuk
		u. + i 27.10
ūlū' l -ebsār	اولو الاصار :	A. görüş yeteneğine sahip olanlar
		u. 5.12
‘ulūm	علوم :	A. bilimler
		‘u. 11.4, 11.7
		‘u. + lari + de 11.5
‘umūm	عموم :	A. genel, bütün
		u. 17.1
uniñğa	اونيگنه :	bkz. ul
		ona
ur-	اور- :	vurmak
		u. - ar 21.13
		u. - ğay - men 1.15
uruğ	اوروغ :	tohum
		u. + i + ni 10.3
ustād	استاد :	A. usta, bilimde ve sanatta üstün yeri olan
		u. 16.2, 19.1, 19.3, 23.5, 30.13, 34.4, 38.7
		u. + dur + lar 15.9
		u. + im 15.10
		u. + i 30.14
		u. + lari 4.2, 17.8, 38 H.2
		u. + lari + din 14.12
		u. + lar 25.1
		u. + lar + niñ 25.5

ustāz	استاذ : A. usta bilimde ve sanatta üstün yeri olan u. + im 32.12, 32.13 u. + lari + din 5.5
uşbu	اوشبو : bu u. 4.6, 25.9, 35.7, 36.1
‘uşşāk	عشاق : A. uşşak makamı ‘u. 12.1 ‘u. + niq 12.1
uyu-	اويو- : uyumak u. - mas 9.8
uyku	اويكو : uyku u. + ġa 24.4
ūzhāl	اوزحال : uzhal makamı u. 12.3

Ü

ü	و : ve ü. 2.13, 15.9, 27.1, 30.6, 32.7
üç	اوچ : üç (3) ü. 10.6, 10.13, 18.1, 18.2, 20.4, 29.7, 29.12, 36.8
üçün	اوچون، اوچون : için ü. 5.1, 15.12, 38 H.8
üçünçi	اوچونچی : üçüncü ü. 12.4, 17.14, 21.9, 23.4 ü. + si 11.1
ümid	اميد : A. ümit, umut ü. 7.4
ümirā	امرا : A. ümera, emirler, beyler ü. 21.4, 34.8
üst	اوست : üst ü. + i + ge 17.8 ü. + lari + ġa 37.4
üstün	اوستون : üstün ü. 11.6

üy	اوى : ev
	ü. 29.3, 35.2
	ü. + niñ 35.4
	ü. + ge 35.1, 36.15
	ü. + i 35.3
	ü. + i + ge 37.6
	ü. + lar + de 34.12

V

vacibat	واجبات : A. yapılması gerekli olan şeyler
	v. 4.14
vāki'e	واقعه : A. vakıa, olay
	v. 9.3
	v. + ni 37.3
	v. + si 34.7
vāziḥ	وانح : A. apaçık, besbelli
	v. 38 H.1
ve	و : ve
	v. 3.1, 3.12, 4.12, 5.14, 7.5, 10.11, 11.14, 12.1, 12.12, 14.10, 17.6, 19.8, 21.11, 25.6, 25.13, 25.14, 26.4, 28.14, 28.15, 28.17, 29.3, 29.7, 32.8, 32.13, 33.7, 34.13, 35.13
vefāt	وفات : A. vefat, ölüm
	v. 14.6, 16.13, 18.4, 19.5, 20.3, 23.3, 33.2
	v. + i 10.12
	v. + i + din 10.13
veḥīd	وخيد : A. vahit, yalnız, tek
	v. 14.8
vekit	وقت : A. vakit, zaman
	v. + niñ 13.4
vekt	وقت : A. vakit, zaman
	v. 29.7, 29.12
vektī	وقتى : A. bir vakit, ne vakit
	v. 7.10, 28.9, 35.1
veten	وطن : A. vatan, yurt
	v. 3.6

vezir	وزیر : A. vezir v. 37.2 v. + lar 29.10
vilāyet	ولایت : A. vilayet, il v. + i + da 15.3
vişāl	وصال : A. visal makamı v. 24.5
vu	و : ve v. 39.1
vukūf	وقوف : A. vukuf, bilgi v. 4.1
vüzirā	وزرا : A. vüzera, vezirler v. 21.4, 34.8

Y

ya	یا : A. ey, hey y. 35.14, 36.14
yād	یاد : F. hatırlama, anma y. 19.7, 30.11, 36.5
yād-gār	یادگار : F. yadigar, bir şeyi hatırlatan y. 4.8, 31.1, 39.9
yadla-	یادلا- : hatırlamak, anmak y. - p 1.15
yaf-	یاف- : yapmak y. - ti 37.4
yaḥşi	یاخشى : güzel y. 7.3, 8.5, 8.6, 10.15, 14.4, 14.13, 39.8
yaka	یاقا : yaka, karşı taraf y. + lari + di + ki 34.12
ya-ki	یاکی : ya da, veya y. 38 H.11, 38 H.13
yalbar-	یالبار- : yalvarmak y. - di 2.13
yaman	یمان : kötü, en kötü y. 7.3

yana	يٰنَا :	yine, yeniden y. 1.3, 13.11, 24.1, 36.8, 38.6, 39.1
yandur-	يٰنَدُور- :	döndürmek y. - ğuçi 7.4
yarak	يٰرٰق :	uzak y. 23.11 y. + din 21.13
yarlık	يٰرَلِيْق :	ferman, buyruk y. 3.11
yasa-	يٰسَا - يٰسِي- :	yapmak yasi - di 25.3 y. - di - lar 29.2 y. - ğay 38 H.12 y. - p 6.5, 11.13, 38.12, 38.13 yasi - ğan 25.4
yasi-	يٰسِي- :	bkz. yasa- yapmak
yaş	يٰش :	yaş y. + қа 36.7, 36.8 y. + lari + da 16.12, 23.3, 38.2 y. + lik 8.13
yay-	يٰي- :	yaymak y. - ğan 12.2
yaz-	يٰز- :	yazmak y. - ğay - men 2.3
ye-	يٰ- يٰي- :	yemek y. - r 29.9 yi - dim 39.13
yegane	يٰگٰنِه :	F. biricik, tek y. 28.10, 34.3
yekin	يٰقِيْن :	yakın y. + raқ 30.9
yekinlik	يٰقِيْن لِيْق :	yakınlık y. + i 30.2
yekta	يٰكْتَا :	F. tek, eşsiz, benzersiz y. + si 3.3, 33.7

yen-	- بين :	inmek y. - ip 10.4
yene	ينه :	yine, yeniden y. 12.12, 25.14, 26.4
ye'nî	يعنى :	A. yani, sözün kıyası y. 3.9
yer	ير :	yer y. + ge 22.1 y. + de 7.10 y. + din 27.10, 36.4
yet-	- يت :	yetişmek, erişmek yêt - ip 38.4 y. - ken + de 21.9
yetim	يتيم :	A. yalnız, tek y. + lar 3.4
yetküz-	- يتكوز :	yetiştirmek, eriştirmek y. - gen 6.10
yetküzül-	- يتكوزول :	yetiştirilmek, eriştirilmek y. - ür 29.12
yetmiş	يتمش :	yetmiş (70) y. 16.12, 33.2
yette	يته :	yedi (7) y. 21.14
yettinçi	يتينجى :	yedinci y. 15.4, 34.1
yi-	- يى :	bkz. ye - yemek
yig-	- يخ :	yığmak, toplamak y. - ip 21.6, 39.8
yigaç	يخاچ :	ağaç y. + da 38.12
yigirme	يگرمه :	yirmi (20) y. 8.13, 37.8 y. + din 32.10
yigit	يگيت :	yiğit y. 8.13

yigla-	یغلا -	ağlamak	y. - p 6.7, 21.11, 22.2, 38.5
yiglat-	یغلات -	ağlatmak	y. - kuçi + sen 1.5
yikil-	ییقیل -	yıklmak, çökmek	y. - di 4.10 y. - ip 19.12 y. - ğan + ça 31.7
yl	ییل ، ییل	yıl	y. 6.12, 9.11, 10.13, 12.12, 18.1, 20.2, 27.13, 28.2, 29.6, 29.14, 37.8 y. + din 24.7 y. + i 18.1, 18.3 y. + lar 24.12
yok	یوق	yok	y. 8.12, 8.13, 10.11, 11.10, 22.12, 25.1, 30.8, 31.4, 32.6 y. + tur 25.14, 27.6, 28.13, 30.10
yokarda	یوقاردا	yukarıda	y. 27.3
yokiri	یوقیری	yukan	y. + da 25.1
yol	یول	yol	y. + niñ 29.1 y. + ğa 39.14
yoluçi	یولوچی	yolcu	y. + lar 29.5
yosunluğ	یوسونلوغ	böylesine	y. 17.7
yum-	یوم -	yummak	y. - di 10.12
yumulın-	یومولین -	yumulmak, yumulunmak	y. - ur 21.12
yüklan-	یوکلان -	yüklenmek	y. - di 4.9

yürü-	- یورر : yürümek y. - r 24.2 y. - p 7.6 yür - güççe 8.4 y. - ş + ni 8.5
yüz	یوز : yüz (100) y. 6.12, 10.8, 12.12, 13.1, 15.3, 16.12, 17.14, 18.3, 19.5, 19.7, 20.3, 20.5, 20.12, 22.7, 23.2, 30.3, 30.8, 31.13, 33.2, 35.14, 38 H.3, 39.1 y. + niñ 28.12 y. + din 14.9, 14.14, 19.3, 20.4, 22.13, 32.7 y. + çe 32.9
yüz	یوز : yüz, çehre y. + i + din 38.1
yüzlan-	- یوزلان : yüzünü dönmek, yönelmek y. - di 19.13 y. - di - lar 34.10

Z

zāt	ذات : A. saygı değer kimse z. 15.10, 27.12
zeber-dest	زبر دست : F. üstün olan, mahir z. 24.11, 31.2
zeħmek	زخمک : F. zahmek, mızrap z. 1.15
ze‘if	ضعیف : A. zayıf, güçsüz z. 4.10
zemān	زمان : A. zaman, çağ z. 28.10, 28.12 z. + niñ 32.6 z. + da 6.6, 31.3 z. + din 6.11 z. + i + da 38.14 z. + ğiça 6.12

zemāne	زمانه : A. zamane, yaşanan zaman z. 39.4 z. + si + niḡ 14.2 z. + si + da 38.12 z. + lari + de 15.1
zemīr	ضمير : A. zamir, iç yüz, gönüldeki sır z. + lari + ġa 5.13
zen	ظن : A. zan, sanma z. 36.14
zerre	ذره : A. pek ufak parça z. 27.14 z. + ni 1.11, 3.10
zevce	ذوجه : A. eş z. + lari 34.2
zey	زی : F. ince iplik, ip z. 6.14
zikir	ذکر : A. anma, anılma z. 25.1, 27.3
zindān	زندان : F. zindan, hapishane z. + ġa 20.2 z. + da 20.2
ziyāde	زیاده : A. artma, fazla z. 28.5
zulūm	ظلم : A. zulüm, haksızlık, eziyet z. 34.14
zū' l -karneyin	ذوالقرنین : A. iki boynuzlu (İskender' in ismiyle birlikte geçmektedir.) z. 38.14
zūlf	زلف : F. saç z. + i + n 1.5

ÖZEL İSİMLER İNDEKSİ

'abdu' llā mervārīd	: 14.11	عبد الله مروارید
'abdu' r-reṣīd-hān	: 24.3, 24.7, 34.2, 35.14	عبد الرشید خان
altay	: 11.1	التای
āmān-nisā ḥenim	: 34.1, 36.9	آمان نسا خنم
'azrā	: 1.7	عذرا
bābur	: 26.3	بابر
bābur ṣāh	: 20.14, 21.6, 22.8, 27.6	بابر شاه، بابر شا
balasağun	: 11.1	بلاساغون
belḥ	: 23.11	بلخ
büzrük termizī	: 25.11	بزروک ترمزی
cāmī	: 16.11, 17.9, 30.2	جامی
cemṣīd	: 3.5, 10.1, 38.8	جمشید
çeṣtiye	: 20.7	چشتیه
dil-sūz	: 38.9	دلسوز
dīvān-i kidīrnī	: 23.14	دیوان قدیرنی
dīvān-i nefīsī	: 34.3, 37.10	دیوان نفیسی
ebū neṣr fārābī	: 11.2, 32.2	ابو نصر فارابی
ebū se'īd mīrzā	: 26.12	ابو سعید میرزا
'ecem	: 26.7	عجم
ehlāk-i cemīle	: 37.11	اخلاق جمیله
ekrem	: 35.2	اکرم
'elī ṣīr emīr (Nevai)	: 16.10	علی شیر امیر
'elī ṣīr ḥekīm	: 3.7, 39.2, 39.10, 39.11	علی شیر حکیم
'elī ṣīr nevāyī	: 32.11	علی شیر نوایی
emīr niṣāmī' d-dīn 'elī ṣīr nevāyī	: 5.6, 15.8, 16.14, 23.6, 27.11, 32.4	امیر نظام الدین علی شیر نوایی

امیر نظام الدین علی شیر نوایی

endicām	اندیجان : 23.10
entākiye	انطاکیه : 7.12, 8.11, 9.10
erdeşir	ارد شیر : 38.11
eşlü' l-vesl	اصل الوصل : 13.10
esrār-i mūsikī	اسرار موسیقی : 22.8
fārābī	فارابی : 5.6, 16.1, 33.4
fehri rāzī	فخری رازی : 11.4
ferhād	فرهاد : 1.6
fişāgores	فیثا غورت : 5.6, 10.1, 10.4
fişāgores	فتا غورت : 7.1
fişāgores	فیسا غورت : 9.13
fuzūlī	فضولی : 36.5
h ^v ārezmī	خوارزمی : 23.10
hātem-i teyyi	حاتم طی : 30.1
heriz	خرز : 6.2, 6.5, 6.8
hindūstān	هندوستان : 9.13, 9.14, 10.4
hīrāt	حیرات : 16.13, 18.3, 29.1, 29.8
hişār	حصار : 15.3
hoce şehābi' d-dīn	خواجه شهاب الدین : 14.7
horāsān	خراسان : 13.8, 16.13, 25.13, 31.8
hoten	ختن : 3.7, 6.9, 6.11, 39.2, 39.8, 39.9
husrev dehlivī	خسرو دهلوی : 26.1
hüseyn behādir-hān	حسین بهادر خان : 29.11, 30.12, 31.4
ibn-i sīnā	ابن سینا : 11.5, 32.3
irāk	عراق : 13.13, 23.9, 25.13
īrān	ایران : 23.9
iskender	اسکندر : 10.12, 38.14
islāmbūl	اسلامبول : 23.10

kābil	کابل : 21.3
kātibī	کاتبی : 26.5, 26.8
keṣmīr	کشمیر : 23.10
keyḳubād	کیتباد : 10.2, 38.9
ḳidīr-hān	قدیر خان : 24.4, 24.5, 32.5
ḳidīr-hān yārkendi	قدیر خان یارکندی : 23.4
ḳur'ān	قرآن : 19.7, 30.11, 33.11
kūṣīgīr	کو شیگیر : 28.17
leylī	لیلی : 1.5
luṭfī	لطفی : 1.14, 32.1, 33.5
māverā' ū' n-nehri	ما وراء النهر : 26.7
mecnūn	مجنون : 1.5
mehmūd	محمود : 35.3, 35.5, 35.9, 37.5
melike āmān-nisā ḥenim	: 34.1
melike dil-sūz	ملیکه آمان نیسا خنم ملیکه دلسوز : 38.9
mevlānā 'elī	مولانا علی : 13.7, 19.14
mevlānā tūtī	مولانا طوطی : 25.8
mi'rācū' s-sālikīn	معراج السالکین : 20.9
mīrzā ebū se'īd	میرزا ابو سعید : 27.7
miṣri	مصر : 10.5
moğolistān	مغولستان : 32.2, 33.8
mollā 'eṣmetu' llā bin mollā ne'metu' llā mū'ciz	: 3.9
mū'ciz	ملا عصمت الله بن ملا نعمت الله مؤجز مؤجز : 2.13, 3.10, 39.14
muḥammed ḡezzālī	محمد غزالی : 11.3
muḥammed ḥ'ārezmī	محمد خوارزمی : 19.1

muḥemmed küştigir	محمد کشتگیر	5.6
muḥemmed küştigir	محمد کشتین کیر	24.9
muḥemmed küştigir	محمد کشتن گر	28.2
murtāz	مرتاض	13.11
nefīsī	نفسی	36.2, 36.3, 36.6
ne ^c mān semerkendī	نعمان سمرقندی	19.6
neṣ ^ḍ et-i mūsīkī	نشاط موسیقی	22.14
nevāyī	نوایی	1.14, 15.10, 15.12, 28.6, 28.7, 32.12, 36.5
ni ^c met-ābād	نعمت آباد	29.4, 29.9, 31.12
nūri' d-dīn 'abdu' r-reḥmān cāmī		15.5
	نورالدین عبد الرحمن جامی	
nūṣirevān	نوشروان	38.11
risāle-i devvār	رساله دوار	16.8
risāle-i muḡenniyyūn	رساله مغنیون	12.6, 13.2, 13.5
ṣāḥib belḥī	صاحب بلخی	20.11, 22.5
ṣāḥib-kīran ḥüseyn behādir-hān		27.8
	صاحب قران حسین بهادر خان	
ṣefāyī semerkendī	صفایی سمرقندی	22.10
semerkend	سمرقند	14.12, 19.10, 23.10, 25.13
sikender	سکندر	3.5
ṣūr	صور	7.1
sūleymān	سلیمان	3.5, 38.13
ṣābūk	شابوک	13.8
ṣemsi' d-dīn tebrīzī	شمس الدین تبریزی	19.10
ṣīrāz	شیراز	23.11
ṣīrīn	شیرین	1.6
ṣurūḥu' l-kulūb	شروخ القلوب	37.12

tāhir	1.8 : طاهر
tārīḥ-i reṣīdī	5.2, 5.14 : تاریخ رشیدی
tārīḥ-i revzetu' ş-şefā	5.14 : تاریخ روضت الصفا
tarim	34.9 : طارم
tebriz	23.9 : تبریز
telhîş	33.9 : تلخیصی
terk-i mekân	34.10 : ترک مکان
tevārīḥ-i 'ecem	5.4 : تواریخ عجم
tevārīḥ-i 'ereb	5.4 : تواریخ عرب
tevārīḥ-i hūkemā	5.3 : تواریخ حکما
tevārīḥ-i mūsikīyūn	5.11 : تواریخ موسیقیون
tevārīḥ-i revzetu' ş-şefā	5.3 : تواریخ روضت الصفا
tevārīḥ-i tebiri	5.3 : تواریخ طبری
tuğut	38.2 : توغوت
türk	5.15 : ترک
vāmuk	1.7 : وامق
yāfes	6.8 : یافت
yāfes bin nūh	5.15 : یافت بن نوح
yārkend	6.9, 6.10, 25.13, 34.9 : یارکند
yolbars	3.5 : یولبارس
yūsuf	1.9 : یوسف
yūsuf sekkākī	33.3 : یوسف سکاکی
zahīri' d-dīn bābur	21.2 : ظهیرالدین بابر
zelihā	1.10 : زلیخا
zelīlī	36.5 : زلیلی
zūhrā	1.8 : زهرا

KAYNAKLAR :

- 1- Bugünkü Türk Alfabeleri,
Dr.Ahmet B. Ercilasun,
Kültür Bakanlığı Yayınları : 281, Ankara, 1976
- 2- Concondance et Indices de la Tradition Musulmane,
Tome 3, Leiden, 1955
- 3- Cüngödiki Türki Tillar,
Nesrulla Yolbuldi-Muhebbet Kasim,
Şincan Daşu Neşriyati, 1987
- 4- Divanü Lügat-it-Türk Dizini,
Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972
- 5- Doğu Türkistan,
Mehmet Emin Buğra,
Güven Basımevi, İstanbul, 1952
- 6- El-Mu'cemü'l-müfehres,
Muhammed Fuad Abdülbaki,
Kahire, H. 1364
- 7- Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,
Ahmet Caferoğlu,
Türk Dil Kurumu Yayınları : 260, İstanbul, 1968
- 8- İslam Ansiklopedisi
- 9- Kutadgu Bilig İndeks,
Reşid Rahmeti Arat,
Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 1979
- 10- Modern Uigur,
E.N.Nadzhip,
Central Department of Oriental Literature, Moscow, 1971
- 11- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,
Ferit Devellioğlu,
Aydın Kitabevi, 7.baskı, Ankara, 1986
- 12- Seng-lah Lügat-i Nevai,
Mirza Mehdi Mehmet Han, Yayınlayan: Besim Atalay,
Türk Dil Kurumu, İstanbul, 1950
- 13- Uygur Helik Egiz İjadiyiti,
G.Sedbakasov,
Kazakistan SSR "Nauka" Neşriyiti, Almaata, 1983
- 14- Uygur Tili,
Şincan Helk Nişriyati Urumçi, 1956
- 15- Uygur Tili Dersligi,
Şincan Helk Nişriyati Urumçi, 1956
- 16- Uygur Tili Gramatikisi Fonetika hem Morfologiya,
Şincan Helk Nişriyati, 1955

FAKSİMİLE

بسم الله الرحمن الرحيم

1 ای حکمت من گفتم سیرت من یک بی تو می بینم خودت را من یک
2 صوفی را قضا کرد، باب غیب تو ده تا بر ما خورشید نورانی
3 الهی شدت کفایتی پدید آورد که در حق من گفتم پدید
4 هر کس که ز ما بر آید می بیند تو می کنی و این را ز غیب خود کرد
5 خلیفه گوی قضا کند یک فرساید قضایت من سیرت را سیرت
6 قضا کند یک سجده از راه دور تیرت من و امحق جسم من یک
7 کرد آید غرق قضا کند یک نه هر وقت قضا کردی بر ما صد
8 بند قلیب ما یک هم از دستا سیرت هر چه سیرت
9 زینها مشهور می کند تو می کنی که منی اول کمال شریف
10 هر قضا کردی در آن قضا کن کنی در اول تو می کنی در روز
11 نه عاقبت بقدر قضا کن کنی تا یکم از کمال شریف کندیم
12 خزان من این یک ذریه کس قضا کند تو نه جان کن کنی
13 کوهی توانی ای تبت من کمال غیب بعضی لطیف کما یوس
14 نعت با غیب کس تو هم کما یک ذریه کمال غیب کن کنی
15

- 1 ابا بوسع عدالت کشتوی نکاشت همنشایی و نخواست
- 2 شبستانانی میرا تو لولن با بی هاه صلاست همنی نیک
- 3 بهر غناسی و سیادت بگری نیک هر یکتاسی ؟
- 4 غریب سیم لولر آتاسی چوقول هسکین لار بر سگاسی ؟
- 5 بهر شه صولت به ایان دولته پداسی خشم کند
- 6 چشم نهان صفتی در دیشی سیرت پراغ و گلن
- 7 ساه بی سخن بگلی خشم حکیم حضرت لاری تو یاشی
- 8 دین بو کهنه گمترین غریب بیاه وراق شهید اوان
- 9 غم ایلیکده کسیر بار چه ادم دین قصیر یعنی عالم گم
- 10 بن لولر غم نه بر تو چو بر لولر شهلمه تو شوب به زره نه
- 11 فلک تو یاشیده به از کوه زینت انانغ یا ریت قلده یلکیم
- 12 موسیقی تو زنجیرک مو جب سربور و باغش عیش حضور
- 13 ده کیم با دشا دین گد اغی او لیا دین تر سنا بیجه
- 14 چو انسان بو فنیمن شادمان بولور لار مارکب
- 15 سستی لولر زینت سنا معلوم دو کیم بو فن نیک صاحب

- 1 نیک بهر تو قید با غیر تو زانین کی ساقیلب از لکای کوس ؟
- 2 انکاش خفا احوال با نستی گزگی کوس ؟ ای شاه کشف
- 3 همه کله اسکاره و سیک نفعت یا ز غای کوس ؟
- 4 ... مناجات
- 5 مقصود سخن ای فضا مبهز سیرتین ای ضلعا
- 6 سرخوس سیرت ایضا سیرتین سخن پادوی
- 7 عاصی تلو کند و سیر فقیر جاقلو کند و سیر حقیر
- 8 غم ایلیک بولور کم سیر سیرتین سخن پادوی
- 9 ای رازتی حقی قدیم کجی کوی سیرتین ای رحیم
- 10 حاجت روا قبول ای کیم سیرتین سخن پادوی
- 11 عشق کن دل غیر قبول عطا جانلوم ستم لار بر لولر
- 12 غفور ایله منزه با ضلعا سیرتین سخن پادوی
- 13 مؤخر عاصی سیرتین ایضا با لار دین گه سیرتین
- 14 ره کنده اتدیم انتن سیرتین سخن پادوی
- 15 از نوبه ایلیک سیرتین ایضا و لولر علم ایلیک سیرتین و ال کوی سیرتین

- 1 تسلیم بوار می صالحی بی کلمه روشی او در حله صفا
- 2 سبب تاریخ تذکیره لاری می جمع تعلیم تاریخ رشید
- 3 تواریخ طبری تواریخ روضه الصفا تواریخ حکما تواریخ محمدی تواریخ عرب لاری انتیاب
- 4 قیامیم لم خاص مالیم سستی لوستا ذلاریه نه
- 5 فیضا غورث فارابی بهلوانه فوشت گتیر این نظام
- 6 الیدی علی شیر نزاری موشیدیم ننگ بونی حقیقه
- 7 یوزکان کتیب سایل لاریه بهر مند بودم
- 8 افر قند رسم گم لاریق کستقند دیم غا موافق بو
- 9 رسالته یو تووم عالم ملطفه رسوغا توووم
- 10 پرسالته تواریخ موشیقون اطاقوید و مس
- 11 اولوالار بهصار بلک صفتار و کبار صفتی لاری غنی صا
- 12 هانم لاری غنه بلک صفا و لاری لاری غنه نامعلوم صا
- 13 لاری صا کی تاریخ روضه الصفا و رشیدی دانداغ
- 14 کتیب دیوب دویکیم یانف بن تاریخ علیله اولم ننگ مکر

- 1 حقوق بلک صاحب کشف لاری کملار دور مجتمعه
- 2 صاحب ارشاد لاری کملار دور استاد لاری کلوز
- 3 دور سن کیم کسینک هم سیتی دور کیم ایسات
- 4 بلکلی ننگ بلور و ارسلطانه ادبیت مالک ننگ طلی
- 5 شیرین لسانه دور سن هم خوشی شکوئی بود کشفی
- 6 استغوی سن دور کله نه بولنا کج او کس بو غور سن
- 7 فونه ننگ صاحب کشف لاری تاریخیدیم کرسک
- 8 بوتوب سایر مضمی لاری غنایا کی تر قوسا ننگ دیرینه
- 9 امری قیلدی لاری بو غریب هو غر کر یا تاریخ بود لاری
- 10 بو ضعیف خور غر کر یا اسهان بتقلیدی نه بو اعظم
- 11 رستغالیغه قوت نه غنزه رستغالیغه قوتست ؟
- 12 دریای همیر تیره مستغرق و سته ننگ بولوب بار بیت
- 13 کر بیکیم قتل الطبعو الامد و الطبعو الرسول اولوا
- 14 الامور متکلم منقولی غا طریخ هم خوشی بو امر و اجابا
- 15 تربیت قیلور غه چاره نفا لیدییم تو کمل ننگ غم

ارفاقه کز کرب الی فی ضلالتی غم اولی غم نیست
مگر کشت غم ز دل در دیه تنزیه شکر از غم است
سستمانه بی مهری ما که بی پروای بودی آتش با دوش
خون لطف تو منم با دستم ز کلاه دولت بیرون
از روزی که بر پیغمبر بود ما که کعبه در دست
از ناگفتی زنجیر و زلف تو از پیش تو به از دست
بگریه که قدمها به از لب است آنکه مستی داد
طهارت تا در خانه ای از روی ما سن بر روی ز زینک
دیده از تارده مکتب تو و کعبه نیست زنده قلمنت
بانی زان دست از لب انظار کینه غمناک نه بر ما کعبه
او ز غم شوق بر هر طرف قله ای او را میل از کعبه
ترقی شکوه از غم است مکتب تو فنی با ماکلر بوله
فرا غم غم است با دشمنان در روز هفت سیلاب نه به
سنا فک کلبه علمم غم هم در می نه می هند رستان

سند مضمون بر این دیگر سحر او ز دل کعبه تو ز ایما
نور در کعبه که نه نور است قیامی و بیست کعبه
کریه به کعبه که کشته نه در دست به لبها کعبه
بیا با حق با اس کعبه یور که در این با حق صومر
قلیب یور ز شمع او به کعبه یا خفته کوز ز
این نور خفته در تنگ بوی سا یا خفته سومر
استقوی دین او ز کعبه کعبه علم او ز کعبه
نور موسی قیامی علم سن ز کعبه موسی قیام
میوان سله ز کعبه در جفا حقیقت خدا و او را
انسان تا لبیدن بالا نصیب که او را ز کعبه
مضمون لیوری چون اینها کعبه شکر به انچه
شهر زیارت یوقه بودی که کعبه کعبه دین نشان
پرتق ایرود کعبه شکر ما شایق بر کعبه غم
سوزان بجهیب ما کعبه به ضلالتی مضمون

چقا و دیلار اونوز مانا لار برده مهر و وفا شهسور
 موسیقی سون لار دیردی بو لرب ایر دیلار تاریخ
 نیک کتوز سلسله ان برده اوصهار و لایقیا
 مه فوره بو لیدلار استیجی بیبری لافرت
 مولانا نورالدین محمد الرحمن جامی ایر دیلار
 بو عزیز نیک فضیلت فضا لار ای تاریخ نوع
 کتایب لار دده شهسور و در فضیلت انگلی
 ا و تاسک امیر نظام الدین علی شیره نوالی دیک
 عالی خدیو بتیلم علم و محله اوله اوستا و دور لار
 نوالی دیک ذات بو کتایب خاوستا و دیک شریف
 دیک بو عزیز نیک توصیف تعریف لار ای
 او جون کتایب ددیکیم نوالی حضرت لار ای
 اوز غلسه لار ای ده بسن جامه بو عزیز نیک
 نهم و سبب تعریف و تلمیحه و کرم کرم ای کتایب لار

توبه لار و دستار نه کشف قیله لار شاعر
 بو توش می کیمی نیک قلم شاعر اوز نمانه کت
 نیک بو بو لایر لار صفتیله باشتا علم لار دیکو
 نه ایته باشی و قیق کتایب لار توفیق قیله لار
 افرقه بیلدیرده انمول نیک کتایب لار مختلفان
 سبب سن عقال دیرن عاری بو لرب و ذکات بو لایر
 ششم بیبری نیک شریک سبب ایزیت ددیکیم
 برفنده فرید العطر و حیدر الله سبب لار دیکو
 اوز ایلی ویکه یوز دین آتوق ایلی شاکر و لایر
 ایلیه سبب و ما توفیق لایر لار سبب لار کرم بو توش
 اوز اکتیجی بیبری کیمجه اهد و لایر حضرت لار ای
 ستر قید دین ایلی لار بو عزیز نیک بو نیک کتایب
 لار دین بو لوب لایر ذیلار کرم سبب ایلیه کت
 بو نیک سبب قید بو دیلار بو عزیز نیک لار کت

الایری علی شکر نوافی دور بو عزیز ملک شکر
فضل شکر اذنت لوری اوز لوری بو عزیز ملک
کتاب لاریهین معلوم درد کتابی بو عزیز ملک
لوری فضل لوری بروردین ایلی ایلی ملک
کیمی کوچه از بولوب بو عزیز ملک ایلی ملک
کتاب بلور بیدین آوند لوری بیک طرفه بو عزیز ملک
دبت لاریه معلوم قلمی بو عزیز ملک ایلی ملک
عالم لاری ملک ایستیگه نیر اوستا د لاری ایلی ملک
جایی دین مکتبی قننی نوی خوب ادا گانه لوری
بر کچی کر کچی ستا کهنو رلا رضی حکیم اوز
لاری ایستقانه نخل لاری سلوان جی ایستیب
بیر شکی ابوب ایردی لوری نوا دیگوان بر مقام نم
افضراع قداکیمب عالم شکر ایلی ملک لاری
بو عزیز تاریخ نیک صوکه کوز بو عزیز ملک اوز ایلی ملک

بس بو عزیز شکر علی کیمبه حضرت ناز ابا دیک
اوه عا اکر بو عزیز ملک عا لیم اوانا نین بیک
بختد ب لیتی لوری قوت ایک راقا اوردی بس
فضیله و برسه ستا ر قانده قاتار لیتی باره نینجه
نخل لاری لوری تحول لاریده ترخم قلمیب ایردی لاری
بجم دین اوه بر مقام نم آنک ایلی مرفعل لاری شکی
افضراع قلمیب ایردی لاری کوربست اگر بو فونه
مکتب قلمیب ایردی لاری رساله د آزار ناملیق
بر کتاب بو فون ضوه هیوا تصنیف قلمیب لاری
حضرت علی شیر ایر حضرت لاری بو فون نم بجم
حضرت بامیدین تعالیم الی لاری حضرت جانی
تختی تو قوز یا سده رید ایلی ملک کوز تو قوز
کوزید خراسان نکمه ارات شهریه وقت
بولی لاری کوزینی پیری حضرت ایر نظام

بی جای الثانی و دنیا فو کلیب اتمش اوج بل
 عمری کوروب اتمش اوج فاجر کتا ب بو توب
 تاریخ نیک تو تو ز بوز السنه بی اعرات شهر
 سکه کس ع مله وفات بوز بمت لار

تو تو ز بی بی سیری اکره و غیره از زنی دو مکملی از و عظمیه
 خیمه قشیده کرب استملم مرآت فالاکه کرم کز و دیور
 اکیوز دیه کرب رات شاکر و زنی بو ستاد کی مهر قلیان
 بوزخ کله بی سوسرورده عقیده رساله تره نه بیفت کله یار
 تاریخ نیک کس کوز دالاک کرم اکیوز و وفات به لید یار
 اوج قوی بی سیر کی سوله با نعلین سحر قنده ای و کرم بو یار
 صفی با کفای ایرونی بیکن شسته در تب اولی با انان
 اوردی خیم خشی آتقده علی و اکره کشت خیم خشی اوردی عالم
 لار و عصبیه دست اکیوز لار بی کسبی تره کرم کله یار زنی
 بر کانه سحر قنده عالم لار کی بی کسبه و نه بو یار خیم خشی
 سهر زنی نیک خزل لار ی غده سه تار بی انان لار کله کله عالم
 لار بی کسبار با شتقوبن به قلیان شسته سحر قند
 احوال لار بوز لار زنی اوان دین ارق شسته سهر کس
 بولدی مولانا علی حضرت لاری به کسبار اوانا خیم خشی

1 آید کسی ایرونی مدیس لکس کنی در مفرود
 2 بویب ظهیر من با برکتی در بیانی لاری کرخ
 3 که یک هیوه بر باغدا نشانه بال است و لایه
 4 اگه پیر شراف امر او ز افلا اولیا بر یک خاطر لایه
 5 ارون الزان طعی ام لار نه تا ترتیب و سخر خوان
 6 نه نضیب بولفا نه با بر شمس یقی غایت است
 7 تدلیب ایر و لاده به عزیز طنبیه یعنی قول از بر فی الحلب
 8 چه اعراف سقا میغه نازیش هم طوطی وای ای کجای لاهی
 9 دین آه توب او جوخی آه می نه بشکانه بر بجلیل
 10 کلبیا طنبیه رنگ قول قفوه کفا قوزوب سب بر اشتقا
 11 بستکوی عملی ای حق اوان عللار قوفه وی و نفلون
 12 یخه کش سحر کوشن بومو لیسو ایر وی بدلیل سب یزاب
 13 یازا قیدین او جوپ کلبیا اوزیننی کلبیه خداه وار
 14 ایر و کتینه سکنز مره اوزیننی کلبیه خداه اندی

1 عالم دین گتت بو خیر کسور اولی باوش آنکون
 2 بو خیر نه زنده اند که قلم لاری بشن من زندانه اولیب
 3 تا ریخ بی سکنز یوز آهیشی شیخه و نفا ت بولادی لار
 4 بو خیر نه شک ترستی و اوهج یوز دین آتوقه شیخه
 5 ده سیتیغ فنیخدا بر کمال بولایان ایر وی سحر کوزی
 6 عملی سیرت عتده ای کلم بولایان ایر وی سحر کوزی
 7 هور و قار و لاری باهله یوزی اولی بیخشیج سحر کوزی
 8 ایر و دین سحر کوزی سحر کوزی باهله یوزی سحر کوزی
 9 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی
 10 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی
 11 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی
 12 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی
 13 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی
 14 سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی سحر کوزی

۱- کین بلبل گیر تو نشو به اول کب گت نه کن کنترت من
 سوزان طبعی به تا شتاب بفلک ب سپهش بولین
 س عت و ح کینه بینش اولد ز غم کلاب کسیر
 شرا به در لارا بچو نه لکما سپهش اولد و خوشه غم
 فکله دی انا سوال ناصلا هب بلنج بکجه کله کما
 حکیم امارتقا بچه چو اولد بیهوشی تا کله بر لک
 تاریخ کیکه سکنزیز قوتی کوه ای بر دیه مولانا عالم
 دین کتج با برت نه منجه قافلایه اسرار حقیق
 آملک صیغ رب لوده بو قصه عالم به منجه سل با دور
 اولون آکینه بیجی سیرکی شیخ صفای سحر قندی به منجه کلار
 ده دیم بو طر بیز جلمه در غفاره مقلام آسنگ لاری
 بو بیز سیر جالم ایله در غفان اسباب نوحیات توی بو
 به لطف ای سیرکی ابلکلر بوزیه از توقعات اگر دلاری
 بوفنده ما سیر مولای از دلاری نشانت مستحق

۱- اطلع بربر ازله منصفه علی بلور بخره قسم تقدر غزل
 لور اقدر به قیلدی تاریخ نیک سکنزیز آتیش قوت
 وه اولدی لک الله باشو اولدی ناطق سینه توی اولد
 اولد او بو بخی بیجی قیدری خواجه یا کندی ده کیم بو
 عزیز و کیمکله منجه صهارت کرسب تکلیف اولد و شاد
 آرزو در بو بیز کرسب لائق اوستیخام الدسی علی
 ششیرنی ایلدی بخت لاله می تکلیف لیلی اولد بیز ح
 ده قورما پروی اهلکم اولد قورب هوسنگه بکشموش اولد
 کرض کلکله دود ما روی عرق قدیرین ایزانیدین حکیم بیز دله
 خوار زردی سحر قنده اندی حال آسکله بیجی کیم بیز
 بلنج شکر از قاتار لیلی باوق شکر لاری آن مویک
 اده روی ننگه کیم کلکله حل شاکر لوری بار ایزاری
 رباب نه بهشت مستطاب فی بو بیز کشف
 قیلدی بی شاعریری دیوانه قورینه بکوشه نصیف

1- قبله بیان از کتله و مستحق فنی بکشد
 2- لاری در ج قیلدی جنده کل کسب پرورداری
 3- سلطان عبد الرشید خان کیم معروف مشهور
 4- دور قدیرهای کتله طعم شربت تا ساس اوقو
 5- خدایه کس ایردی قدیرخان وهما الطلیع بر
 6- مقام نیا افترا و قیلیدی کرد لور زلف او یگانه
 7- عبد الرشید خان پادشاه دین آنک میل در کین
 8- هاتو دین کتله لار او تون می به صفت بهلولان
 9- حکمتی کین کردور بکشد قدیاسته سوزانغ
 10- بر قابلیت اوز نفع کرمه دین عطا قلی بیگ
 11- بام و نغ علی بقر طلب الا و بیا کیم بهلولان زور
 12- دست کیم نکلید میل لور اوز ب هوشکده کین بهلولانغ
 13- کلک لکان بکشد کیم مضنی بام غنیا و علی نیا
 14- انقیاس بر نکلید که خوش خلق خوش گوی کتله

1- بر قیادی بر قیود استیم ذکر بر بلبلان اولغ او سنا
 2- لور مقابل سیدامو مستحق فنی باره سیدامو اولور بوردی
 3- رشید به سیددی توراک توراک افق اولور قوالدر
 4- آنگلار اربا در قیلله اوز لور می با سیدان متن سخن
 5- دور کتله سیددی بر اوز کتله سیدیم بر اوسته دور کتله
 6- قدیردی خوش خلاق و دلکش اوقه بولوب ناست
 7- مشهورت اوقه مشهور ایلادی متن اوز بهرین بری
 8- سیدیم بر کتله سیددی اوز کتله سوزان اولدی
 9- جمله اوز کتله کتله خوش ایلدی برنده بهلولان اوز کتله
 10- ساقیلدی کتله سیدیم بهلولان اوز انا پیوه خوش طالع روز
 11- خوش ایلدی بهرین کتله دیر و سر سوز کتله فنی الطیفه بیلدی
 12- دور کیم بهلولانغ خوش ایلدی طالع ایلدیشی دور و لیل کیم
 13- فراس او ملک دور و عورات مستحقه و یا کند ایلدی
 14- بونش به کسکی مننی اوقه تور وینه بری دو کتله مقادی

۱- بیرون بیرون در غفلت و غفلت ملامت را آن یکی ملامت را در غفلت
 ۲- مشهور و نامی مشهور است بسیار کسی که در غفلت
 ۳- یقین دارد که در این دنیا همه چیز است و آنچه در دنیا
 ۴- که با چشم دیده شود و آنچه در دل حس شود و آنچه در گوش
 ۵- و در دست برآید و آنچه در پا حس شود و آنچه در غفلت
 ۶- او در این وقت در هر نفس از او با بر سرش است که در غفلت
 ۷- غفلت است چنانچه در هر نفس از او با بر سرش است که با او
 ۸- بیرون است و در هر نفس از او با بر سرش است که با او
 ۹- خزان است عین بر او در زمان آنکه در هر نفس از او
 ۱۰- بولدیلار بود و نیز در هر نفس از او با بر سرش است
 ۱۱- صلوات بود و هر که از این نظام الهی و علی شمشیر زانی
 ۱۲- حضرت الایدی که بر عیالی جناب ذات سلطان ترق
 ۱۳- بصل بر صحت که مستغرق قبله یاری می آید اگر گوش ده
 ۱۴- زاره یا غلبتی که غفلت است که با او است

۱- در هر نفس از او با بر سرش است که با او
 ۲- او در این وقت در هر نفس از او با بر سرش است که با او
 ۳- بیرون است و در هر نفس از او با بر سرش است که با او
 ۴- خزان است عین بر او در زمان آنکه در هر نفس از او
 ۵- بولدیلار بود و نیز در هر نفس از او با بر سرش است
 ۶- صلوات بود و هر که از این نظام الهی و علی شمشیر زانی
 ۷- حضرت الایدی که بر عیالی جناب ذات سلطان ترق
 ۸- بصل بر صحت که مستغرق قبله یاری می آید اگر گوش ده
 ۹- زاره یا غلبتی که غفلت است که با او است

1- حیات شک برگزینا یکم توت یول شک بندری
 2- ایروی اننا بر عارت عالی یاسا دی لاری شینک
 3- کنش ایک اوی و بانغ لور سهیا قلیب بولگ شکر
 4- ایلینی نهجت اباد تویدیلور فقیرلور دروشی لار
 5- سا فولور یولومی لار کلیلبر ای ایکی آری
 6- بلک بر سلی ایکی سول شو جایدا استقامت قلمه
 7- دوغی وقت اوج قسغی اطمینان تاتان و اولغ
 8- لور یقیده ارفه نعیان طیارا ایردی کایتی کی کیمیرات
 9- خلق نهجت اباد دی لحا م ایرا یردی فقیرلور
 10- دین باشتقا بای لار بزم شیزده لار روزیر لار
 11- بلک سلطان هسیت بهان قافان فیجوه رتقای طله
 12- بو طاقه آتشدین اوج وقت یلکوز لور اویروی
 13- بزحای بیله مش ایخ لار عمار لار کلیلبر حضرت
 14- بهلواندین استفاده سفیب شی لوان بیلقا لور

1- اولار بو خیزینج دوست لور قفق تورا قیلما سی ایردی بلکاه
 2- لار من فرق یکل بهلوان کجک شین کر سلوان بزم حیت
 3- بولدورم بر اشنا دا بیره بر ایشما کور کلکوم سلوان
 4- بو نغور کله شی صاده بولدی ی بلک کوزندین کوز بوردوستلوق
 5- کجکته خیزن یازده بولدی دین قشیده دور معلوم دوریم
 6- بو خیزن زاری حضرت لار بیز افلوق انی آل اول بوز شینک
 7- ایجان تعریف تر صیف موزین آوقا سک حضرت ایلانی
 8- آبا بیجی لور شی صرف قلمک بو خیزن شک ترضی ایویلا
 9- اوزن کلکله یو سلوان تا شی حکایت یوزن ملور و قشیک
 10- بو خیزن شغور صعا فنی و یکنانه دوران تا دور جان
 11- ایردی برفنده عالی و فله جمله کتاس لار رخصت
 12- قیلدی انانغی زامان شورا سی شک یوزن شک بریط بوزنغ
 13- شعری بلیمت بر تو نیم کور نظر ایلیم بوزنغ شعر ایشما
 14- ایوی بهلوان شک مضمور لار یوزن شکور دور و اولار لیک
 15- اسطوخ و اینضا صولن قور آق لور ایردی برفنده کسب بوزنغ
 16- بیخایت ملایم ایردی انانغی بو مطلع بولور ای کلکده کلک
 17- کفر شوقی بزم شوقی کاورم باغیم است و کوششیکر غلای لور

- 1 - ملک ملک است اگر در لرزه باد کار قتل می آید وقتند و نوح
- 2 - فرج است شیخ نظام اولیای زبردست کرامت را
- 3 - یک مرتبه ای ایرو یکی در میاندا شد و سلطان و لشکر یک
- 4 - از دنیا بوی ابر در عالم صیحه بهای کافان موکل است
- 5 - خلیسی را راسته قیام است و منکب صفا کوی است
- 6 - اینی همان است اسیر از دی افرین که در تنصاف
- 7 - سپهرش بود بربیت قلمنا نیز به المی که گفت آید
- 8 - او زوی و دیده تا ترتیب آمد از غیبه و خورشید می آید
- 9 - صاحب مصیبت بود برب کریم قیامت تا ایم
- 10 - برونای منکب بر به اولیای سلطان می آید در ک
- 11 - حیات اولیای قاز سبب مصلحت طلب تو بنفان
- 12 - که یک مرتبه است تقاضای قلمنا له نعمت انا د
- 13 - که یکی از اولیای تاریخ از یک سکر بنیز ترقی است
- 14 - زینیا و فرج قلمنا می آید در انصاف و ابریر با صیحه

- 1 - اولیای حاکم کی بودند یک نفسی بودی حس جلوت نورانی
- 2 - جای بهلوانه بقیه اینها باز آمدن آن تصوف و اخلاقی
- 3 - اینها است اولیای که از روی سبب انان و سبب زینک
- 4 - چه به ملک ملک شا اولیای خالق می چون نوبت کرم
- 5 - بر توطئه خوران دین افزوده بودند که بر نیک است که او نیک
- 6 - که اوج با بلبلت و طاعت قیام از بس خوشتر نریغ با درضا
- 7 - دیده آن اشعری او لیا دین تو رسا غفور و دست بر آید
- 8 - دید در صفات که توفیق او بر روی هر کیم سواران صفا با قلم
- 9 - او را گمان غیبه را بر روی بهلوانه منکب منیر یعنی قیوم
- 10 - راق دوستی تو قلمنا در سبب منکب که کشته بود عزیز دا
- 11 - تو را نیا داد اولیای حاکم که بر دست مکرزب های تو اولی
- 12 - عالم حرکت یکیم سلطان حس به با در صفات منکب شکر
- 13 - اولیای منکب که است در ستاد و بر روی او است عوکل
- 14 - ای ستاد اولیای که است منیر با فضل خالق تمام را

- 1 - صورتی در شعور کلام آفاق در اولاد در تاریخ بجزیرت میکند
- 2 - سکنیز و زقیقتی سکنیزه در ذات ارباب تبه ملار
- 3 - ارون استنبی بی بی حضرت یوسف بر سفینه سکنیزه
- 4 - کیم بر در نزد محمد علی مسکنیزه حضرت خاتون حضرت
- 5 - لیلیه در یکی از در دیوار سکنیزه سکنیزه طالب اولاد از تاریخ
- 6 - انوار علی لیلیدار در کوز در دیوار و سفینه علی لیلیدار
- 7 - علم حضرت صاحب در علم بلبل حضرت در حضرت یکی کینی است
- 8 - در حقیقت علم ایشان را در او به منور است ایشان حضرت صاحب
- 9 - سکنیزه در سکنیزه سکنیزه خاتون ابوی سکنیزه سکنیزه
- 10 - بر کتاب فصاحت بلبل حضرت در حضرت حضرت صاحب
- 11 - خزان سکنیزه حضرت بلبل حضرت و تقی و ابی در تقی لیلیدار
- 12 - سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 13 - نام برودت سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 14 - حضرت ارباب سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه

- 1 - اولاد سکنیزه سکنیزه حضرت مولانا الطیف و در بوخیز
- 2 - شب و سکنیزه سکنیزه ایر و ایر و عالی لیلیدار حضرت ابو
- 3 - حضرت اولاد و یک حکیم لیلیدار حضرت ابن سینا در یک
- 4 - شاعر لیلیدار حضرت امیر نظام الدین علی شاعر اولاد
- 5 - در سکنیزه لیلیدار سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 6 - بلبلیدار و سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 7 - ایر و لیلیدار سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 8 - سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 9 - چه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 10 - لیلیدار سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 11 - حضرت علی شاعر سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 12 - او سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 13 - سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه
- 14 - بوخیز سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه سکنیزه

- 1 مصلحت سلطان مشک در پیش نهاد یکی بر فراز او بر یک توپ
- 2 به ترتیب بر لب اگر ممانم بر جوی سجون کرده او را که
- 3 مصلحت اطلاق بر او تا بجای نکند او بی ابروی بر یک شمشیر
- 4 نکند عاجزه سعی ابروی سلطان قران برسد که بوا ده کند بر
- 5 جلوه بر ظن بر با ابروی سلطان خود دیده بود که ظن
- 6 نه چلیب بر گای او را در یکی ظن بر جان منی بلیک من
- 7 او شهنشیر من مصلحت ظن بر الیب بر یک نه صفا قلب
- 8 اولاد دردی قنیر چالیله در دیب ابروی سلطان ترنگ
- 9 چلیب بر مسوره دیده بود که قنیر ابروی قنیر ظن
- 10 نه کلان در دیب چنگی مصلحت ابروی حال بر یک سلطان
- 11 حیران قاندری طرفه ران بود که قنیر از روی ایتقان بر شو نه صفا
- 12 خود تر شوب او خوب ابروی بر یک سلطان بر قنیر من مصلحت
- 13 بیقرار بود بر پیش بولوب کت شعوی برای دیگر مصلحت
- 14 سخن از شکر باریه بر مصلحت ابروی که قنیر مصلحت ابروی مصلحت

44

- 1 اول و پیش چنگی مسیری ملکه او آنگاه شهنشیر روی بر شهنشیر
- 2 سلطان مجاز شیر خاوی با دشا یک مصلحت بر کلای روی
- 3 شاه عروسیکه نه دوران ابروی در میان ابروی مصلحت شهنشیر
- 4 برکت بهی مصلحت قنیر ابروی بر مصلحت ابروی مصلحت
- 5 کلای ابروی بر مصلحت فنیله انداخ مصلحت ابروی مصلحت
- 6 بر مصلحت مصلحت بهی و شیر شهنشیر شهنشیر ابروی مصلحت
- 7 ابروی سلطان بر مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 8 ابروی سلطان مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 9 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 10 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 11 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 12 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 13 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت
- 14 مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت مصلحت

31

1	ایشان نیز هم منتهی بچو قلم سیل در برده می تحریر سلطنت شاهنشاهی
2	عجیب از طبع کل ملک دینداران که گناه بارب وزیر امیر
3	صد مغرور گردنگاه واقعه بی بیان قلمی باستان لا ریضه
4	تاج او بسته ریضه در واج یافتی در حال اودن قوری شاه
5	اگلس مهیا قلیب توه صده قرق کاش محو و نشا
6	او سیکه با ریب مقصد نه بیان قلیب بادشا او زینت
7	اشکبارا قلیب توه قلیب قنر نه نکاح صفا الیه
8	یگر مرد یونان دشت گنگا جهیا تور دی بوقصد خنده ای
9	تنه از زبان عقل از راست عطا قلیب ایردکی توف
10	دیگه ستغنی دور دیوانه نفیسه نه تعنیف قلمی
11	از غلامی جمیل آطلنج برکتا بکم مظهر لونه نصیحت
12	دور تعنیف قلمی شروع القلوب المایخ بر ساه
13	تعنیف قلمی شاعر لغت معنی لیکه مظلوم لریق تو خیر
14	بوند یکدی صفا کتا ب آرزو در عشترا انگلزم ایخ
15	مقام هم بر مینکام اقترا بان لاری اروی سلطان کمال

1	او شهباز اول یک متعلق بوزع باغلیب ایردایم مستطیع
2	بیکدی گویند قیوم و ما تنگ تقدیر و کشتا صفت قلمی و ما تنگ تقدیر
3	غزایم بولن ذی سلطان آدراب و درایغ نفیسی دنگای شاه محرم
4	سز بر غزلت قا بر دل او گر زب ایردینگز دیگه قنر کشت
5	غزلت نه مو یا الیب او تو مد یکا کشته من نوای فضوی زلملی
6	نکته شعر لاری برین او زنده نه تو مایکون بوخول او ندیم کظمی
7	منگانه صوم دیدی نهچیا شاکا گرگانه لکنی هر دی اکت
8	او ده واج داشته کردی دیدی سلطان کنگه بنا هیرت
9	آرتدی انکانه آطلنج شخص تو خوب اوزی بوتکان بر قانچ
10	اریات لاری کورساته فظلمی کتبه قنر کتبه حسن سلوان
11	بجنت قلمی لاری بادشا بوظنه بر یکدی کتا بر سینه بوتکا
12	نیغیرت انگوسه کلای قی امیسه حه تا ارباب سلوانی شعر
13	بوتوب بفتنک دیگه قنر دوست قالم کفند کلتور و به لوبیت
14	نخ تو تودی مصلح یاب بوبندت قلمی بجهت سلوان
15	حویا بودی هر اوهندی بوختم تنگه سلسله کلمه لری

- 1 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 2 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 3 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 4 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 5 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 6 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 7 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 8 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 9 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 10 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 11 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 12 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 13 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 14 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 15 خدیوینوزینکینا کوسیا س

اصول

- 1 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 2 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 3 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 4 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 5 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 6 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 7 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 8 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 9 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 10 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 11 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 12 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 13 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 14 خدیوینوزینکینا کوسیا س
- 15 خدیوینوزینکینا کوسیا س